

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ ของ อานาจ เย็นสบาย
ที่ปรากฏในบทความตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530

ปริญาพนธ์

ของ

สุภาพร วีระปรียาบุตร

28 ต.ค. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา

มีนาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ร. 50230

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา ของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

ประธาน

(อาจารย์พญทิพย์ ศุภเสถียรศิริ)

กรรมการ

(รศ.วราภรณ์ ตั้งเจริญ)

คณะกรรมการสอบ

ประธาน

(อาจารย์พญทิพย์ ศุภเสถียรศิริ)

กรรมการ

(รศ.วราภรณ์ ตั้งเจริญ)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์อำนาจ เอ็นสหาย)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริกาน พูลสุวรรณ)

วันที่ ๘ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี ด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศึกษา ที่ให้ข้อเสนอแนะ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์ทั้งอดีตและปัจจุบัน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ ด้านปัญญาและความคิด และที่สำคัญได้รับความกรุณาจาก อาจารย์แพทย์ ศุภเศรษฐศิริ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ กรรมการ และอาจารย์อานาจ เย็นสบาย ที่ได้เอาใจใส่แนะนำช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณ ดร.ประภา สิทธิธล ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และช่วยเหลืออันเป็น ประโยชน์ต่อการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล อาจารย์อุมาพันธุ์ จิราภรณ์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายที่มีอาจกล่าวชื่อได้ทั้งหมดทุกท่านที่มีส่วนช่วยในการศึกษา และให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ต่อการท้าวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวทุกท่านที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุภาพร วีระปรียาบุตร

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	คานิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	9
2	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	11
	ประวัติอำนาจ เย็นสบาย.....	11
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศิลปะ.....	22
	การศึกษาในด้านเนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการในการแสดงออกทางศิลปะ	
	เทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน.....	22
	เนื้อหาศิลปะ.....	22
	รูปแบบศิลปะ.....	27
	เทคนิควิธีการแสดงออกทางศิลปะ.....	29
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลในการแสดงออกทางศิลปะ.....	31
	ปัจจัยด้านการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม.....	32
	ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยา.....	33
	ปัจจัยด้านประสบการณ์.....	33
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางสังคม.....	34
	สภาพสังคมไทยในช่วงปีพ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530	34

บทที่	หน้า
3 การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของอำนาจ เป็นสบาย.....	44
แนวคิดด้านเนื้อหา.....	44
แนวคิดด้านรูปแบบ.....	61
เทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน.....	68
ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ.....	75
อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อแนวคิดทางศิลปะ.....	79
การขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อ	
คำนิยมและความเชื่อทางศิลปะ.....	80
การขยายตัวของอิทธิพลศิลปะสมัยใหม่.....	87
อิทธิพลทางการเมือง การปกครอง.....	96
การขยายตัวด้านการศึกษา.....	103
การวิจารณ์ศิลปะ.....	113
4 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	124
สรุป.....	124
อภิปราย.....	129
ข้อเสนอแนะ.....	134
บรรณานุกรม.....	135
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	143

บทนำ

บทที่ 1

ภูมิหลัง

มนุษย์เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ลักษณะทางสังคมบางประการย่อมมีอิทธิพลต่อมนุษย์ในสังคม ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม มนุษย์จึงมีแนวคิด และพฤติกรรมผดแผกกันไปตามแต่คตินิยมของสังคม แต่ละสังคม การพิจารณาศึกษาผลงานสร้างสรรค์หรือผลงานทางศิลปกรรมอาจทำให้เราเข้าใจถึง ความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ผู้สร้างสรรค์งานเหล่านั้นได้

นักเขียนหรือศิลปิน ต่างก็เป็นสมาชิกของสังคมและตกอยู่ในอำนาจของสังคม วิทย ศิวะศรียานนท์ (2519:141) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เป็นเรื่อง ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะนักเขียนคนเดียวก็เปรียบเสมือนคนสามคน คือ นอกจาก จะเป็นนักประพันธ์แต่งหนังสือแล้วยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และเป็นพลเมืองด้วย นักเขียนจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลในยุคของตนได้ ตรีศิลป์ บุญจรร (2523:6-10) กล่าว ทัพนองเดียวกันว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมอาจเป็นไปได้ 3 ลักษณะ คือเป็น ภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม ลักษณะที่สอง สังคม มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม หรือต่อนักเขียน สภาพการณ์ของสังคมย่อมเป็นสิ่งแวดล้อมโลกทัศน์ และ ชีวิตทัศน์ของเขา ลักษณะที่สาม วรรณกรรม หรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม คือสามารถสร้างสรรค์ วรรณกรรมให้มีชีวิตชีวา ชื่นมน่าวจิตใจผู้อ่าน นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำแนวความคิดของ สังคม และผู้นำทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง...

ในยุคสมัยที่สังคมมีความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงและมีปัญหา นักเขียนผู้สนใจ ศึกษาสังคม จะเสนอแนวคิดเพื่อสะท้อนภาพความขัดแย้งเหล่านั้น หรือหากว่าสังคมใดมีเสรีภาพ บรรยากาศทางการเมืองเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นปัญหา และความขัดแย้งในสังคมก็ยิ่งถูก สะท้อนออกมาในรูปของการเขียนบทความเพื่อเสนอความคิด นักเขียนสามารถแสดงแนวคิดแนวทางการแก้ปัญหาของตนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นสังคมจึงเป็นเสมือนเงื่อนงำที่มีอิทธิพลต่อนักเขียน

าให้นักเขียนเกิดอารมณ์สะเทือนใจ เกิดแรงบันดาลใจ เกิดจินตนาการ และถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมาในบทประพันธ์ในรูปลักษณะต่าง ๆ กันตามความถนัดและความสามารถของนักเขียนนั้น ๆ พระยาอนุมาราชธนะ (2517:7) กล่าวว่า "ศิลปินสร้างสรรค์งานศิลปะของตนเองขึ้น เพราะเขาเหล่านั้นได้รับความบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อม" นอกจากนี้ เจตนา นาควัชระ (2521:14) ได้แสดงทรรศนะว่า "สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ และที่กำเนิดอันแท้จริงของศิลปะและวรรณคดี คือ ชีวิตความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์" และบรรจง บรรเจอดศิลป์ (2524:86) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า "ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์นี่เองที่กำหนดสมองของศิลปินและนักเขียน"

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักเขียนสร้างสรรค์งานของตนเองออกมาจากจินตนาการ และประสบการณ์ของนักเขียนอันหลากหลาย เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดแนวคิด โลกทัศน์ ของตนที่มีต่อมนุษย์และสังคม ความคิดเห็นดังกล่าวอาจถ่ายทอดในหลาย ๆ รูปแบบยังมีนักเขียนท่านหนึ่งที่ได้เสนอแนวคิดในด้านการศึกษาศิลปะและการวิจารณ์ศิลปะที่น่าสนใจท่านคือ อานาจ เย็นสบาย

อานาจ เย็นสบาย ได้เขียนบทความทางวิชาการ บทความการวิจารณ์ศิลปะ แนวคิดทางด้านการศึกษาด้านวรรณกรรม นวนิยายและเรื่องสั้น แนวคิดทางด้านสังคมบทความที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ คือ บทความด้านการศึกษาศิลปะและการวิจารณ์ศิลปะ ผลงานด้านนี้ของท่านเป็นที่ยอมรับ และแพร่หลายในแวดวงนักวิชาการและนักวิจารณ์ศิลปะ ท่านได้ถ่ายทอดประสบการณ์ด้านการศึกษาศิลปะอย่างจริงจัง ซึ่งเห็นได้จากหนังสือที่ปรากฏเป็นผลงานทางด้านวิชาการ เช่น สอบสวนศิลปะ สุนทรียภาพ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมรัตนโกสินทร์ ทศนะวิจารณ์ สีสันความงาม ศิลปวิจารณ์และผลงานวิจัย เรื่อง อิทธิพลศิลปกรรมตะวันตกที่มีต่อศิลปกรรมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 - พ.ศ. 2525 อานาจ เย็นสบาย ใช้นามแฝงในการเขียนบทความเป็นสื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพสังคม และวงการทัศนศิลป์หรือเรื่องต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ท่านใช้นามปากกา "วลิดา อินสอนลา" "เฉลิมชัย กรับทอง" "ครูวาดเขียน" และ "ช่างสิบหมู่"

นอกจากนี้ อานาจ เย็นสบาย ยังมีผลงานการเขียนบทความในหนังสือนิตยสารและออกหนังสือทัศนะเป็นรายเดือน ในปีพ.ศ. 2516 - 2517 หลายฉบับต่อเนื่องกันโดยสร้าง

ทรรณะการวิจารณ์มุมมองใหม่ เช่น การต่อต้านหลักศิลปหลักวิชาครอบงำศิลปะสมัยใหม่ และบทความแสดงทรรณะไม่เห็นด้วยกับการมีพรสวรรค์ต่อแนวศิลปะเพื่อชีวิตเพื่อสังคม

หน่วยการศึกษานิเทศน์ (คณา:2523) กรมการฝึกหัดครู ได้เขียนแสดงความเห็นต่อผลงานของอานาจ เย็นสบาย ไว้ในหนังสือศิลปวิจารณ์ว่า เป็นการส่งเสริมความเติบโตทางด้านวิชาการของศิลปะในแขนงต่าง ๆ และจะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาศิลปะได้ งานเขียนเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อคนในวงการศิลปะ ศิลปศึกษา วงการประวัติศาสตร์ศิลป์ วงการนักสุนทรียศาสตร์ นักวิจารณ์ ตลอดจนครูอาจารย์ที่สอนศิลปะ

สุชาติ เถาทอง (2537:33) กล่าวว่า อานาจ เย็นสบาย เป็นนักวิจารณ์ที่โดดเด่นและพิษณุ ศุภ. (2528:38) กล่าวว่า อานาจ เย็นสบาย เป็นนักวิจารณ์ศิลปะเพื่อชีวิตที่มีบทบาทโดดเด่นมากในช่วงเวลานั้น ที่วิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปกรรม ครั้งแสดงงานนิทรรศการศิลปกรรมแห่งประเทศไทย

จากผลงานและทรรณะของ อานาจ เย็นสบาย ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าอานาจ เย็นสบาย มีความเป็นนักวิชาการ นักวิจารณ์ศิลปะ ที่เกี่ยวข้องกับวงการทัศนศิลป์ และสถาบันการศึกษาศิลปะติดต่อกันมานานกว่า 10 ปี ท่านได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ทำงานศิลปะกับผู้อ่าน หรือผู้ดู พยายามที่จะเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศิลปินกับประชาชน ด้วยการแสดงออกเป็นความเห็นในรูปแบบของบทความด้วยการบรรยายอธิบายในลักษณะเชิงวิพากษ์วิจารณ์หรือให้ผู้อ่านได้รับรู้ หรือได้เข้าใจในผลงานศิลปะนั้น ๆ เพื่อเป็นการแยกแยะและวิเคราะห์พิจารณาคุณค่า รวมทั้งตัดสินงานศิลปะได้ ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่า อานาจ เย็นสบาย เป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ความสามารถ ในด้านการเขียนบทความทางวิชาการ บทความทางศิลปะ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า งานเขียนของท่านเป็นงานที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง งานเขียนของท่านมีเนื้อหาสาระที่ลุ่มลึก กว้างขวางและหลากหลาย มีทรรณะที่โดดเด่นเฉพาะตัว มีแนวความคิดเกี่ยวกับศิลปะ เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนการสอน ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และการวิจารณ์ศิลปะ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ ของ อำนาจ เย็นสหาย ในบทความศิลปะตั้งแต่
ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาจะทำให้ เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ อิทธิพลของสังคมที่ส่งผลต่อความคิดในด้านศิลปะและจะเป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอน ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ในระดับอุดมศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะงานเขียนบทความอันเกี่ยวข้องกับศิลปะของอำนาจ เย็นสหาย ที่ตีพิมพ์แล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - 2530 จำนวน 79 บทความ ดังนี้

พ.ศ. 2516	- "แรงปะทะ-ผลสะท้อน"	<u>ทัศนะ</u> สารศึกษาการพิมพ์
	มีนาคม 2516	
พ.ศ. 2517	- "ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน"	<u>สุจิตร์ทัศนศิลป์นอกแบบ</u>
พ.ศ. 2521	- "ช่างแกะไม้ ศิลปินที่ไร้ใบเบิกทาง"	<u>สยามรัฐ</u> ตุลาคม 2521
	- "ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน"	
	<u>สยามรัฐ</u> ตุลาคม 2521	
พ.ศ. 2522	- "งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในสายตาประชาชน"	<u>สยามรัฐ</u>
	20 กุมภาพันธ์ 2522	
	- "นิทรรศการศิลปกรรม "ศิลปากร 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา"	
	<u>สยามรัฐ</u> 22 มีนาคม 2522	

- "แฉ่มือที่สะอาค และจิตาใจที่บริสุทธิ์ไว้เคียงสา" สยามรัฐ
2 พฤษภาคม 2522
- "การประกวดศิลปกรรมร่วมสมัยประจำปี พ.ศ. 2522 กาลเวลา
จะพิสูจน์ค่าของงาน" มติชน 28 พฤษภาคม 2522
- "มีเชียม ยิบอินซอย "เหนือสิ่งอื่นใดฉันรักเด็ก ๆ" สยามรัฐ
27 กรกฎาคม 2522
- "ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา การแสดงศิลปะของนักเรียน
วิทยาลัยช่างศิลป์" สยามรัฐ 27 กรกฎาคม 2522
- "ความคิดเห็นมาจากสภาพชีวิตและสังคมปัจจุบัน" มติชน
2 สิงหาคม 2522
- "ก้อนหินที่ไว้เคียงสา" มติชน 24 สิงหาคม 2522
- "แค่ครูผู้สร้างเยาวชน" สยามรัฐ 1 กันยายน 2522
- "ศิลปินก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา" มติชน 20 กันยายน 2522
- "ศิลปินแห่งเดือนตุลาคม" มติชน 18 ตุลาคม 2522
- "เสรีภาพของศิลปินและนักวิจารณ์" สยามรัฐ 24 ตุลาคม 2522
- "ความในใจของการศิลปะเด็ก" มติชน พฤศจิกายน 2522
- "ความสามารถของยุวศิลปินไทยในเอเชีย" มติชน
พฤศจิกายน 2522
- พ.ศ. 2523 - "ระลึกถึงความหลังครั้งอดีต กับการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ"
มติชน 11 กุมภาพันธ์ 2523
- "การสร้างนักวิจารณ์ศิลปะ" สยามรัฐ 4 มีนาคม 2523
- "โลกส่วนตัวของศิลปิน ใครคือผู้ชื่นชม" มติชน 3 เมษายน 2523
- "พาชีวิต อดบาค:กับภาพเขียนชุด ผลของสงครามกัมพูชา" มติชน
18 เมษายน 2523
- "ลมหายใจของนาฏศิลป์ไทย" มติชน 23 เมษายน 2523
- "การย่ำรอยและการแสวงหาของศิลปิน" มติชน
19 มิถุนายน 2523

- "กมล ทัศนาศาสตร์ : สำนักที่แผงเร้น" มติชน 13 สิงหาคม 2523
- "การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย" มติชน 1 กันยายน 2523
- "เสียงสะท้อนจากมุมมองหนึ่งของการแสดงศิลปกรรม" สยามรัฐ
2 กันยายน 2523
- "ครูคือผู้สร้างสรรค์" โลกศิลปะ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1
ตุลาคม - ธันวาคม 2523
- "ภาระที่มีเกียรติของครูศิลปะ" มติชน 22 ตุลาคม 2523
- "ก้าวให้ทันตะวันตก หรือผลประโยชน์ของประชาชนในชาติ"
มติชน 27 พฤศจิกายน 2523
- "ขวลิต เสริมปรุงสุข" มติชน 4 ธันวาคม 2523
- "ครบรอบเพาะช่าง 68 ปี 7 มกราคม จากปีนั้น จนถึง
7 มกราคม ปีนี้" มติชน 22 มกราคม 2523
- "ศิลปกรรมบูรีรมย์ 23" มติชน มกราคม 2523
- พ.ศ. 2524 - "ชีวิตและผลงานของ ประเทือง เอมเจริญ" โลกศิลปะ
มกราคม - มีนาคม 2523
- "ความคิดของ พิษณุ ศุภ นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ" โลกศิลปะ
เมษายน - มิถุนายน 2524
- "ความอัปจนของนักวิจารณ์" สยามรัฐ 18 พฤศจิกายน 2524
- "ศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 อุดมการณ์การสร้างงานศิลปะ"
มาตุภูมิ 3 ธันวาคม 2524
- "ศักดิ์ศรีของงานศิลปกรรมแห่งชาติ" สยามรัฐ พฤศจิกายน 2524
- พ.ศ. 2525 - "ศิลปกรรมแห่งชาติ ครบรอบ 33 ปี" โลกศิลปะ
กรกฎาคม - กันยายน 2525
- "ก้าวเดินของศิลปะเด็กในประเทศไทย" โลกศิลปะ
ตุลาคม - ธันวาคม 2525

- พ.ศ. 2526 - "ศิลปสัญจรครั้งที่ 6 : เบื้องหลังชีวิตของคนทำงานศิลปกรรม"
มติชน 30 มกราคม 2526
- "คุยเรื่องงานศิลปกรรมแห่งชาติ" มาตุภูมิ 26 มกราคม 2526
- "การเดินทางของสีน้ำ" มติชน 21 กุมภาพันธ์ 2526
- "ภาษาแห่งสีของ สมศักดิ์ เขวธาดาทรงศ์" สยามรัฐ
 มีนาคม 2526
- "ระหว่างศิลปินกับครูศิลปะ" สยามรัฐ มีนาคม 2526
- "เมื่ออารี สุทธิพันธ์ ประชันกับ สุชาติ เกาทอง" มาตุภูมิ
 2 มีนาคม 2526
- "ก่อนจะผ่านประตูศิลปิน" มติชน 21 มีนาคม 2526
- "ศิลปินเด็กแห่งประเทศไทยครั้งที่ 4 จุดหมายปลายทางอยู่ ณ ที่
 หนใด" สยามรัฐ 14 พฤษภาคม 2526
- "มองศิลปกรรมครั้งที่ 5 ระดับสายตาของคนธรรมดา" มติชน
 22 พฤษภาคม 2526
- "ศิลปะแนวเหมือนจริง ฤา จะหวนกลับมา" มาตุภูมิ
 30 พฤษภาคม 2526
- พ.ศ. 2527 - "พิชัย นริณด์ ; จากชีวิตคนสามัญสู่ศิลปินผู้สร้างสรรค์" นิตยสาร
โฮมโลฟ ปีที่ 1 ฉบับที่ 11
- "จักรพันธ์ุ เปชยกฤต ; ผู้สร้างอาณาจักรแห่งความงาม" โฮมโลฟ
 ปีที่ 2 ฉบับที่ 1
- "นนทิวรรณ จันทนพะลิน ; จากวัสดุที่ไร้ชีวิตสู่ความงามของลมหายใจ"
โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2
- "กลุ่มตะวันมิใช่ตะวันรวมเป็นกลุ่ม" โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 15
- "กลุ่มไวท์ จากสีขาวสู่พราวสี" โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 16
- พ.ศ. 2528 - "อารี สุทธิพันธ์ุ ; ผู้ปฏิเสธการเป็นศิลปิน" โฮมโลฟ ปีที่ 3
 ฉบับที่ 30

- พ.ศ. 2529 - "ไพรวัลย์ คาเกลี้ยง ; ศิลปินผู้สร้างอาณาจักรทางความรู้สึก" โฮมโลฟ
ปีที่ 3 ฉบับที่ 29
- "อวบ สำนะเสน ; คนธรรมดา ๆ หรือควรรูชาไว้เหนือสิ่ง"
โฮมโลฟ ปีที่ 3 ฉบับที่ 29
- "เพื่อ หริพิทักษ์ ; ผู้เป็นแบบแผนและผู้สร้างแบบแผน" โฮมโลฟ
ปีที่ 4 ฉบับที่ 34
- "เฉลิมชัย เฆฉิตพัฒน์" โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 29
- "สวัสดี ต้นตีสวย ; ผู้ไม่ยอมแพ้แก่กาลเวลา" โฮมโลฟ ปีที่ 3
ฉบับที่ 26
- "วินัย ปราบริปู ; กับความงามอันเป็นสมบัติของมนุษย์" โลกสวย
ปีที่ 1 ฉบับที่ 10
- "จำเริญสุชาติ วงษ์ทอง" โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 20
- "มิเชียม ยิบอินซอย ; ใครคือศิลปินชั้นเยี่ยม" โฮมโลฟ
ปีที่ 3 ฉบับที่ 31
- "กมล ทัศนาวุฒิส" โฮมโลฟ - ปีที่ 4 ฉบับที่ 27
- "ประเทือง เอมเจริญ ; แบบอย่างที่ถูกกล่าวขานแต่ไม่มีใครเลือก
ใช้ชีวิตตาม" โฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 21
- "ประยัด พงษ์คำ ; กับภาพชีวิตสัตว์โลก" โฮมโลฟ
ปีที่ 4 ฉบับที่ 37
- พ.ศ. 2530 - "74 ปี เพาะช่าง ; กับการเดินทางที่ยาวไกล" มติชนสุดสัปดาห์
ปีที่ 7 ฉบับที่ 334
- "การประเมินค่าศิลปะเด็กทรงเสน่ห์ขัดแย้งที่ไม่ยุติ" มติชนสุดสัปดาห์
ปีที่ 7 ฉบับที่ 336
- "การพึ่งพาทฤษฎีทางศิลปะ" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 337
- "สันติอโศก กับทัศนะทางศิลปะ" มติชนสุดสัปดาห์
ปีที่ 7 ฉบับที่ 340

- "โฉมเด่นหน้าหรือกอกหน้าพิช" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 334
- "องค์กรศิลปะ : ความฉ้อฉลและตำนานการต่อสู้" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 346
- "ศิลปะไทย ความตายที่ไร้เจตนา หรือบรรจงสาอย่างตั้งใจ" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 349
- "พุทธศิลป์กับพุทธธรรม" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 375
- "ชีวิตที่เสียดสี : พันธะที่อิสระ" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 369
- "การรุกรบข้างหน้า และการล่าถอยของศิลปะแนวเหมือนจริง" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 351
- "การพลัดพรากของความงามและชีวิตที่โคตรเดียวของความดี" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 377
- "จาก พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2530 : 10 ความเคลื่อนไหวที่โคตรเด่นในวงการทัศนศิลป์" มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 381

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิด หมายถึง การแสดงความคิด หรือความเชื่อ ของอำนาจ เป็นสลาย ที่มีต่อผลงานศิลปะ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentaly Research) และเสนอผลรายงานการวิจัย แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาประวัติและผลงานของ อานาจ เย็นสบาย จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานของท่าน
2. ศึกษาทหหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ที่รวบรวมไว้ เพื่อที่ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัย
3. ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ของ อานาจ เย็นสบาย ต่อผลงานศิลปะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 แนวคิดด้านเนื้อหา
 - 3.2 แนวคิดด้านรูปแบบ
 - 3.3 เทคนิค วิธีการ การแสดงออกของผู้สร้างงาน
 - 3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ
 - 3.5 อิทธิพลทางสังคมต่อแนวคิดทางศิลปะ
 - 3.5.1.การขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกทางด้านศิลปวัฒนธรรม
ค่านิยมและความเชื่อทางศิลปะ
 - 3.5.2.อิทธิพลทางการเมือง การปกครอง
4. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)
และสรุป อภิปรายผล เสนอแนะ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. ประวัติของ อำนาจ เย็นสบาย
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศิลปะ เนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการ
การแสดงออกในงานศิลปะ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลในการแสดงออกทางศิลปะ
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530

1. ประวัติของอำนาจ เย็นสบาย

อำนาจ เย็นสบาย เกิดวันที่ 11 กรกฎาคม 2490 เข้าเรียนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านสามพราน ระดับมัธยมศึกษาที่ โรงเรียนนาคนาคประสิทธิ์ อ.สามพราน จ.นครปฐม จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาธน์มิตร จนจบการศึกษามหาบัณฑิตทางด้านศิลปศึกษาปัจจุบันเป็นผู้บริหารภายในคณะศิลปกรรมศาสตร์ โดยดำรงตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวางแผนและกิจการนิสิต และเป็นอาจารย์สอนประจำในภาควิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาธน์มิตร

- ประวัติการศึกษา - บม.ช.(ประถมศึกษา) โรงเรียนเพาะช่าง 2503 - 2510
- กศ.บ.(ศิลปศึกษา) วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสาธน์มิตร
2512 - 2513
- ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาธน์มิตร

- ประวัติรับราชการ** – 2514 – 2517 วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
 – 2518 – 2526 หน่วยงานนิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู
 – 2527 ภาควิชาศิลปและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

- ตำแหน่งปัจจุบัน** – รองคณบดีฝ่ายวางแผนและกิจการนิสิต
 – อาจารย์ประจำอยู่คณะศิลปกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผลงานและประสบการณ์

- หัวหน้าภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยงานนิเทศน์
กรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2524 – 2526
- บรรณาธิการวารสารครูปริทัศน์ พ.ศ. 2525 – 2526
- เลขานุการคณะกรรมการจัดงานแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทย
ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2522
- เลขานุการคณะกรรมการจัดงานแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทย
ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2523
- กรรมการตัดสินงานศิลปะเด็ก กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533
- กรรมการประชาสัมพันธ์ ชมรมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2524
- กรรมการประชาสัมพันธ์ ชมรมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2525
- ประธานจัดงานแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 5
พ.ศ. 2526
- กรรมการตัดสินงานศิลปะเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
ร่วมกับเครือซิเมนต์ไทย พ.ศ. 2526

- กรรมการตัดสินงานศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2,3 และ 4 ประจำปี พ.ศ.2524, 2525 และ 2526
- กรรมการอำนวยการงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ พ.ศ.2527
- อุปนายกสมาคมศิลปกรรมไทย และประธานจัดงานแสดงศิลปกรรมเยาวชนแห่งประเทศไทย

ผลงานพิเศษ

- รางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "เพื่อนแท้" พ.ศ. 2523 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
- รางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "เจ้าป่า" พ.ศ. 2524 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
- รางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "เจ้าป่า" พ.ศ. 2524 จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- รางวัลชมเชย ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "นางงามแอ่น" พ.ศ.2525 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือฯ
- รางวัลชมเชย ประเภทนวนิยาย เรื่อง "คืนฟ้าหนาว" พ.ศ.2526 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือฯ (พิมพ์เป็นภาษาญี่ปุ่น)
- รางวัลชมเชย ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "สิงน้อยอวคเก่ง" พ.ศ.2528 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือฯ
- รางวัลชมเชย ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก เรื่อง "ลูกโป่งสวรรค์" และเรื่อง "ผีเสื้อกับผึ้งน้อย" พ.ศ.2530 โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือฯ

การแสดงผลงานศิลปกรรม

- พ.ศ.2509 นิทรรศการวันสถาปนาโรงเรียนเพาะช่าง
- พ.ศ.2510 นิทรรศการวันสถาปนาโรงเรียนเพาะช่าง
- พ.ศ.2513 นิทรรศการเปิดลัทธิเดกเลอรี
- พ.ศ.2514 นิทรรศการทัศนศิลป์นอกแบบ
- พ.ศ.2529 นิทรรศการศิลปกรรมประสานมิตร
- พ.ศ.2530 นิทรรศการทัศนศิลป์ไทย-จีน

นิทรรศการศิลปเนื่องในวันที่ 14 ตุลาคม

ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิทรรศการสุนทรียภาพเฉลิมพระเกียรติ

นิทรรศการทัศนศิลป์หรือปฏิบัติการ

ผลงานการเขียนหนังสือ

- อานาจ เป็นสบาย เริ่มเขียนหนังสือเผยแพร่ต่อสาธารณะชน
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 โดยเขียนบทความทางด้านศิลปะและการเมือง
และผลงานการเขียนอีกหลายประเภทในเวลาต่อ ๆ มาโดยมีผลงาน
ในแต่ละประเภทดังต่อไปนี้

ผลงานทางวิชาการและการวิจัย

- สอบสวนศิลปะ (คณะ) 2518
- สุนทรียภาพ (คณะ) 2519
- สุนทรียศาสตร์ 2513
- วิจัยเรื่องอิทธิพลศิลปกรรมตะวันตกที่มีต่อศิลปกรรมไทย ตั้ง
แต่ พ.ศ. 2492 - 2522
- ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมรัตนโกสินทร์ 2525
- ทัศนะวิจารณ์ (คณะ) 2527

หนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์แล้ว

1. เพื่อนแท้	สำนักพิมพ์ พี.พี. พ.ศ.2523
2. เพื่อนต่างเผ่า	สำนักพิมพ์ พี.พี. พ.ศ.2523
3. จ้าวป่า	สำนักพิมพ์ พี.พี. พ.ศ.2524
4. นกนางแอ่น	สำนักพิมพ์ พี.พี. พ.ศ.2524
5. ดันข้าวกับหญ้าคา	สำนักพิมพ์ พี.พี. พ.ศ.2524
6. มูเซอร์	สำนักพิมพ์อุดมศึกษา พ.ศ.2524
7. อีโก้	สำนักพิมพ์อุดมศึกษา พ.ศ.2524
8. แม้ว	สำนักพิมพ์อุดมศึกษา พ.ศ.2524
9. สอ	สำนักพิมพ์อุดมศึกษา พ.ศ.2524
10. เทวดาของฉิน	สำนักพิมพ์อุดมศึกษา พ.ศ.2524
11. กระจายเมืองผจญภัย	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2527
12. สิ่งฉลาดกับหมีแข็งแรง	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2527 (พิมพ์ครั้งที่ 2)
13. ปุกปุยกับปิงปอง	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2528
14. กระรอกกับกระแต	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2528
15. ลูกแมวกับก้อนเมฆ	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529
16. หมูอ้วนไปโรงเรียน	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529
17. สิ่งขาวกับสิ่งดำ	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529 (พิมพ์ครั้งที่ 2)
18. ปาลันตีสวย	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529 (พิมพ์ครั้งที่ 2)
19. ดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ (พิมพ์ครั้งที่ 2)
20. ดันไม้ประหลาด	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529
21. น้ำพริกปลาทุ	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529
22. บุนทองสืมนั่น	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2529
23. ลูกหมีกับฤดูหนาว	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530
24. สิ่งน้อยवादเก่ง	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2528 (พิมพ์ครั้งที่ 3)
25. หมู่บ้านไม่เป็นไร	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530

26. สองสหายกับฝูงกบ	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530
27. ลูกโป่งสวรรค์	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530
28. ฝึเลือกับผึ้งน้อย	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530
29. นกแก้วสร้างรัง	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ.2530
30. สามสหาย	สำนักพิมพ์ต้นอ้อ พ.ศ. 2529
31. กระรอกเก่งกระต่ายดี	
32. ลาหลงผิด	
33. บ้านบนต้นไม้	
34. บทเรียนของสัตว์ป่า	
35. เกาะบายมุข	
และ	
36. รวมนิทานรางวัลชนะเลิศ 8 เรื่อง 10 รางวัล	

เรื่องสั้นที่ตีพิมพ์แล้ว

1. ศึกดาพิการ	ศุภปริทัศน์ 2521
2. ไม่มีรางวัลสำหรับเธอ	ศุภปริทัศน์ 2521
3. เสียงร้องจากท้องทุ่ง สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1/กรกฎาคม 2522	
4. ถ้าพรุ่งนี้ยังมี	"ดู" ฉบับที่ 5 19 ธันวาคม 2522
5. วันที่เขาจากไป	หนุ่มสาว ฉบับที่ 29 2522
6. ชีวิตที่ไขว่คว้า	ศุภปริทัศน์ 2521
7. สายลมที่พัดผ่าน	ลูก 2522
8. ลูกของแม่	ศุภปริทัศน์ 2521
9. ผ่าขาวสีดำ	ศุภปริทัศน์ 2522
10. กลับบ้านเถอะแม่	ศุภปริทัศน์
11. ลานแห่งชีวิต	ข่าวคนงาน ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน 2522

12. หมี	ศุภปริทัศน์ 2522
13. สายเลือดเดียวกัน	ศิลปะและวรรณะลักษณะ 2522
14. เกิดเป็นเหยื่อ	สยามรัฐสัปดาห์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เมษายน 2523
15. พระเจ้าของใคร	ศุภปริทัศน์ 2521
16. เปลวไฟจากตะวันออก	รวมเรื่องสั้นเพื่อครู 2522
17. โรงเรียนเปิดแล้ว	หมอชาวบ้าน กันยายน 2523
18. ไฟที่ใกล้มอด	สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2526
19. เสี่ยงปู่	มติชน 10-16 พฤษภาคม 2524
20. ลมหายใจที่เหลืออยู่	รวมเรื่องสั้นเพื่อครู 2524
21. เจ้าพ่อทั้งแผ่นดิน	สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4 เมษายน 2525
22. บุรุษนิรนาม	วิทยาคารย เมษายน-มิถุนายน 2526
23. ผู้ต้องหา	หนุ่มสาว มิถุนายน 2525
24. ราคาของสินค้า	ชุดมือรางวัล 2526
25. ใต้ผืนน้ำ	มติชนสุดสัปดาห์ 2531

นวนิยายเรื่องยาวที่ตีพิมพ์แล้ว

คืนฟ้าหนาว (พิมพ์ครั้งที่ 3) สำนักพิมพ์ต้นหมาก 2526

ประเภทวารสาร

1. บรรณาธิการ	ศุภปริทัศน์ ฉบับ ปีคนพิการสากล'24
2. บรรณาธิการ	ศุภปริทัศน์ ฉบับ ปีสุขภาพผู้สูงอายุ'25
3. บรรณาธิการ	ศุภปริทัศน์ ฉบับ การศึกษา 200 ปี

บทความและบทวิจารณ์

- พ.ศ. 2516 – แรงปะทะ – ผลสะท้อน ทศนะ สารศึกษาการพิมพ์ 2516
- พ.ศ. 2517 – ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน สุจิตร์ทัศนศิลป์นอกแบบ 2517
- พ.ศ. 2521 – ช่างแกะไม้ : ศิลปินที่ไร้ใบเบิกทาง สยามรัฐ ตุลาคม 2521
- ทางเลื้อยกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน สยามรัฐ ตุลาคม 2521
- พ.ศ. 2522 – งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 5 กับหนทางเดินของศิลปินไทย
- ครูปริทัศน์ มีนาคม 2522
 - นิทรรศการศิลปกรรมศิลปากร 20 สยามรัฐ มีนาคม 2522
 - เวทีชีวิต:ประเทือง เอ็มเจริญ ครูปริทัศน์ พฤษภาคม 2522
 - การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในสายตาของประชาชน สยามรัฐ กุมภาพันธ์ 2522
 - แคมมือที่สะอาดและจิตใจที่บริสุทธิ์ไว้เคียงসা สยามรัฐ พฤษภาคม 2522
 - การประกวดศิลปกรรมร่วมสมัยประจำปี 2522 มติชน พฤษภาคม 2522
 - มิเชียม ยิบอินซอย:เพื่อนสิ่งอันใด ฉันรักเด็ก ๆ สยามรัฐ กรกฎาคม 2522
 - ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา สยามรัฐ กรกฎาคม 2522
 - ความคิดมาจากสภาพชีวิตและสังคมปัจจุบัน มติชน สิงหาคม 2522
 - แด่ครูผู้สร้างเยาวชน สยามรัฐ กันยายน 2522
 - ศิลปิน : ก้าวอย่างที่ต้องอาศัยเวลา มติชน กันยายน 2522
 - ศิลปะแห่งเดือนตุลาคม มติชน ตุลาคม 2522
 - เสรีภาพของศิลปินและนักวิจารณ์ สยามรัฐ ตุลาคม 2522
 - ความสามารถของยุวศิลปิน มติชน พฤศจิกายน 2522

- ก่อนหินที่ไว้เคียงเสา มติชน สิงหาคม 2522
- พ.ศ. 2523 - ครูคือผู้สร้างสรรค์ โลกศิลปะ ตุลาคม-ธันวาคม 2523
 - ระลึกถึงความหลังครั้งอดีตกับงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ มติชน 11 กุมภาพันธ์ 2523
 - การสร้างนักวิจารณ์ศิลปะ สยามรัฐ 4 มีนาคม 2523
 - โลกส่วนตัวของศิลปิน ใครคือผู้ชื่นชม มติชน 3 เมษายน 2523
 - ลมหายใจของนาฏศิลป์ไทย มติชน มติชน 2523
 - พาซิดา อะบาด : กับภาพเขียนชุด ผลของสงครามกัมพูชา มติชน 18 เมษายน 2523
 - การย่ำรอยและการแสวงหาของศิลปิน มติชน 19 มิถุนายน 2523
 - กมล ทศนาถุณี : สำนักที่แผงเร้น มติชน 13 สิงหาคม 2523
 - การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย มติชน 1 กันยายน 2523
 - เสียงสะท้อนจากมุมหนึ่งของการแสดงศิลปกรรม สยามรัฐ 2 กันยายน 2523
 - ขวลิศ เสริมปรุงสุข มติชน 4 ธันวาคม 2523
 - การะที่มีเกียรติของครูศิลปะ มติชน 22 ตุลาคม 2523
 - ก้าวให้ทันตะวันตก หรือผลประโยชน์ของประชาชนในชาติ มติชน 27 พฤศจิกายน 2523
- พ.ศ. 2524 - ประเทือง เอมเจริญ โลกศิลปะ มกราคม - มีนาคม 2524
 - ความคิดพิชิต ศุภ : นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ โลกศิลปะ เมษายน - มิถุนายน 2524
 - ครบรอบเพาะช่าง 68 ปี มติชน 22 มกราคม 2524
 - ศิลปกรรมบุริรัมย์'23 มติชน มกราคม 2524
 - ความอัปจนของนักวิจารณ์ สยามรัฐ 18 พฤศจิกายน 2524
 - ศักดิ์ศรีของงานศิลปกรรมแห่งชาติ สยามรัฐ พฤศจิกายน 2524
 - ศิลปกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 มาตุภูมิ 3 ธันวาคม 2524

- พ.ศ. 2525 – ศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี โลกศิลปะ กรกฎาคม-กันยายน 2525
- การเดินทางของศิลปะเด็กในประเทศไทย โลกศิลปะ ตุลาคม-ธันวาคม 2525
- พ.ศ. 2526 – ศิลปินสัญจรครั้งที่ 6 : เบื้องหลังชีวิตของคนทำงานศิลปกรรม มติชน 30 มกราคม 2526
- ค่ายเรื่องงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ มาตุภูมิ 26 มกราคม 2526
 - การเดินทางของสีน้ำ มติชน 21 กุมภาพันธ์ 2526
 - ภาษาแห่งสี สยามรัฐ มีนาคม 2526
 - ระหว่างศิลปินกับครูศิลปะ สยามรัฐ มีนาคม 2526
 - เมื่ออาร์ สุธิพันธุ์ ประชันกับ สุชาติ เกาทอง มาตุภูมิ 2 มีนาคม 2526
 - ก่อนจะผ่านประตูชีวิตศิลปิน มติชน 21 มีนาคม 2526
 - ศิลปะเด็กแห่งประเทศไทยครั้งที่ 4 สยามรัฐ 14 พฤษภาคม 2526
 - มองศิลปกรรมร่วมสมัยครั้งที่ 5 มติชน 22 พฤษภาคม 2526
 - ศิลปะแนวเหมือนจริง ถ้า จะหวนกลับมา มาตุภูมิ 30 พฤษภาคม 2526
- พ.ศ. 2527 – พิชัย นรินต์ : จากชีวิตคนสามัญศิลปินผู้สร้างสรรค์ นิตยสารไฮมโลฟ ปีที่ 1 ฉบับที่ 11
- จักรพันธุ์ เบชยกฤต : ผู้สร้างอาณาจักรแห่งความงาม ไฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1
 - จากวัสดุที่ไร้ชีวิตสู่ความงามของลมหายใจ ไฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2
 - กลุ่ม"ตะวัน"มีไข่ตะวันรวมเป็นกลุ่ม ไฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 15
 - จากสีขาวสู่พราวสี ไฮมโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 16
 - ศิลปะเด็ก : จากขอมมีดสู่มุมสว่าง เคล้าไหม วันที่ 12 มกราคม 2537

- ทศนศิลป์คู่สิด ครั้งที่ 5 สยามรัฐ วันที่ 23 มกราคม 2527
- กลุ่ม"น้ำ"สร้างงานสีน้ำแสดงกลุ่ม สยามรัฐ วันที่ 27 มกราคม 257
- ก้าวสู่มิติใหม่ : งานแสดงศิลปกรรมเยาวชนแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 มติชน วันที่ 22 มีนาคม 2527
- จากกังหัน...ถึงงานชุด"ลมหายใจ" มติชน วันที่ 10 พฤษภาคม 2527
- พ.ศ. 2528 - อารี สุทธิพันธุ์ : ผู้ปฏิเสธรการเป็นศิลปิน โทมัสโลฟ ปีที่ 3 ฉบับที่ 30
- พ.ศ. 2529 - ศิลปินผู้สร้างอำนาจทางความรู้สึก โทมัสโลฟ ปีที่ 3 ฉบับที่ 29
- เพื่อ หริพิทักษ์ : ผู้พบแบบแผนและผู้สร้างแบบแผน โทมัสโลฟ ปีที่ 4 ฉบับ 34
- เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ โทมัสโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 29
- มือหนึ่งถือปากกา อีกมือหนึ่งถือฟูกัน โทมัสโลฟ ปีที่ 3 ฉบับ 32
- สวัสดิ์ คันติสุข โทมัสโลฟ ปีที่ 3 ฉบับที่ 26
- กมล สุภาพิทา โทมัสโลฟ ปีที่ 6 ฉบับที่ 28
- วินัย ปราบริปู โลกสวย ปีที่ 1 ฉบับที่ 10
- จำเริญสุชาติ วงษ์ทอง โทมัสโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 20
- ใครคือศิลปินชั้นเยี่ยม โทมัสโลฟ ปีที่ 3 ฉบับที่ 31
- กมล ทศนาถนวล โทมัสโลฟ ปีที่ 4 ฉบับที่ 27
- หากคุณชอบภาพชีวิตธรรมดา โทมัสโลฟ ปีที่ 4 ฉบับที่ 38
- ประเทือง เอ็มเจริญ โทมัสโลฟ ปีที่ 2 ฉบับที่ 21
- ประหยัด พงษ์คำ โทมัสโลฟ ปีที่ 4 ฉบับที่ 37
- พ.ศ. 2530 - 74 ปีเพาะช่างกับการเดินที่ยาวไกล มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับ 334
- การประเมินค่าศิลปะเด็ก มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 336
- การพึ่งพาทฤษฎีทางศิลปะศึกษา มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 337
- สันติอโศก กับทัศนะทางศิลปะ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 340
- โฉมแตกหน่อ หรือกอหญ้าพิษ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 334

- องค์การศิลปะ : ความมั่นคงและตํานานการต่อสู้ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 346
- ศิลปะไทยๆ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 349
- พุทธศิลป์ กับพุทธธรรม มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 375
- ชีวิตเลือกได้:พันธะที่อิสระ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 369
- การรุกรบข้างหน้า ๆ มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 251
- การพลัดพรากของความงามและชีวิตที่โคตรเหี่ยวของความดี มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 377
- คําประกาศของครูศิลปะ สยามรัฐ 2 ตุลาคม 2530
- จาก พ.ศ.2475 – 2530 มติชนสุดสัปดาห์ 20 ธันวาคม

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศิลปะ เนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการแสดงออกในงานศิลปะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงผลทางศิลปะ

2.1 เนื้อหาศิลปะ

อารี สุทธิพันธุ์ (2528 : 62-63) ได้ศึกษาถึงคุณค่าทางเนื้อหา หรือเรื่องราว (contentvalue) ไว้ว่าคุณค่าทางเรื่องราวเป็นคุณค่าที่เด่น และมีความสำคัญมากกว่ารูปทรงตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันคนส่วนมากเมื่อพบงานศิลปะก็มักจะต้องการรู้ว่าเป็นเรื่องอะไร มีความเหมาะสมของท้องเรื่องหรือไม่ คุณค่าทางเรื่องราวไม่มีเรื่องราวต่าง ๆ มากมายดังเช่น

1. เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อของสังคม ศิลปะในสมัยโบราณส่วนมากมีเรื่องราวความเชื่อปรากฏเด่นชัดมาก ศิลปะมีค่าอยู่ที่เรื่องที่คนเชื่อทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นความเชื่อยังผูกพันอยู่กับวิถีการสร้างและฤกษ์ยามต่าง ๆ อีกด้วย

2. เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะที่แสดงเกี่ยวกับพระเจ้า เทพเจ้าบรรยายเรื่องราวพระเจ้าครองความสำคัญเรื่อยมา และเป็นศิลปะที่มีรูปคน (image of man) ปรากฏแทบทั้งสิ้น พวกที่ไม่มีรูปคน (non image of man)

3. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและประวัติศาสตร์ เรื่องราวประเภทนี้มีความสำคัญเด่นชัดมานานพอ ๆ กับเรื่องราวศาสนา

4. เรื่องราวเกี่ยวกับโบราณนิยายนิทานพื้นเมือง เรื่องราวนี้บางที่ผู้ดูก็มองไม่เห็นคุณค่า เพราะถ้าดูไม่รู้เรื่องก็ไม่อาจจะชื่นชมได้เหมือนกัน

5. เรื่องราวเกี่ยวกับบุรุษ สตรี เป็นเรื่องราวของคนโดยตรง คำของคน รูปร่างของคน และสมบัติอื่น ๆ ที่คนควรจะมี

ประเสริฐ ศิลรตนา (ม.ป.ป.: 95-112) ได้ศึกษาถึงเนื้อหาศิลปะมี 4 หมวด ดังนี้

1. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์ (man and his own nature) ซึ่งได้แก่เรื่องความรัก ความโกรธ ความหลง ฯลฯ

2. เรื่องราวที่มนุษย์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้วยกัน (man and other people) เช่น เรื่องธรรมชาติของครอบครัว เรื่องประวัติศาสตร์ สงคราม การเมือง การทำมาหากิน ความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น เป็นต้น

3. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์สิ่งแวดล้อม (man and the impersonal environment) เป็นเรื่องราวทางเทคโนโลยี การค้นคว้าวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

4. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งไม่มีตัวตน (man and the intangibles) ได้แก่เรื่องราวของเทพเจ้า ศาสนา โบราณนิยาย ฯลฯ

ชวลิต นิมเสมอ (2531 : 22-23) ได้ศึกษาเรื่องเนื้อหา คือ องค์ประกอบที่เป็นนามธรรม คือ โครงสร้างทางจิต นอกเหนือจากเนื้อหาแล้วยังมีเรื่อง (Subject) และแนวเรื่อง (Theme) รวมอยู่ด้วยกันทั้ง 3 ส่วน ต่างก็มีความเชื่อมโยง และซ้อนทับกันอยู่ เรื่องกับเนื้อหาในงานบางประเภทเกือบแยกกันไม่ออก แต่ในงานบางประเภทเกือบไม่เกี่ยวข้องกันเลย แนวเรื่อง คือ แนวทางของเรื่อง และเป็นเส้นทางที่จะนำไปสู่เนื้อหาซึ่งจะเป็นผลขั้นสุดท้าย เนื้อหาอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เนื้อหาภายใน ถือเป็นเนื้อหาที่เกิดจากการผสมผสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ ในรูปทรงเป็นเนื้อหาของรูปทรงโดยตรง เนื้อหาประเภทนี้จะทำให้อารมณ์ทางสุนทรียภาพแก่ผู้ดู ไม่มีอารมณ์อื่นใดของมนุษย์มาเกี่ยวข้องด้วย เป็นพลังความรู้สึกส่วนตัว เป็นบุคลิกภาพความรู้สึกส่วนตัวของศิลปิน

2. เนื้อหาภายนอก ถือเป็นเนื้อหาที่มีอยู่เฉพาะในงานศิลปะแบบรูปธรรม เช่น คนสัตว์ สิ่งของหรือเหตุการณ์นั้น เป็นเนื้อหาที่สืบเนื่องมาจากเนื้อหาภายใน เป็นความหมายที่แปลออกมาเป็นรูปทรง เนื้อหานี้จะให้อารมณ์สะท้อนใจและพร้อมที่จะรับอารมณ์รู้สึกอื่น ๆ ตามมา

ดังนั้น ในงานศิลปะรูปธรรมจึงมีทั้งเนื้อหาภายในและเนื้อหาภายนอก ส่วนศิลปะนามธรรม จะมีเนื้อหาภายในอย่างเดียว

เชววิชัย ภาคินุ (2532 : 29) ได้ศึกษาถึงเนื้อหาว่า ศิลปินที่แท้จริงนั้นไม่ว่าเขาจะสร้างอะไรออกมา เขาก็ต้องให้คนทั่วไปได้รับความจริงไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ ดังนั้นความแจ่มชัด (Clarity) จึงเป็นเรื่องจำเป็นของการแสดงออกซึ่งพอสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

1. การแสดงออกซึ่งเนื้อหาที่สามารถเข้าใจร่วมกันได้ ศิลปะในความหมายนี้มีความแจ่มชัดทุกด้านไม่ว่าจะเป็นรูปทรง เรื่องราว รูปร่าง สี จังหวะ และอื่น ๆ เหล่านี้สื่อความหมายที่เข้าใจได้ โดยมากจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบท ทิวทัศน์ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ และเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา

2. การแสดงออกซึ่งเนื้อหาที่เป็นความคิดเห็นส่วนตัว ในส่วนนี้คนทั่วไปอาจเข้าใจยาก ทั้งนี้เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นความคิดคำนึงของศิลปินเองทั้งรูปแบบเนื้อหาได้นับการคัดลอกลงมาตามลำดับ และแฝงไว้ด้วยเนื้อหาปรัชญา (Philosophy) กับประสบการณ์ของศิลปินเองเป็นหลัก

3. การแสดงออกซึ่งอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัว นักวิจารณ์ศิลปะบางคน ได้กล่าวว่า มันเป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาชั้นสูงของศิลปินทีเดียว เป็นรูปคัดลอก (Abstract) ที่สมบูรณ์แบบที่สุด ถึงกระนั้นก็ไม่ปฏิเสธว่าอารมณ์ความรู้สึกยังแฝงไว้ด้วยเนื้อหาอยู่

วิธี๓ ตั้งเจริญ (2527 : 95) ได้แบ่งเนื้อหาทางศิลปไว้ดังนี้

1. เนื้อหาเรื่องส่วนตัว (Personal Function) เป็นเนื้อหาที่เริ่มต้นจากชีวิต เลือดเนื้อส่วนตัว ความรัก และความพอใจในส่วนตัว

1.1 การแสดงออกทางด้านจิตวิทยา เป็นการแสดงออกในอารมณ์ส่วนตัวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหงา ความเศร้าหมอง ความเจ็บปวดครวครว หรือความคิดเห็นส่วนตัว อันเป็นผลมาจากความเก็บกดภายในจิตสำนึก

1.2 ความรัก เพศ ชีวิตและครอบครัว เป็นชีวิตส่วนตัวอีกแง่หนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ยาก

1.3 ความตายและอารมณ์ที่น่าหวาดกลัว ความตายเป็นสัจของมนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บ่อยครั้งที่ความตายเตือนสำนึกของผู้นั้นให้ลดความละโมภต่อสิ่งไร้สาระในชีวิตลง

1.4 ความศรัทธาส่วนตัวเป็นผลมาจากครอบครัว สิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ ตัวที่หล่อหลอมมาก็ได้

1.5 การแสดงออกทางด้านความปรารถนาถึงดงาม ส่วนใหญ่แล้วในวิถีทางนี้จะถือตนเองเป็นสำคัญที่ชื่นชอบวัตถุ หรือรูปแบบที่สร้างขึ้นเองที่เห็นว่างดงาม

2. เนื้อหาเพื่อสังคม (Social Function)

2.1 การเมืองและลัทธิความเชื่อ ศิลปินในแนวทางปฏิเสธความคิดที่ว่าศิลปะเป็นสิ่งที่บันเทิงเริงรมย์เท่านั้น นอกจากความงามดงามที่มีอยู่แล้วต่างเชื่อมั่นในผลตอบสนองของศิลปะว่าน่าจะมีผลในวงกว้างต่อระบบสังคมด้วย

2.2 บรรยายสังคม ศิลปินที่มีจิตสำนึกทางด้านนี้อาจจะบรรยาย บันทึกหรือสะท้อนชีวิตในสังคมให้ปรากฏ เพื่อเป็นการปลุกเร้าความคิด ความห่วงใยและคุณธรรมที่พึงมีต่อกัน เป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมกันเพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนต่อชีวิตในวงกว้างต่อไป

2.3 ถากถางสังคม การถากถางสังคมในศิลปะนับเป็นการชี้แนะ ตักเตือนหรือประณามสังคมในด้านใดด้านหนึ่งโดยวิธีทางอ้อมจะด้วยการผสมด้วยอารมณ์ขันหรือเคร่งเครียดอย่างไรก็ดี เป็นการเสนอความคิดให้ผู้มีส่วนร่วม หรือผู้บริหารได้ตระหนักถึงความจริงโดยผ่านกระบวนการความคิดในระดับหนึ่ง

เกษร จิตะจारी (ม.ป.ช.:221-232) ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาเนื้อหา ดังนี้

1. การแสดงออกในเรื่องศาสนา และปรัชญา (Religion and Philosophy) เป็นศิลปะที่แสดงออกเกี่ยวกับศาสนาที่ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาความเชื่อ

2. การแสดงออกในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี (Culture and Norm) เป็นการแสดงออกของศิลปิน ที่ต้องการเน้นในเรื่องของการปฏิบัติที่สืบทอดเนื่องกันมาของแต่ละท้องถิ่น เป็นการอนุรักษ์หรือต้องการแสดงให้เห็นชนรุ่นหลังได้เห็นประเพณี ที่ได้ปฏิบัติในอดีต ที่เป็นความดีความงามที่ควรรักษาไว้

3. การแสดงออกในเรื่องการเมือง (Politics) ศิลปินต้องการแสดงออกความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องบุคคลสำคัญทางการเมือง การแสดงออกสิทธิและเสรีทางการเมือง การปกครอง หรือเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในประเทศเสรี ศิลปินสามารถแสดงออกได้เต็มที่ทั้งในด้านการสนับสนุนหรือต่อต้านตลอดจนการแสดงความคิดเห็น

4. การแสดงออกในเรื่องประวัติศาสตร์ (History) ศิลปินต้องการบันทึกเรื่องที่อยู่ในอดีตออกมาเป็นผลงานเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้

5. การแสดงออกในเรื่องของสังคม (Social) ศิลปินสร้างงานศิลปะขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการสังคม แต่การแสดงออกศิลปินทำได้หลายรูปแบบ ทั้งในเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุน และในเรื่องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมต่าง ๆ เพื่อการปรับปรุงให้สังคมดีขึ้น

6. การแสดงออกในเรื่องความคิดและปัญญา (Thought and Intellect) ศิลปินเป็นผู้ผ่านเรื่องความคิดและการสร้างสรรค์ เป็นผู้ผ่านเรื่องเทคนิค และการใช้วิทยาใหม่ ๆ

จากการศึกษาเนื้อหาของผู้รู้แต่ละท่าน ผู้วิจัยได้สรุปรวมเนื้อหาที่จะใช้ในงานวิจัยโดยนำความรู้ทางเนื้อหาของท่านผู้รู้ และจากการศึกษาเนื้อหาของผู้วิจัยนำมาประยุกต์ รวมกันดังนี้

1. ด้านเนื้อหา แบ่งเป็น

1.1 เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อทางสังคม

1.2 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวมนุษย์กับมนุษย์

1.3 เนื้อหาเพื่อสังคม

2.2 รูปแบบศิลปะ

รูปแบบศิลปะ คือ ปรากฏการณ์อันเกิดจากการรวมตัวกันของส่วนประกอบศิลปะเพื่อสนองตอบเป้าหมายการแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายและได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบไว้ดังนี้

อาร์ สุธิพันธุ์ (2535:48-49) ได้กล่าวว่า รูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏ สามารถแบ่งได้เป็นลักษณะต่างกันได้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบคล้ายธรรมชาติจริงตามที่ตามองเห็น
2. รูปแบบที่ได้รับการลดทอนบางส่วนออกเหลือแต่ที่ศิลปินเห็นว่าสำคัญ และ
3. รูปแบบที่สอดคล้องกับความรู้สึกของศิลปิน

รูปแบบทั้ง 3 ประการนี้ สามารถเปรียบเทียบได้กับการคิดไทย การเขียนไทย และลายเส้น โดยที่ศิลปินผู้สร้าง จะเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามที่เขาเห็นว่าสอดคล้อง และเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

ประเสริฐ ศิลรตนา (2525:27-33) ได้กล่าวถึง รูปแบบศิลปะว่ามีด้วยกัน 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. รูปแบบในลักษณะที่เหมือนจริงตามธรรมชาติ (realistic) การถ่ายทอดในลักษณะนี้เป็นการถ่ายทอดตามลัทธิรูปแบบตามธรรมชาติ เช่น ภาพคน สัตว์ ทิวทัศน์ ต้นไม้ ฯลฯ
2. รูปแบบในลักษณะกึ่งนามธรรม (semi abstract) การถ่ายทอดในลักษณะนี้อาจจะกล่าวได้ว่า ถ่ายทอดโดยให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติน้อยลง และเพิ่มความสำคัญที่ตัวบุคคลผู้สร้างศิลปกรรมมากขึ้น การถ่ายทอดในลักษณะนี้เป็นการสะท้อนความรู้สึกภายในของศิลปินออกมาโดยอาศัยรูปแบบธรรมชาติเป็นสะพานมายังผู้ดู

3. รูปแบบในลักษณะนามธรรม (abstract) การถ่ายทอดในลักษณะนี้ผู้สร้างศิลปกรรมไม่คำนึงถึงรูปแบบอันเป็นลักษณะที่ตนต้องการจะแก้ปัญหา ให้สามารถนำมาใช้เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองไปยังผู้ดู โดยมีกฎเกณฑ์ทางศิลปะเป็นแนวประกอบในการสร้างงาน

เพชร จิตะจारी (ม.ป.ป.:221-232) ได้เสนอแนวคิดในการพิจารณาผลงานศิลปะ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ รูปแบบเหมือนจริง (Realistic) รูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) และรูปแบบนามธรรม (Abstract)

1. รูปแบบเหมือนจริงหรือรูปธรรม (Realistic) เป็นศิลปะที่ลอกเลียนแบบตามธรรมชาติ หรือของจริง จึงง่ายแก่การเข้าใจในเรื่องเนื้อหาสาระ ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจดี

2. รูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) เป็นภาพที่ได้มีการตัดแปลงและตัดเติมเสริมแต่งให้มีลักษณะที่แปลกไปกว่าธรรมชาติ แต่มีเค้าโครงของธรรมชาติหลงเหลืออยู่ ซึ่งศิลปินได้สร้างแนวความคิดขึ้นมาใหม่

3. รูปแบบนามธรรมหรือรูปธรรม (Abstract) เป็นภาพที่ถูกตัดทอนหรือเสริมสร้างขึ้นมาใหม่จนหลุดพ้นจากธรรมชาติ เหลือแต่เส้น แสง สี ที่ก่อให้เกิดความงดงามต่อผู้พบเห็น เป็นความรู้สึกต่าง ๆ เช่น แปลกน่าสนใจ น่าทึ่ง ความสบายใจหรือความไม่สบายใจ เป็นภาพที่ศิลปินต้องใช้จินตนาการและความคิดสูงมากในการสร้างงาน

สน สีมาศรี (2527:116-117) ได้กล่าวว่าการแสดงออกทางศิลปะของศิลปินสามารถแสดงออกได้ 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบศิลปะเหมือนจริง เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญแก่ความจริงตามที่ตามองเห็น
2. รูปแบบศิลปะอารมณ์ เป็นรูปแบบที่เน้นความสำคัญของอารมณ์ และความรู้สึกอันเกิดจากการตอบโต้ระหว่างประสบการณ์ส่วนบุคคลของศิลปินกับสิ่งเร้า โดยอาศัยรูปแบบที่มีอยู่ในธรรมชาติ

3. รูปแบบศิลปะจินตนาการ เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญในเรื่องความเข้าใจ และความคิดเห็นของศิลปิน รูปแบบที่ใช้แสดงในงานศิลปะอาจจะอาศัยรูปที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือคิดสร้างรูปขึ้นเองได้

4. รูปแบบศิลปะนามธรรม เป็นรูปแบบศิลปะที่ให้ความสำคัญแก่ความงามอันเกิดจากปัญหาความคิดที่เข้าถึงคุณลักษณะขององค์ประกอบศิลปะ และวิธีสื่อความหมายโดยไม่คำนึงถึงรูปที่มีในธรรมชาติ

จากการศึกษารูปแบบของผู้รู้แต่ละท่าน ผู้วิจัยได้สรุปรวบรวมรูปแบบที่จะใช้ในงานวิจัย โดยนำความรู้ ทางรูปแบบของผู้รู้แต่ละท่าน และจากการศึกษารูปแบบของผู้วิจัยนำมาประยุกต์งานรวมกันได้ดังนี้

1. รูปแบบในลักษณะที่เหมือนจริงในความคิด
2. รูปแบบในลักษณะของนามธรรม

2.3 เทคนิควิธีการแสดงออกในงานศิลปะ

เทคนิควิธีทางศิลปะ

เทคนิควิธีทางศิลปะเป็นปรากฏการณ์ทางทักษะและลักษณะเฉพาะตัวของศิลปิน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แสดงออกในผลงานทัศนศิลป์ชิ้นนั้น อารี สุทธิพันธุ์ (2528:88-96) ได้กล่าวถึง วัสดุและวิธีการในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์แขนงต่าง ๆ ดังนี้

1. การวาดเขียน (Drawing) การวาดเขียนหรือการวาดเส้น นับว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของศิลปกรรมและการออกแบบทุกชนิด เพราะเท่ากับเป็นการบันทึกความรู้สึกนึกคิดจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ที่ผุดขึ้นในมโนภาพ หรือในสมองของศิลปินครั้งแรก ศิลปินต้องการบันทึกอย่างใดก็ได้เกี่ยวกับวัสดุที่ตนมีความถนัดอยู่ เช่น ดินสอ ดินสอสี สีน้ำมัน สีน้ำ สีอะครีลิก สีพาสเทล สีโปสเตอร์ สีน้ำเงิน สีน้ำเงินดำ สีน้ำเงินเทา สีน้ำเงินฟ้า สีน้ำเงินเขียว สีน้ำเงินเหลือง สีน้ำเงินส้ม สีน้ำเงินแดง สีน้ำเงินม่วง สีน้ำเงินดำ สีน้ำเงินเทา สีน้ำเงินฟ้า สีน้ำเงินเขียว สีน้ำเงินเหลือง สีน้ำเงินส้ม สีน้ำเงินแดง สีน้ำเงินม่วง

2. การพิมพ์ (Printing) เป็นภาพที่เกิดจากแม่พิมพ์ที่ศิลปินสร้างขึ้นครั้งแรกแล้วนำมาพิมพ์ในกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การพิมพ์แบบนูน (Relief) เป็นภาพพิมพ์ที่เกิดจากกระบวนการที่เป็นผลมาจากผิวหน้าของแม่พิมพ์ หลังจากที่ย่างออกแบบแกะแม่พิมพ์ส่วนที่ไม่ต้องการออกแล้ว

2.2 การพิมพ์แบบร่องลึก (Intaglio) เป็นภาพพิมพ์ที่เกิดจากผลของสีที่อยู่ในส่วนลึกของผิวแม่พิมพ์หลังจากที่ย่างใช้น้ำกรวดกัดแม่พิมพ์ตามแบบที่ต้องการ

2.3 การพิมพ์แบบราบ (Planographic) การพิมพ์แบบนี้ได้แก่การพิมพ์หิน หมายถึง แม่พิมพ์เป็นหิน ซึ่งมีผิวหน้าเรียบ ขบวนการพิมพ์หินนี้มีหลักการที่ว่าน้ำและน้ำมันไม่ผสมกัน เมื่อเรานำเอาสีและน้ำมันไปออกแบบหินที่มีผิวเนื้อละเอียด

2.4 การพิมพ์แบบสแตencil (Stencil) การพิมพ์ในกระบวนการนี้มีการพิมพ์ซิลค์สกรีน (Silk-Screen Process) หรือ เซริกราฟ (Serigraph)

3. จิตรกรรม (Painting) หมายถึง การเขียนระบายสีน้ำ สีเทียน สีชอล์กสีอะคริลิก ฯลฯ การระบายสีน้ำ นิยมระบายบนกระดาษ ซึ่งมีผิวต่าง ๆ กัน เช่น หยาดหรือละเอียดเรียกทั่ว ๆ ไปว่า กระดาษวาดเขียน การระบายสีน้ำมันหรือสีฝุ่น มักจะระบายบนผ้าใบหรือแผ่นไม้ หรือผนังอื่น ๆ

4. ประติมากรรม (Sculpture) เมื่อกล่าวถึงประติมากรรม เราหมายถึงการเอาส่วนย่อยออกหรือเพิ่มเข้าในส่วนรวม เพื่อให้ได้รูปตามที่ต้องการ (Subtractive Process and Additive Process) บางที่เราเรียกการปั้นสลักนี้ว่าสะกดด้วยภูมิกรรม ความหมายเจาะถึงรูปสลักที่เกี่ยวกับศาสนา

5. สื่อผสม (Mixed Media) วิรุณ ตั้งเจริญ (ศุภชัย สิงห์บุญศย์. 2535:25;อ้างอิงมาจาก วิรุณ ตั้งเจริญ. 2534:สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงสื่อผสม (Mixed Media) ไว้ว่า สื่อผสมเป็นปรากฏการณ์ทางศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานกันอย่างมีเป้าหมายของสื่อทางศิลปกรรมที่แตกต่างกันดังนี้

- 5.1 สื่อทางทัศนศิลป์ คือ ผ้าใบ กระดาษ สี วัสดุจริง ฯลฯ
- 5.2 สื่อทางวรรณกรรม คือ ภาษา ตัวอักษร
- 5.3 สื่อทางดนตรี คือ เสียง

ดังนั้น สื่อผสมจึงเป็นผลงานศิลปะที่รวมความถึงปรากฏการณ์ทางศิลปะทั้งกรณีเกิดจาก

การรวมกันของสื่อศิลปะสาขาเดียว และกรณิการรวมกันของสื่อศิลปะต่างสาขา

จากกลวิธีในการแสดงออกในด้านศิลปะของผู้รู้แต่ละท่าน ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ดังนี้

1. เทคนิควิธีการสร้างงานจิตรกรรม
2. เทคนิควิธีการสร้างงานประติมากรรม
3. เทคนิควิธีการสร้างงานภาพพิมพ์และสื่อผสม

2.3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลในการแสดงออกทางศิลปะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อเนื้อหา รูปแบบของวิธีทางศิลปะ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์:2533:12-13)

ปัจจัยด้านการเมืองเป็นสภาพการค้าทางการเมืองการปกครองและนโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาล ซึ่งส่งผลต่อสภาพการทางสังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศด้านต่าง ๆ นมมากก็น้อยรวมไปถึงขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน และศิลปินในการแสดงความคิดเห็น ต่อปรากฏการณ์ในประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวในเชิงเสนอปัญหา วิพากษ์วิจารณ์ตาม ความสำนึก ภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล

ปัจจัยด้านปัญหาคิด เป็นผลจากการสังสมวัฒนธรรมภายในประเทศและการถ่ายทอดวัฒนธรรมกับต่างประเทศ ซึ่งส่งผลต่อปัญหาและความคิดของศิลปิน ทั้งทางตรง และทางอ้อม กล่าวคือ รูปแบบ-กลวิธีของทัศนศิลป์ ในประเทศไทยย่อมเป็นผลมาจากการตกทอดจากบรรพบุรุษของตนเองประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของประเทศด้านการสื่อสารและคมนาคม ที่ส่งผลให้รูปแบบและกลวิธีศิลปะของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแทบจะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวในลักษณะสากล อิทธิพลด้านรูปแบบ และกลวิธีศิลปะ จากภายนอกประเทศนับว่าได้ส่งผลต่อรูปแบบและกลวิธีศิลปะของทัศนศิลป์เพื่อชีวิตในประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นผลจากการถ่ายทอดความคิดระหว่างศิลปินกับสังคม ด้านศิลปินเป็นสมาชิกของสังคมเช่นกับบุคคลอื่น และดำรงอยู่ร่วมกันในเชิงปฏิสัมพันธ์ดังนั้น ศิลปินจึงได้รับกระแสทางปัญหาและความคิดจาก บุคคลต่าง ๆ เช่น ผู้นำศาสนา ผู้นำลัทธิทางการเมือง นักวิชาการ นักคิด นักเขียน นักดนตรี รวมทั้งจากสภาพการทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักจะส่งผลต่อเนื้อหาศิลปะเป็นสำคัญ

วิรุฒ ตั้งเจริญ (2533:128) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างงานศิลปะไว้ว่าการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปินนั้นมิได้เป็นการสร้างสรรค์จากสุญญากาศ นอกจากสภาวะปัจเจกภาพของศิลปินแล้ว ปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญอีกหลายปัจจัย ได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานของศิลปิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปินสมัยใหม่ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นได้กลายเป็นตัวกระตุ้นและผสมกับสภาวะปัจเจกภาพ ก่อให้เกิดผลงานศิลปะสมัยใหม่อันหลากหลายท้าทายความคิด และการชื่นชมปัจจัยกระทบเหล่านั้นคือ

1. ปัจจัยด้านการเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม
(Politics, Social and Environment)
2. ปัจจัยด้านปัญญาและความคิด
(Intellect and Thinking)
3. ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวิทยา
(Science and Technology)
4. ปัจจัยด้านประสบการณ์
(Expericnce)
5. ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์
(Materials)

ปัจจัยด้านการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม

การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่พิจารณาได้ทั้งในเชิงรูปธรรม และนามธรรม ผู้คนและศิลปินในปัจจุบันดำรงชีวิตในลักษณะปฏิสัมพันธ์สูง ทั้งปฏิกิริยา และสัมพันธ์ต่อสภาพการเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมประชาธิปไตย ได้ผลักดัน และหล่อหลอมให้ผู้คนรวมทั้งศิลปินเป็นเช่นนั้น ผู้คนและศิลปินเป็นผู้รับกระแส สร้างกระแส และวิพากษ์วิจารณ์กระแสการเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

ศิลปินสมัยใหม่มีอิสรภาพและเสรีภาพในการสร้างงานศิลปะเป็นอย่างยิ่ง เขาอาจจะเป็นที่ผู้รับ และผู้วิจารณ์ต่อการเมืองสังคม และสิ่งแวดล้อมศิลปินจะใช้ความถนัดของเขาในการแสดงออกหรือสะท้อนออก ซึ่งการรับรู้หรือการวิพากษ์วิจารณ์นั้นตามอัตราความเข้มข้นในความสำคัญของศิลปินแต่ละคน คอนสแตนเซิล อาจจะสะท้อนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ผันแปรกับความรู้สึกหรือทางชนชั้น และการตายของคนยากจนในเยอรมัน

ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยา

การคิดและค้นคว้าอย่างเป็นระบบ คือ การเริ่มต้นการค้นคว้าอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ สังคมตะวันตกอาจจะเป็นกระบอกสำคัญในการเริ่มต้นแบบวิทยาศาสตร์ และประยุกต์วิทยาแต่เมื่อถึงวันนี้วิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยาได้กลายสภาพเป็นสากลไปแล้ว การดำรงชีวิตในปัจจุบันกลมกลืนอยู่กับโลกวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แม้สังคมเกษตรกรรมวิทยาศาสตร์ก็เอื้อมเข้าไปเกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมาก และก็เช่นกันวิทยาศาสตร์ และประยุกต์วิทยาก็คงกระทบกับผู้คนและการแสดงออก ดังนั้นปัจจัยด้านนี้จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่แปลกใหม่ และหลากหลาย

ปัจจัยด้านประสบการณ์

ประสบการณ์อาจจะเป็นคำที่กินความกว้างมาก แต่ "ประสบการณ์" ในที่นี้คงจะพิจารณาถึงการรับรู้ (perception) ที่มีผลต่อการรู้คิด (cognitive) และอาจจะก้าวเลยไปถึงจิตใต้สำนึก (subconcions) ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ประสบการณ์นอกจากจะเป็นตัวบอกความแตกต่างของผู้คนและศิลปินยังเป็นปัจจัยหนึ่งในการกระตุ้นผู้คนและศิลปินให้แตกต่างกันอีกด้วย ประสบการณ์ที่ต่างกันไม่ว่าจะเป็นในเชิงปริมาณหรือคุณภาพ ย่อมผลักดันสภาพการรู้คิดและสำนึกที่แตกต่างกันออกไปประสบการณ์ในชีวิตสภาพแวดล้อม ธรรมเนียม อุดมการณ์ สีส ฯลฯ ที่แตกต่างกันย่อมสร้างปัจเจกให้แตกต่างกัน

2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางสังคม

สภาพสังคมไทยในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2530

ไพโรจน์ บุณประกอบ (2526 : 15-22) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ การเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516 ไว้ดังนี้

...1. ความขัดแย้งของแนวคิดทางการเมืองเท่าที่ปรากฏตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คนกลุ่มหนึ่งมีความคิดว่าการเคลื่อนไหวขององค์กรต่าง ๆ อันเกิดจากการรวมตัวของนักศึกษาประชาชน พรรคการเมืองบางพรรค การเคลื่อนไหวของกลุ่มกรรมกรชาวนา ส่วนแต่เป็นการกระทำที่บ่อนทำลาย ความมั่นคงของประเทศไทย จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้ปกครองประเทศไทยตามบัญชาของต่างชาติ มีศัพท์ที่ถูกนำมาใช้และเป็นที่เข้าใจกันในหมู่ผู้สนใจการเมือง เรียกกลุ่มของนักศึกษาประชาชน ที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง อาทิ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยว่า "ฝ่ายซ้าย" และเรียกอีกฝ่ายหนึ่งว่า "ฝ่ายขวา" ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายดังกล่าวมาแปรเป็นการกระทำที่รุนแรงขึ้นทุกที นับแต่ชักชวนให้ต่อต้าน ก้าวจัดฝ่ายซ้ายการจัดตั้งขบวนการต่อต้านแบบ "กลุ่มล้ากลุ่ม" ของขบวนการนพล และการลอบสังหารผู้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้าย อาทิ ดร.บุญสนอง บุญโยทยาน แห่งพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย แสง รุ่งนิรันดร์กุล นักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งของแนวความคิดทางการเมือง การประณามและต่อต้านฝ่ายซ้าย ซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาและมีมากขึ้นในปี พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะภายหลังที่ประเทศอินโดจีนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ เช่น จดหมายเขียนของ "เสรีชนแห่งประเทศไทย" การจัดตั้งขบวนการแบบ "กลุ่มล้ากลุ่ม" เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้าน นักศึกษาอย่างเปิดเผย คือกลุ่มกระทิงแดง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่ง เป้าหมายแรกที่ทำให้กลุ่มกระทิงแดงรวมกันต่อต้านคือ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ความรุนแรงของความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มผู้เคลื่อนไหว เรียกร้องกับกลุ่มที่ต่อต้าน การเคลื่อนไหว ได้ทวีขึ้นทุกขณะเห็นได้ชัดจากคำประกาศของ

ทั้งสองฝ่าย เมื่อครั้งที่ แสง รุ่งนิรันดรกุล กรรมการกลางพรรคสังคมนิยม มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถูกลอบสังหารเมื่อ 23 สิงหาคม 2517

2. ความขัดแย้งอย่างรุนแรงเริ่มเข้าสู่จุดแตกหักเมื่อ จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้ามาประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2519 โดยบวชเป็นสามเณรเข้ามาแล้วอุปสมบทที่วัดบวรนิเวศวิหาร ก่อนหน้านี้ จอมพลถนอม กิตติขจร เคยลอบเข้าประเทศไทยพร้อมภรรยาเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2517 แต่ถูกต่อต้านโดยพลังนักศึกษาประชาชนอย่างหนักจนกระทั่งรัฐบาลต้องขอให้ออกจากประเทศ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2517 การเดินทางเข้ามาประเทศไทยของ จอมพลถนอม กิตติขจร กลายเป็นตัวเร่งที่ทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งยิ่งรุนแรงอยู่แล้ว ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์แตกหักเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 กล่าวคือหนังสือพิมพ์ประชาชนรายวัน ฉบับที่ 21 กันยายน 2519 ได้ตีพิมพ์ข้อความคิดเห็นของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเสนอว่าตนออกกฎหมายพิเศษเพื่อรับ จอมพลถนอม กิตติขจร ออกจากประเทศเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่การออกกฎหมายพิเศษดังกล่าวรัฐบาลดำเนินการไม่สำเร็จ เพราะเกิดการขัดแย้งกันระหว่างพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล กล่าวคือ พรรคชาติไทย และพรรคธรรมสังคมมีความเห็นว่าเป็นสิทธิ ของจอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะที่เป็นคนไทยที่จะเดินทางเข้ามาประเทศไทย วันที่ 29 กันยายน 2519 ศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย เชิญชวน นักศึกษาประชาชนไปชุมนุมกันที่ห้องสนามหลวงมีการเรียกร้องให้ขับ จอมพลถนอม กิตติขจร ออกจากประเทศหนังสือพิมพ์ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ 3 ตุลาคม 2519 ได้ตีพิมพ์ข่าวการขยายแนวการประท้วงขับไล่ จอมพลถนอม กิตติขจร ทั่วประเทศการชุมนุมประท้วงขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร ครั้งสุดท้ายก่อนเกิดการปฏิวัติการปกครองแผ่นดินในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เริ่มขึ้นเมื่อ วันที่ 4 ตุลาคม 2519 โดยนิสิตนักศึกษาได้มาชุมนุมกันภายใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในการประท้วงครั้งนี้ มีการปราบปราม และจับกุมผู้ประท้วงอย่างโหดร้ายทารุณ เหตุการณ์นี้ยุติลงได้เมื่อ พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ คมกำลังเข้ายึดอำนาจในนามของ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน...

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างคนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเรื่องวิถีทางของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของไทย เป็นยุคที่มากด้วยการประท้วงเรียกร้องความเป็นธรรมของชาวนา กรรมกร และประชาชนแทบทุกอาชีพการประท้วงทางการเมือง การประท้วงการเอารัดเอาเปรียบของจักรพรรดินิยม และบริษัทต่างชาติที่มุ่งมากอบโกยจากประเทศไทย ยุคของการเปิดโปงอำนาจที่ไม่เป็นธรรม (สมบัติ จันทรวงศ์และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ 2519 : 1)

นอกจากนี้ภัยคุกคามจากต่างชาติ เป็นปัญหาสั่นคลอนความรู้สึกของความเป็น "ไทย" มากขึ้นในเวลานั้น การขยายอำนาจทางการทหารของอเมริกาในรูปแบบ "จักรพรรดินิยม" การแทรกแซงในอินโดจีนสงคราม จีไอ. และอาวุธสงครามเข้าสู่รบกับประชาชนเจ้าของประเทศ สนับสนุนรัฐบาลหุ่นเทอมให้ต่างชาติเข้าไปเอารัดเอาเปรียบผู้เป็นเจ้าของประเทศ ประเทศไทยเราได้รับผลกระทบโดยตรง เมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารในอดีตของไทยยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาสร้างฐานทัพเพื่อรุกรานประเทศเพื่อนบ้านของไทย ความเป็นเอกราชของชาติไทยเท่ากับถูกย่ำยี สหรัฐอเมริกาสามารถบงการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายการทหารและชี้นิ้วตาเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยมีอิทธิพลอยู่เหนือรัฐบาลและข้าราชการระดับสูง (จันฉับ. 2518:15)

กระแสการเรียกร้องให้รัฐบาลไทย ขั้วฐานทัพและอิทธิพลต่างชาติออกไปเป็นเรื่องใหญ่ที่ขบวนการนักศึกษาประชาชนรณรงค์มาเป็นเวลานาน หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างเปิดเผยกว้างขวาง พ.ศ. 2517 - 2518 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยทำการรณรงค์เรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ร่วมกับองค์กรฝ่ายประชาชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งพร้อมกับร่วมมือกันต่อต้านฐานทัพอเมริกาให้หยุดแทรกแซงกิจการทุกอย่างภายในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านของไทย กระแสการเรียกร้องให้รัฐบาลไทย ดำเนินการขับไล่ฐานทัพต่างชาติออกไปเป็นกระแสที่เกิดขึ้นเป็นระลอก วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2519 คือวันซึ่งกำหนดเงื่อนไขให้รัฐบาลดำเนินการให้สหรัฐอเมริกาถอนทัพออกไปจากดินแดนของประเทศไทย (แนวร่วมศิลปินแห่งประเทศไทย. 2516-2537:69)

ช่วงระยะนี้นับได้ว่า เป็นระยะเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่สัมพันธ์กับความร่วมมือจากค่ายโลกเสรี ในการต่อสู้ต่อต้านเพรชขายลัทธิคอมมิวนิสต์ในสงครามเวียดนาม

อันมีผลทำให้เกิดองค์การระหว่างชาติขึ้น การเดินทางของคนต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ย่อมมีส่วนส่งเสริมผลกระทบต่อศิลปกรรมไทยด้วยจนเกิดความตื่นตัวอย่างน้อยในระดับหนึ่ง (อานาจ เย็นสบาย. 2533:77)

จะเห็นได้จากการที่สมาชิกร่วมศิลป์แห่งประเทศไทย ระดมกันสร้างภาพการสร้างงานศิลปะเข้าที่ ภาพต่อต้านฐานทัพครั้งนี้ มีการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ของความเป็น "จักรพรรดินิยมอเมริกา" กันอย่างรอบคอบ ภาพตัดเข้าที่สีฟ้าพลาสติกที่สร้างขึ้นจึงสะท้อนเรื่องราวการรุกรานกอบโดยผลประโยชน์อย่างไม่ชอบธรรม การใช้กำลังอาวุธเข้าแทรกแซงโดยความร่วมมือของนักการเมือง นักการทหารบางกลุ่มบางพวกในประเทศ ภาพเหมือนจริงและภาพสัญลักษณ์ถูกนำมาใช้อย่างไม่จำกัดขอบเขต บางครั้งก็ใช้จินตนาการผสมกับข้อมูลสร้างภาพเชิงเปรียบเทียบ (จันอัป. 2518 อ้างอิงจากแนวร่วมศิลป์แห่งประเทศไทย. 2517-2537:70)

ภาพทั้งหมดถูกนำไปแสดงรอบสนามหลวงและกระจายไปแสดงยังสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นการเผยแพร่ให้กว้างขวาง และกระจายไปยังสถาบันการศึกษาในต่างจังหวัดแลหายแห่งเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทั้งสิ้น สอดคล้องกับความเห็นของ กวีจร สุนพงษ์ศรี (2517:111) ว่าบทบาทแนวร่วมศิลป์แห่งประเทศไทยช่วง 2516-2519 จุดเด่นของผู้ปฏิบัติงานทางด้านทัศนศิลป์ ขบวนการนี้คือ สร้างผลงานศิลปะเพื่อผลงานทางการเมือง โดยตรงมีเป้าหมายต้องการให้ผลงานควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวขององค์กรต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางสังคมในขณะนั้นนับเป็นการกระทำที่ไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในวงการประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

สภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในช่วงก่อนรัฐธรรมนูญ 2517 นั้น กล่าวได้อย่างสังเขปว่า ในแง่สังคมนั้น พลังมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ถูกคุมขังอยู่ในกรอบของการเมืองระบบพ่อขุนได้พวยพุ่งออกมาแสดงข้อเรียกร้องต่าง ๆ ปัญหาที่มีการเรียกร้องต่อระบบการเมืองมีทั้งเรื่องความยุติธรรมในด้านสังคมและเศรษฐกิจ การถูกเอารัดเอาเปรียบการถูกข่มเหงรังแกในแง่เศรษฐกิจนั้น การขึ้นราคาน้ำมันก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั่วไปสินค้าขึ้นราคา ปัญหาดังกล่าวออกมาในแง่ของการแสดงออกทางการเมืองในด้านการเมืองนั้นความพยายามในการวางรากฐานของประชาธิปไตยก็ดำเนินไปอย่างเข้มข้น มีการร่างรัฐธรรมนูญการเผยแพร่ประชาธิปไตย การอภิปรายปัญหาบ้านเมือง การรวมตัวกลุ่มต่าง ๆ เช่น สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) และประชาธิปไตยเพื่อประชาชน (ปช.ปช.) เป็นต้น นอกจากนั้นก็ยังมีการรวมกลุ่ม

เช่น กลุ่มศิลปิน 99 กลุ่มพลังใหม่ เพื่อเตรียมการก่อตั้งพรรคการเมือง ความตื่นตัวทางการเมือง และสภาวะพลวัตมีอยู่ทั่วไป คละกันไปกับปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม เศรษฐกิจ ซึ่งในแง่หนึ่งเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่ค่อนข้างจะสับสน และเสมือนกับจะเป็นการพยายามให้เห็นความยุ่งยากในอนาคต (ลิขิต อีร์เวคิน. 2535:195) การกลับเข้ามายังประเทศไทยของจอมพลถนอมและจอมพลประภาส ในเดือน ตุลาคม 2519 ได้ทำให้เกิดการประท้วงของนิสิตนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งการประท้วงนี้ถูกปราบปรามอย่างโหดร้ายทารุณ ทหารกลับมาใช้อำนาจอีกครั้งหนึ่งด้วยการตั้ง "สภาคณะปฏิรูปการปกครองแห่งชาติ" และจัดตั้งรัฐบาลของ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ขึ้น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทางด้านศิลปะในประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบรรยากาศทางการเมืองในยุคสิบปีที่ผ่านมา แนวโน้มสำคัญสองประการที่เห็นได้ในยุคนี้ คือ ศิลปะเพื่อศิลปะ ซึ่งเป็นทัศนคติของศิลปินขึ้นแนวหน้าของ มหาวิทยาลัยศิลปากรกับความสำนึกทางสังคมของศิลปินบางคน ผู้ซึ่งมุ่งจะทำให้ศิลปะสัมพันธ์กับปัญหาในชีวิตประจำวัน ต่อมาก็เกิดความนิยมศิลปะแบบกรมศิลป์ขึ้นใหม่ในด้านประติมากรรม และจิตรกรรมแนวประเพณีนิยม (พิริยะ ไกรฤกษ์ และเผ่าทอง ทองเจือ. 2525:38)

รัฐบาลภายใต้การนำของ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้วางแผนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยออกเป็นช่วง ๆ กินเวลาทั้งหมด 12 ปี มีนโยบายที่เด่นที่สุดคือ การต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพียงไม่กี่ครั้งปีหลังจากรัฐบาลนายธานินทร์ เข้าบริหารประเทศก็มีการพยายามยึดอำนาจโดยการใช้กำลังทหารอีก เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2520 การพยายามยึดอำนาจครั้งนี้กระทำในโอกาสที่รัฐมนตรีส่วนใหญ่รวมทั้งตัวนายกรัฐมนตรี ออกต่างจังหวัด ผลสุดท้ายการยึดอำนาจล้มเหลวพลเอกฉัตร ชิริยุศิริ หนึ่งในผู้นำซึ่งก่อนหน้านี้เฝ้าออกบวชเป็นภิกษุสงฆ์ เพราะถูกปลดออกจากราชการหลัง 6 ตุลาคม 2519 ได้ถูกกองทัพด้วยการยิงเป้า ซึ่งทำให้เกิดการแตกแยกกันในหมู่ทหาร แต่ความจริง การพยายามยึดอำนาจก็เป็นการบ่งชี้แล้วว่าการแตกแยกเกิดขึ้นและมีการต่อต้านรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

จากสภาพการณ์ต่าง ๆ และจากข่าวลือซึ่งในแง่การเมืองไทยเป็นเรื่องสำคัญที่มองข้ามไปไม่ได้ มีการคาดการณ์ว่าจะต้องมีการยึดอำนาจเพื่อล้มรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ผลที่สุดก็เป็นไปตามคาด ได้มีการยึดอำนาจด้วยกำลังทหารอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 คณะที่ยึดอำนาจการเมืองคณะนั้นนอกจากที่ปรากฏแก่สาธารณะชนมาโดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ (ลิขิต อีร์เวคิน. 2533 : 154-156)

ด้านวงการศิลปะ การปฏิรูปการปกครองในปี 2519 มีส่วนทำให้ศิลปะเพื่อชีวิตแบบชนเชิ้อสูญหายไป ภาพเขียนที่เปิดเผยในระบอบปฏิรูป ถูกปลดออกจากแผงแสดงงานอย่างรวดเร็ว ศิลปะเพื่อประชาชนหายไปจากประชาชน หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ถึง 20 ตุลาคม 2520 ช่วงสมัยของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีบรรยากาศของการแสดงศิลปกรรมนับว่าน้อยมาก ที่แสดงออกมามีลักษณะที่ต้องระมัดระวังมิให้ผลงานขัดกับแนวนโยบายของรัฐบาล ผลงานของศิลปินบางคนก็เข้าใจปัญหาสังคมจึงออกมาในรูปของสัญลักษณ์และเป็นนามธรรม (เช่นเดียวกับวงการวรรณกรรม) ซึ่งโดยเนื้อหาแล้วศิลปกรรมแนวทางนี้ภายใต้ตัวของมันเอง หรือภายในความคิดของศิลปินมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมที่ปิดกั้นทางความคิด หรือลักษณะที่เป็นเผด็จการ (อำนาจ เย็นสบาย. 2524: 246-251)

ในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลปฏิรูปของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ถูกปลดออกไปโดยคณะปฏิวัติ และมีการแต่งตั้ง พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี บรรยายาศสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ค่อยคลายความเคร่งเครียดลง การตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ก็ยุติลงไป และมีการให้อภัยโทษแก่นิสิตนักศึกษาที่ถูกจับกุมในปี พ.ศ.2519 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจบังคับให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ต้องลาออกในปี พ.ศ.2523 และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา

ในขณะนั้น ทางด้านศิลปะก็มีการเปิดหอศิลป์แห่งชาติในปี พ.ศ.2520 สามปีหลังจากการเปิดหอศิลป์ระศรี เนื่องจากหอศิลป์แห่งชาติเป็นหน่วยงานหนึ่งของกองพิพิธภัณฑ์สถานกรมศิลปากร หน้าที่หลักของหอศิลป์แห่งชาติ จึงได้แก่เป็นที่เก็บรวบรวมงานจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ไทย (พิริยะ ไกรฤกษ์และเผ่าทอง ทองเจือ. 2525:42)

การคลี่คลายทางการเมืองภายในประเทศเป็นไปในด้านดีนั้น ได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์และเสนอตัวของผลงานศิลปกรรมที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งยังเสนอปัญหาจากสถานการณ์

สิ่งแวดล้อมอีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นไปอย่างหลากหลายและกว้างขวางแทบทุกสาขาศิลปกรรมนั้น รวมถึงทัศนศิลป์ ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มศิลปินเพื่อนำเสนอผลงานทัศนศิลป์ เช่น ชมรมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย (สมาคมศิลปกรรมไทย) ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยความร่วมมือครั้งสำคัญจากอาจารย์ในสถาบันศิลปะ โรงเรียน ศิลปินอิสระ นักออกแบบโฆษณา และประชาชนซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการรวมตัวครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ศิลปะของไทยและได้ปิดตัวลงในปี พ.ศ. 2530 (สุภชัย สิงห์ยะบุญ. 2535: 76)

การบริหารประเทศของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้เผชิญปัญหาเฉพาะหน้าหลายประการ เช่น การขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินอย่างมหาศาล ฯลฯ นอกจากนี้ปัญหาค่าเงินบาทของคณะรัฐบาลคือ ปัญหาราคาน้ำมันทั่วโลกได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่ารัฐบาลจะได้มีนโยบายประหยัดน้ำมัน ผลกระทบก็สะท้อนมาถึงประชาชน โดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาและกรรมกรพาเข้ากินค่า

ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อรัฐบาลมากที่สุด คือ การประกาศขึ้นราคาน้ำมันเป็นครั้งที่ 3 การขึ้นราคาน้ำมันในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2523 ทำให้เกิดปฏิกิริยาทางการเมืองตามมา ตั้งแต่ด้านประชาชน นักศึกษา และนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมตัวกันคัดค้าน จนในที่สุดพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จำต้องประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในรัฐสภาในวันที่ 1 มีนาคม 2533 เป็นอันสิ้นสุดรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (ชาติรี พนเจริญสวัสดิ์. 2509: 30 ; อ้างอิงมาจาก จีรวัดน์ พิธีรัตน์. 2535: 125)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่รุมเร้าเข้ามาแทบทุกด้านในสมัยของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งปัญหาระยะยาวที่เกิดขึ้นติดต่อกันมาหลายรัฐบาล และปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งกระทบกระเทือนกันไปทั่วโลก ปัญหาความยากจน ปัญหาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองที่มีพวกทุจริตมิชฉะชีพ หากินบนความเดือดร้อนของประชาชน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ แม้ในสมัยนี้จะค้นพบแก้ไข ค้นพบน้ำมันก็คงไม่สามารถทำให้บ้านเมือง "โชติช่วงชัชวาล" ขึ้นมาทันตาเห็นได้ (จีรวัดน์ พิธีรัตน์. 2535 : 128)

ช่วงเวลาขณะนั้นสถาบันธนาคารยังคงเป็นผู้อุปถัมภ์หลักของศิลปะร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2522 ธนาคารกสิกรไทยได้จัดการประกวดงานศิลปะร่วมสมัยประจำปีขึ้น และในปีเดียวกันนี้ได้จัดให้มีการแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในที่ต่าง ๆ 5 แห่งในกรุงเทพฯ และอีก 4 แห่งในต่างจังหวัดในเวลาเดียวกัน คือที่มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง สถาบันเยอรมัน เอเชีย เอ สยามสมาคมจังหวัดเลย มหาสารคาม และพิษณุโลก การจัดงานครั้งใหญ่นี้จัดขึ้นโดยกลุ่มอาจารย์สอนศิลปะจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตรและอาจารย์บางท่านจากคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนี้เพื่อเป็นทางออกอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ซึ่งผู้จัดงานนี้รู้สึกว่าเป็นการผูกขาดของคณะกรรมการ ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ข้อกล่าวหาของพวกเขาสามารถพิสูจน์ได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า ในงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติปี พ.ศ. 2523 นั้น ในจำนวนผู้ส่งงานเข้าประกวดทั้งหมด 61 คน 50 คน เป็นนักศึกษาปัจจุบัน หรือผู้ที่จบการศึกษาไปจาก คณะจิตรกรรมฯ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ได้รับรางวัลทั้ง 18 คน ส่วนแต่มาจากคณะจิตรกรรมฯ ทั้งสิ้นและย้อนหลังไปสามปีก็ไม่มีคนนอกได้รับรางวัลเลย การเลือกบุคคลเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการทำให้ คณะจิตรกรรมฯ เข้าควบคุมงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากในจำนวน คณะกรรมการทั้งหมด 10 คน ในปี พ.ศ. 2523 นั้น 7 คน มาจากคณะจิตรกรรมฯ ยิ่งไปกว่านั้น ในจำนวนคณะกรรมการ 10 คนนี้ 5 คนร่วมเป็นคณะกรรมการมาเป็นเวลาตั้งแต่ 17 ถึง 28 ปี งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติได้กลายเป็นการให้รางวัลอุตสาหกรรมภายในบ้าน และธารงไว้ซึ่งปรัชญาที่ว่าศิลปะเพื่อศิลปะ ส่วนงานแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทยนั้นเปิดให้สำหรับทุกคน โดยไม่จำกัดอายุ ฐานะหรือการศึกษางานนี้ไม่มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมความเข้าใจระหว่างศิลปะกับประชาชน ผู้จัดงานได้จัดงานครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2523 และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2524 และได้จัดทำวารสารโลกศิลปะขึ้นในปี พ.ศ. 2523 โดยมี อารี สุทธิพันธุ์ ประเทือง เอมเจริญ และสมโภช อุบอินทร์ เป็นที่ปรึกษา

ถึงแม้ว่าคนทั่วไปในขณะนั้นจะรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัยมากขึ้นจากข้อเขียน วิพากษ์วิจารณ์ของพิษณุ ศุภนิมิตร ซึ่งได้เริ่มเขียนลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ในปี พ.ศ. 2520 และจากวารสารโลกศิลปะในปี พ.ศ. 2523 ตลอดจนจากบทความของอำนาจ เย็นสบาย ในงาน

บุกเบิกของเขาชื่อ ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมร่วมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งกรมฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้จ่ายแจกออกไปโดยไม่คิดเงิน ถึงกระนั้นก็ตามศิลปินทั้งหลายก็ยังคงมีความรู้สึกว่าเขายังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอจากสาธารณะชนและรัฐบาล (พิริยะ ไกรฤกษ์ และเผ่าทอง ทองเจือ. 2525 : 42 - 44)

จนกระทั่งพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับเสนอให้เป็นหัวหน้ารัฐบาลเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 ตลอดระยะเวลาประมาณหนึ่งปีกับสี่เดือน พลเอกชาติชาย อยู่ในตำแหน่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้ง ในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นผลโดยตรงจากนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลบางส่วนที่มีผลมาจากนโยบายหรือผลงานของรัฐบาลชุดก่อนรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐบาลที่ถูกถือว่าเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เนื่องจากมีรูปแบบที่ใกล้เคียงกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากว่า พลเอกชาติชาย ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเป็นหัวหน้าพรรคเสียงข้างมาก ดังนั้นจึงได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลผสม คณะรัฐมนตรีของพลเอกชาติชาย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยกเว้นนายมีชัย ฤชุพันธุ์ โดยสัดส่วนจึงกล่าวได้ว่าทั้งตัวนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง จึงสอดคล้องกับระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตยมากกว่ารัฐบาลชุดก่อน อย่างนั้นก็ในแง่รูปแบบ (ลิขิต อีร์เวคิน. 2535 : 218)

รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บริหารประเทศในท่ามกลางความพลวัตของธุรกิจการค้า ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมาจากเศรษฐกิจโลก และนโยบายรัฐบาลชุดก่อน นับได้ว่าสมัยนี้สภาพสังคมไทย เริ่มพัฒนาไปสู่ลักษณะความเป็นสากลมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกโดยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นในทุกด้าน

ถึงแม้สภาพการณ์โดยพื้นฐานทั่วไป อันได้แก่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่พลวัตในแง่ธุรกิจการค้า ก้าวหน้านี้ ผลประโยชน์จะตกแก่บุคคลเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ส่วนรัฐบาลเองก็เกิดความแตกแยกของพรรคใหญ่ ความแตกแยกไม่ได้มาจากประเด็นอุดมการณ์หรือนโยบาย แต่เป็นความแตกแยกที่เกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัวและการเอาหน้ากันโดยใช้อำนาจ ดังจะเห็นได้จากการแทรกแซงและคุกคามข้าราชการประจำโดยข้าราชการการเมือง ได้นำไปสู่การสูญเสียกำลังใจและ

การเสียขวัญอย่างหนักในวงราชการจนกล่าวได้ว่าข้าราชการประจำ ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในแง่การเมืองและการครองชีพ เนื่องจากภาวะเงินเฟ้อเมื่อกลไกของรัฐเสียศูนย์ การบริหารและรับใช้สังคมก็ย่อมถูกระทบอย่างหนักเสี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างนครและชนบทไม่มีการพยายามแก้ไขอย่างแท้จริง (ลิขิต ธีรเวคิน. 2535 : 15)

ท่ามกลางการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและการค้าที่เปิดกว้างขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อศิลปกรรมไทยที่พัฒนาขึ้นไปอีกรูปแบบหนึ่ง จากปัญหาในการแสดงผลงานทางศิลปะในหอศิลปะที่มีจำกัด และข้อกำหนดต่าง ๆ นั้นผลักดันให้เกิดนิทรรศการศิลปะในศูนย์การค้า และโรงแรมต่าง ๆ ข้อเด่นในปรากฏการณ์ใหม่นี้คือ ทำให้ศิลปินมีสนามที่จะนำเสนอผลงานศิลปะกว้างขึ้นและเป็นการนำเสนอศิลปะเข้าสู่ประชาชนโดยตรง มากกว่าการดึงประชาชนมาสู่ผลงานศิลปะในหอศิลปะ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2534 : 192)

บทที่ 3

วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในบทความของอำนาจ เป็นสบาย

การวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในบทความของอำนาจ เป็นสบาย จานนกหัวข้อใน การศึกษาค้นคว้าเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

3.1 แนวคิดด้านเนื้อหา

3.2 แนวคิดด้านรูปแบบ

3.3 แนวคิดด้านเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน

3.4 แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ

3.5 แนวคิดด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อแนวคิดในการสร้างงานศิลปะ

3.5.1 การขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและ ความเชื่อทางศิลปะ

3.5.2 อิทธิพลทางการเมือง การปกครอง

3.1 แนวคิดด้านเนื้อหา

การศึกษาแนวคิดด้านเนื้อหาในบทความของอำนาจ เป็นสบาย จานนกแนวคิด ด้านเนื้อหาต่าง ๆ ออกได้ ดังนี้

3.1.1 ด้านเนื้อหาเรื่องส่วนตัว เป็นเนื้อหาที่เริ่มต้นจากชีวิตเสียดชีวิตส่วนตัว ความรัก และความพอใจในส่วนตัว จากการศึกษาพบว่าอำนาจ เป็นสบายมีแนวคิดส่วนตนใน ด้านต่าง ๆ ปรากฏในบทความต่อไปนี้

เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก

"มีเชียม ยิบอินซอย เพนื่อสิ่งอื่นใดฉันรักเด็ก ๆ" เป็นบทความที่ อำนาจ เป็นสบาย ได้แสดงออกให้เห็นว่าศิลปินมีวิธีการนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาทางศิลปะได้หลากหลาย เนื้อหาที่ภายนอกนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ศิลปินได้นำเสนอเพื่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ซึ่งมีเนื้อหาที่ แสดงออกให้เห็นความรัก ความผูกพัน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ว่า

...แน่นอน หากพวกเราจะตั้งคำถามว่า ทำไมมีเชียมจึงสนใจกับเรื่องเด็ก ๆ นัก
คำตอบก็อาจจะเป็นเพราะว่าเธอก็คือ แม่คนหนึ่งที่มีความรักต่อลูก ๆ เหมือนกับ
ความรู้สึกลูกของแม่โดยทั่วไป และมีความผูกพันอยู่กับชีวิตครอบครัวอย่างลึกซึ้งตั้งแต่รูปเด็ก
แต่ละคนที่เธอบันทึกมานับยี่สิบกว่าปีที่เราจะเห็นรอยยิ้มอันแจ่มใสประปรายอยู่บนใบหน้า และ
จะเป็นไปได้หรือไม่ว่าเพราะอดีตของมีเชียมเธอเคยได้รับความโศกเศร้าต้องเป็นโรค
ไบโพลาร์และเข้าเฝ้าด้วยความเจ็บปวดสะเทือนใจ จากลูกอีกคนหนึ่งต้องการตายจาก
เธอไป ความรู้สึกที่เก็บซ่อน จึงมีผลทำให้เธอสอดส่องผลงานหลายชิ้น...

(มีเชียม ยิบอินซอย : เหนือสิ่งอื่นใดฉันรักเด็ก ๆ .2522 : 34)

เนื้อหาเกี่ยวกับความพอใจส่วนตัว

ในบทความเรื่อง "สวัสดิ์ ดันติสุข : ผู้ไม่ยอมแพ้แก่กาลเวลา"

อาทนาจ เย็นสบาย มีความคิดเกี่ยวกับด้านเนื้อหาของผลงานอันเกิดจากมโนภาพในใจของศิลปิน
แต่ละคนจึงอาจมีทั้งผู้ชอบและไม่ชอบแต่ภาพผลงานแนวนี้ (ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ สวัสดิ์ ยังอยู่ในวัยหนุ่ม)
ทำให้ศิลปกรรมของไทยมีความแปลกใหม่ไม่อยู่กับความซ้ำซากจำเจ และการที่ศิลปินสร้างศิลปะ
แนวใหม่ไม่ใช่เรื่องที่น่าวิตกแต่เป็น เรื่องที่ควรส่งเสริมเพราะจะทำให้ศิลปะพัฒนาก้าวหน้าขึ้น
ดังข้อความว่า

...ความคิดเห็นอันเกี่ยวกับทางใจ (Abstract) ก็มี เป็นภาพอันเกิดแต่จินตภาพ
เฉพาะตัวของศิลปิน ซึ่งอาจมีผู้ชอบหรือไม่ชอบก็ได้...ภาพเหล่านี้ ได้ขยายเขตแห่ง
ศิลปะของไทยออกไป ให้มีบรรยากาศทางศิลปะและความคิดแปลก ๆ ตีลังก่าที่จะ
สร้างสรรค์ศิลปะ ที่มีเรื่องและวิธีแสดงเหมือน ๆ กับซ้ำซากอยู่อย่างใดอย่างนั้น...

(สวัสดิ์ ดันติสุข.2529 :179)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า อำนาจ เป็นสบาย เห็นด้วยกับการแสดงออกทางด้านเนื้อหาที่ศิลปินพอใจส่วนตัว โดยไม่ยึดติดกับวิธีการแสดงซ้ำ ๆ เพราะศิลปินมีวิธีการแสดงออกด้านเนื้อหาให้มีความแปลกใหม่ นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นแนวคิดที่ว่า ความชอบไม่ชอบเป็นสิทธิอันชอบธรรมของแต่ละบุคคล

ในบทความเรื่อง "เพื่อ หริพิทักษ์ : ผู้เห็นแบบแผนและผู้สร้างแบบแผน" เป็นบทความที่ทำให้เห็นแนวคิดของ อำนาจ เป็นสบาย เกี่ยวกับการแสดงออกด้านเนื้อหา เกี่ยวกับความพอใจสภาพของศิลปินโดยอำนาจ เป็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นในรายละเอียด เกี่ยวกับเนื้อหาที่ศิลปินต้องการนำเสนอและมีลักษณะของการเห็นด้วยในเรื่องการแสดงออกทางศิลปะ ของศิลปินจากการอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจในผลงานด้วย ดังข้อความว่า

...แต่ที่จริงแล้ว ไม่ว่าจะเป็ภาพ ชื่อ องค์ประกอบ (นามแฝง) น้ำเงิน+เขียวหรือสีแดง ซึ่งถ่ายทอดแบบศิลปะตระกูลคิวบิซึม หากเราเข้าใจว่าศิลปินต้องการแก้ปัญหาโดยการนำทุกด้านของสิ่งที่จะเขียน นามารวมกันบนความจำกัดของพื้นผ้าใบที่มีแต่ด้านกว้าง ด้านยาวแล้วตัดทอนส่วนที่เกินเลยความพอดีออกไปเราก็จะเข้าใจ...

(เพื่อ หริพิทักษ์ : ผู้เห็นแบบแผนและผู้สร้างแบบแผน

. 2529 : 119)

"ก้อนหินที่ไร้เสียงสา" ในบทความนี้ อำนาจ เป็นสบาย มีความเห็นว่าเรื่องราวเนื้อหาที่ศิลปินแสดงออกเป็นเนื้อหาภายนอก ที่เป็นความจริงในชีวิต ที่ศิลปินสามารถที่จะนำมาถ่ายทอดลง ในผลงานการสร้างสรรคศิลปะ และถ้าหากศิลปินสามารถที่จะเลือกสร้างเรื่องราวเนื้อหาที่มีความน่าสนใจก็น่าจะเป็นงานที่กระตุ้นความรู้สึกของผู้ดูไปในทางที่ดีได้ นอกจากนั้น อำนาจ เป็นสบาย ได้เสนอความคิดว่าถ้าศิลปินแสดงออกด้านเรื่องราวและเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับเรื่องราวความเป็นจริงในสังคม และเป็นภาพความจริงที่ทุกคนสัมผัสได้ งานศิลปะชิ้นนั้นก็อาจนั้น

ก็คงจะประสบความสำเร็จดังเช่น ผลงานของสมชาย เกาทองที่อ่านจบ เป็นสบายใจได้แสดงความคิดและอธิบายให้เห็นถึงความรู้สึกที่ประชาชนผู้ดูงานศิลปะมีส่วนร่วม ดังข้อความว่า

...สมชาย เกาทอง ศิลปินที่นับวันจะเป็นที่กล่าวขานเรื่องราวตามความสามารถในการสลักหินและครั้งนี้เสนอผลงานชุด "ไว้เคียงসা" ได้อย่างมีชีวิตชีวา อธิบายที่เป็นธรรมชาติของเด็ก ถูกเขานำออกมาถ่ายทอด โดยผ่านการเลือกสรรมุมของการจัดทำทาง และหลักองค์ประกอบได้อย่างเหมาะสม แต่เราก็คงคุ้นเคื่องานไม่ได้ที่งานของเขาแต่ละชิ้น เต็มไปด้วยคราบรอยสกปรกอันเกิดจากการจับต้องยิ่งในขณะที่ดูอยู่ก็ยิ่งอดสอให้คนเดินย่ำร่ำเข้ามาลูบคลำให้ดำดำ แดงยังก้ม ๆ เงย ๆ หรือยังจับแก้มย่ำเยิ้มมาให้กับก้อนหินที่ไว้เคียงসাอย่างชื่นชม

และก็เพราะจุดนี้เองที่ทำให้รู้สึกว่ามันคือความสำเร็จ อีกด้านหนึ่งในงานของเขาที่ใคร ๆ เห็นแล้วเกิดความรู้สึกชอบ อยากสัมผัสรับรู้อย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถสัมผัสความรู้สึกประทับใจที่มีต่อภาพเหล่านั้นได้และงานในชุด แม่กับลูกของสุวิษ สติยานันท์ ก็ได้ความรู้สึกที่แตกต่างกันโดยยกตัวอย่าง บทกวีของ รพินทรนาถ ฐากูรตอนหนึ่งขึ้นมาเปรียบให้เห็นภาพชัดเจนว่า "ทารกร้องไห้จ้า เมื่อยามที่เต้านมข้างขวาของมารดาถูกดึงพรวดไปเสียจากปากของตนแต่แล้วก็ได้รับการปลอบใจจากเต้านมข้างซ้ายในวินาทีที่ถัดมา..."

นอกจากนั้น อาณาจ เป็นสบายใจได้แสดงความคิดที่ไม่เห็นด้วยกับผลงานของเทพศักดิ์ทองนพคุณ ว่า เป็นการทำงานเพียงแต่มีทรรศนะการมองผู้หญิงที่คงอยู่แต่รูปแบบภายนอกจึงทำให้ผลงานมีคุณค่าเฉพาะด้านเทคนิค ที่มีอาจสร้างความสะเทือนใจ เกี่ยวกับชีวิตของผู้หญิงในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักในบทบาทและความสำคัญในคุณค่าของสตรีเพศ มากกว่าจะมีเฉพาะรูปแบบภายนอกเท่านั้น ดังข้อความว่า

...ถูก ยอมรับว่าแนวทางการทำงานของเขา ย่อมมีคนส่วนหนึ่งเห็นด้วย แต่กับคนอีกส่วนหนึ่งอาจจะเสนอแนะว่า ผู้หญิงไทยแน่แท้แล้วควรจะมีค่าและมีสาระมาอย่างไร

ดั่งพรรณษะของโกย๋าในภาพชุด "ความหายนะของสงคราม" หรือพรรณษะของนักเขียนคนหนึ่งที่น่าว่า "มือสตรีนั่นหนามหาคาล แม่สุมานสามัคคีอย่างมีหลัก มือที่เหวี่ยง... เสียงที่สั่ง... คงพิทักษ์... สิทธิศักดิ์ศรีผองผองปัญญา" เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่น่ามาคิดทั้งสิ้น...

(กอนหินที่ไว้เคียงสา . 2522 : 24)

3.1.2 ด้านเนื้อหาความเชื่อความศรัทธา เป็นเนื้อหาที่แสดงออกให้เห็นถึงเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อ ทางศาสนา รูปเคารพ วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมอันเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อทางสังคม ดังปรากฏในบทความต่อไปนี้

ความเชื่อความศรัทธา

ในบทความเรื่อง "ระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา : การแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์" อานาจ เป็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่า ผลงานศิลปะของไทยส่วนหนึ่งที่ศิลปินนำเสนอให้เห็นเรื่องราวด้านเนื้อหานั้น ยังคงมีความผูกพันกับเรื่องราวความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คนในแต่ละสังคมซึ่งได้เขียนแสดงความคิดเห็นข้อความว่า

...นักเรียนชาวศิลป์ที่กำลังแสดงงานอยู่ในขณะนี้ เมื่อดูงานแล้วนับว่ามีฝีมือสูงพอตัวทีเดียว ทั้งความสามารถในการใช้เส้นสี รูปทรงและความชำนาญส่วนบุคคลแต่ละภาพที่คิดแชนมีทั้งการอิงเรื่องราวในวรรณคดีที่มีชื่อในชาดกไตรภูมิพระร่วงหรือบรรดาโบราณนิยายออกมาแสดงดูภาพดังกล่าวแล้วนอกจาก จะให้ความเพลิดเพลินก็ยังได้ข้อคิด ที่สะท้อนอดีตอีกมากมายไม่ว่า จะเป็นเรื่องราวของความเชื่อที่ไร้เหตุผล ความแตกต่างในความเป็นมนุษย์ ลักษณะผูกขาดให้ความสำคัญเฉพาะส่วนบุคคล...

นอกจากนั้น อานาจ เป็นสบายยังได้เสนอแนวคิดว่า ต้องการให้ผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ

ได้พัฒนาและสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีความเป็นจริงที่คนทั่วไปสามารถรับรู้ และเข้าใจมากกว่าเป็นเรื่องราวของความเชื่อที่ไร้เหตุผลและหันมาสนใจในสิ่งใกล้ ๆ ตัวมากกว่า แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธความงามของศิลปะในแขนงนี้ และได้เสนอแนะแนวทางในการแสดงออกด้านเนื้อหาเพื่อให้ศิลปินมีอิสระในการทำงานศิลปะให้ ดังข้อความว่า

...จริงเราไม่เคยปฏิเสธรูปแบบของศิลปะไทยในอดีต แต่ในส่วนเนื้อหาเราอยากให้เห็นคนรุ่นใหม่กล้าที่จะพัฒนาเรื่องราวที่ใกล้ตัวมากกว่านี้ เช่น ลองนิมนต์พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณออกไป แล้วเอาเด็กขี่ควายในทุ่งกว้างเข้ามาใส่แทน มันก็เป็นสิทธิ์ในการคิดแสวงหา ที่ศิลปินสามารถกระทำมิใช่หรือ...

(ระหว่างการประชุมวิชาการกับการพัฒนา การแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์ .

2522 : 37)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นแนวคิดของ อานาจ เป็นสบายว่า ศิลปะยังคงมีความผูกพันกับความเชื่อทางสังคมและค่านิยมที่ว่าศิลปะต้องรับใช้ศาสนา รับใช้ชั้นชั้นศักดินา การเมือง และสถาบันชั้นสูง ควรจะได้มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปโดย อานาจ เป็นสบายได้เขียนอธิบายให้เห็นรายละเอียดในเชิงเรียกร้องและหันมาสนใจทำงานเพื่อคนส่วนใหญ่ในสังคม

ในบทความเรื่อง "แรงปะทะ-ผลสะท้อน" อานาจ เป็นสบาย มีแนวความคิดว่า มนุษย์มีความผูกพันเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา ต่อ อานาจศักดิ์สิทธิ์ รูปเคารพ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมระดับหนึ่ง นอกจากนั้น ยังมีอิทธิพลต่อศิลปินด้วย ดังข้อความว่า

...ธรรมชาติได้สร้างให้มนุษย์รู้จักการสัมผัสรับรู้จักคิดและตอบได้ในสิ่งที่ตัวเอง ได้ปะทะการรับรู้ ก่อนที่จะมีการถ่ายทอดออกมา ดังนั้นลักษณะของการสะท้อนออกมา จึงมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับด้านความศรัทธา และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติความคิดและเมื่อใดที่

มนุษย์มองธรรมชาติเป็นความน่ากลัวมองเห็นความสำคัญของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ว่า ช่วยตัวเองได้ เมื่อนั้นมนุษย์จะไม่ยอมรับความสามารถของตัวเองและในกรณีนี้ การสะท้อนออกมาทางรูปเคารพก็สอดคล้องกับความรู้สึกของเขาด้วย...

(แรงปะทะ-ผลสะท้อน .2516 : 17)

นอกจากนั้นในบทความเรื่อง "ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน" อำนาจ เย็นสบาย ยังแสดงให้เห็นแนวคิดว่า ศิลปกรรมไทยในอดีตมีความผูกพันกับความเชื่อทางศาสนา โบราณ นิยาย" ดังนั้นผู้สร้างงานศิลปะจึงมักจะนิยม สร้างสรรค์งานขึ้นมาเพื่อความศรัทธาต่อสิ่งเคารพที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและค่านิยม อันเนื่องมาจากวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตมีความผูกพันใกล้ชิดกับวัดและวังมาก่อน ทำให้งานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นมาของศิลปิน จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองตอบต่อความเชื่อความศรัทธา ดังข้อความว่า

...ไม่ว่าจะเป็นภาพเขียน ภาพปั้นสิ่งก่อสร้างโบราณวัตถุมักจะถูกเน้นไปในทางอำนาจทางธรรมเสมอเพราะ แนวทางแห่งความเป็นจริงในการดำรงชีวิต จะต้องมีศานาเป็นแกนแห่งวิถีชีวิตแสดงออกทางศิลปะ จึงจำต้องให้เกิดความผูกพันกับค่านิยมชีวิต...

(ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน . 2517 : 23)

ในบทความเรื่อง "ประเทือง เอมเจริญ แบบอย่างที่ถูกกล่าวขาน แต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม" เช่นเดียวกันที่ อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดเห็นว่าศิลปินที่พยายามสร้างสรรค์งานศิลปะโดยยึดธรรมชาติ ควบคู่ไปกับปรัชญาพุทธศาสนาเป็นเนื้อหา แต่ในขณะที่เดียวกันก็รักษาแบบอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ของตนไว้ และแสดงตนเป็นศิลปินที่มีจิตสำนึกที่เอื้ออาทรต่อชีวิตในสังคม ดังข้อความว่า

...ประเทือง เอมเจริญ ค้นคว้าสร้างสรรค์งานจิตรกรรมชุดธรรมชาติจักรวาลเป็น

เวลาติดต่อกันอย่างค่อนข้างยาวนาน ควบคู่ไปกับการศึกษาปรัชญาพุทธศาสนาในระยะ
หลัง ๆ ซึ่งประเทือง สามารถนำหลักพุทธธรรมออกมาแสดงได้โดยรักษาแบบอย่าง
หรือวิธีการของตัวเองอย่างสัมพันธ์ต่อเนื่องอีกทั้งในบางช่วงบางขณะเขาก็แสดงให้เห็น
ถึงสำนึกส่วนตัวที่เอื้ออาทรต่อชีวิตทั้งหลายในสังคมเชิงมนุษยธรรมอีกด้วย...

(ประเทือง เอมเจริญ : แบบอย่างที่ถูกกล่าวขาน แต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม .

2521 :13)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นแนวคิดของอานาจ เย็นสบาย ในเรื่องการ
แสดงออกด้านเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธาได้มีอิทธิพลส่งผลต่อความเชื่อความศรัทธาของ
ศิลปิน ดังนั้นศิลปินจึงมักจะถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นออกมาให้เห็น โดยวิธีการแสดงออกของศิลปินเอง
จากการสัมผัสและรับรู้ อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดในเรื่องค่านิยมทางศิลปะ ดังปรากฏ
ในบทความต่อไปนี้

ค่านิยม

ในบทความเรื่อง "ช่างแกะไม้ ศิลปินที่ใช้ใบเบิกทาง" อานาจ เย็นสบายมีแนวคิดว่า
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทำให้ศิลปินได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีวิตต่างไปจากเดิม เนื่องจาก
ภาวะการทางการเมือง เศรษฐกิจ เป็นเหตุให้ค่านิยมของศิลปินที่เคยทำงานเพียงเพื่อตอบสนอง
กับความเชื่อความศรัทธาหรือเป็นใบเบิกทางเพื่อรับใช้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรใด ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง
ได้หันกลับมาทำงานเพื่อตนเองมากขึ้นอันมีผลต่อการดำรงชีวิต ดังข้อความว่า

...เนื่องจากสภาพสังคมเป็นอนิจจัง ศิลปและการดำรงชีวิตของศิลปิน ก็มิฉะนั้นจะต้อง
เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นั่นก็คือ เมื่ออานาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมถูก
เปลี่ยนมือ ศิลปินก็ต้องออกจากวัด และจากวัดที่เคย ขุดเลี้ยงมาสู่การดิ้นรนชนิดพึ่ง
ตนเอง พร้อมกับแนวทางศิลปะที่สนองรับกลุ่มผู้มีอำนาจอิทธิพลยุคใหม่อันเป็นหนทางหนึ่ง
ที่จะทำให้เขาสามารถมีชีวิตดำรงอยู่ต่อไปได้ ไม่แปลกเลยที่วิถีการดำเนินชีวิตของเขา

เริ่มโยกย้ายจากวัดไปโรงแรม (หรือสถานที่อื่น ๆ) เพราะศิลปะทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็น สิ่งก่อสร้าง การตกแต่งภายนอก ภายใน จิตรกรรม ประติมากรรม มันได้ คล้ายคลึงกันไปรับใช้สังคมยุคใหม่ ที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น...

(ช่างแกะไม้ ศิลปินที่ใช้ใบเบิกทาง. 252:21)

3.1.3 ด้านเนื้อหาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงเรื่องราวระหว่างมนุษย์กับเรื่องราวทางสังคม ในส่วนต่าง ๆ ดังปรากฏในบทความต่อไปนี้

ในบทความเรื่อง "การประกวดศิลปกรรมร่วมสมัย ประจำปี 2522" กาลเวลาจะพิสูจน์ค่าของคน" อานาจ เป็นสบาย ได้แสดงแนวคิดในลักษณะเห็นด้วยกับศิลปิน ที่สร้างงานที่มีความเกี่ยวข้องกับระหว่างมนุษย์กับสังคม และอธิบายให้ผู้อ่านเห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ของผู้สร้างสรรค์งานศิลปะจากความเชื่อเดิม ๆ โดยหันมาสร้างสรรค์งานที่มีความเกี่ยวพันระหว่าง มนุษย์กับสังคมที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งศิลปินจะต้องเสนอปัญหาจากความเป็นจริง ในสังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าในการพัฒนา ให้เกิดขึ้นในสังคม และสภาพแวดล้อม ดังข้อความว่า

...ผ่อง ช่างกิ่ง ศิลปินที่เคยเสนอภาพชุดแนวเรื่องจนสร้างความประทับใจให้กับผู้ดู มาแล้วในครั้งอดีต ครั้งนี้เขาได้เปลี่ยนเรื่องราวจากเดิม มาเป็นเรื่องของชาวนา นับได้ว่าเป็นการพัฒนาเนื้อหาที่ควรแก่การสรรเสริญ ภาพทั้งภาพมีบรรยากาศสีทึมทึม ตามแนวทางที่เขาถนัดแต่ท่ามกลางความสลับเลื่อนกลาง เรายังพอมองเห็นสีหน้าและ แววตาเศร้าหมอง แอบซ่อนซุกซ่อนอยู่ใต้เงามืด มันหนีไม่พ้นหรอกที่จะต้องบอกว่า ความทุกข์เหล่านั้น มันเกิดจากสภาพของธรรมชาติที่ทารุณและจากระบบสังคมที่โหดร้าย ข้อเด่นอีกข้อหนึ่งที่เขาหยิบยกขึ้นมาคือ การนำภาพเทพเทวดา อันเป็นสัญลักษณ์ของ ความมั่งงายที่พวกเขาถูกครอบงำมาช้านานและเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการ พัฒนาชีวิต

สังคมประเทศชาติ ออกมาให้เห็น ผ่อง ติปัญหาได้ถูกจุด แม้ลักษณะการเสนออาจ จะดูขัดตาไปบ้าง นั้นก็เป็นเพียงบัพการองที่โอกาส ต่อไปสามารถแก้ไขได้โดยไม่ ยากนัก...

(การประกวดศิลปกรรมร่วมสมัย ประจำปี 2522

กาลเวลาจะพิสูจน์คำของคน . 2522 : 31)

ในบทความเรื่อง "แต่มือที่สะอาด และจิตใจที่บริสุทธิ์ไว้เคียงসা" บทความนี้อาจ เย็นสบาย เสนอแนวคิดให้เห็นว่า การนำเสนอเรื่องราวของความเป็นจริงในสังคมเพื่อถ่ายทอด ให้ผู้ดูสามารถรับรู้ และเข้าใจถึงปัญหาเหล่านั้น โดยการอธิบายให้เห็นในลักษณะวิถีชีวิตของคน ยากจน โดยวิธีทางศิลปะที่เด็กซึ่งเนื้อหาเหล่านั้นมีความสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคม ดังข้อความว่า

...ภาพชื่อ "สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ" ของ ค.ช. เกียรติพงษ์ เล่าพันธุ์ จากสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้สะท้อนความแออัดคับแคบของเมือง (แหล่งความหวังของคน ยากจนที่อพยพจากชนบท) ปัญหาที่อยู่อาศัย บรรยากาศที่มีครึ้มไปด้วยไอควันจาก โรงงาน จนกฎหมายว่าด้วยการขยายโรงงาน มีกล้ายายตาสบ ใครบ้างเล่าที่จะกล้า ปฏิเสธข้อเท็จจริงเหล่านี้ มันเป็นเรื่องที่ยากต่อการคัดค้าน ความคิดที่ซื้อบริสุทธิ์และ จิตใจที่ไร้ผลประโยชน์ของเด็กมักจะเนรมิตจิตรกรรมได้อย่างตรงไปตรงมาเสมอ...

(แต่มือที่สะอาดและจิตใจที่บริสุทธิ์ไว้เคียงসা . 2522 : 29)

จากบทความดังกล่าว อาจ เย็นสบาย แสดงแนวคิดให้เห็นว่า ศิลปะควรรับใช้สังคม โดยเสนอให้เห็นภาพของความเกี่ยวพันระหว่างชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคมให้เห็น โดยใช้ศิลปะ เป็นสื่อนำเสนอให้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ ของความเป็นจริง

ในบทความ "นิทรรศการศิลปกรรม 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา" อานาจ เป็นสบาย มีแนวคิดที่ศิลปะในสภาพสังคมปัจจุบันมีความเป็นอิสระภาพและเสรีภาพในการแสดงออก และเสนอผลงานตามแนวความคิด ความเชื่อของตนเองออกมา นอกจากนั้นยังได้เสนอความคิด ในลักษณะเรียกร้องให้ศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ หันกลับมาสร้างสรรค์งานศิลปะ ที่มีเนื้อหา สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อสะท้อนให้ผู้อ่านและผู้ดูงาน ศิลปะช่วยกันดูแลและสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น ในการเขียนอานาจ เป็นสบาย ได้บรรยายให้เห็นถึง ปัญหาโดยละเอียด ดังข้อความว่า

...การรอคอยที่จะเห็นผลงานของศิลปินกลุ่มนี้สร้างผลงานที่สอดคล้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษปัญหาความแออัดยัดเยียด ของคนในเมืองใจผู้ร้าย อาชญากรรม ปัญหาชีวิตของคนในชนบท ปัญหาความแห้งแล้ง และห่างไกลความเจริญ ฯลฯ การกล่าวเช่นนี้ได้หมายความว่า ศิลปินทุกคนจะต้อง หันมาทำงานแนวทางนี้กันหมดในทันที ซึ่งความเป็นจริงมันเป็นไปได้เพียงแค่ว่า เมื่อไรที่ศิลปินมีความพร้อม มีวาระโอกาสอันควรก็น่าจะลองทำงานแนวทางนี้ออกมา บ้างดังศิลปินในประเทศโลกเสรี (ทั้งแนวรูปธรรมและนามธรรม) ที่เขาก็สนใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเหมือนกัน...

และในบทความเรื่องเดียวกันนี้ อานาจ เป็นสบายยังได้แสดงแนวคิดต่อผลงานของศิลปิน ผู้สร้างงานศิลปะ และเสนอแนะแนวคิดความเชื่อว่าศิลปะควรรับใช้ชีวิต รับใช้สังคมมากกว่าที่จะแสดงแนวคิดด้านเนื้อหาในลักษณะของความเพ้อฝัน และเรียกร้องและเชิญชวนให้ศิลปินหลาย ๆ คนได้หันมาสนใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นความจริงของเนื้อแท้ของปัญหาโดยละเอียด ดังข้อความว่า

...นวัตกรรมแทนที่จะใช้ความสามารถอันยอดเยี่ยมถ่ายภาพ แต่ภาพเปลี่ยนผู้หญิง อย่างเดียว ก็ลองถ่ายภาพชีวิตลูกผู้หญิงที่ประสบกับชะตากรรมต่าง ๆ ออกมาดูบ้าง ก็อาจจะได้รสชาติ และมีทางออกที่แปลกใหม่กว้างขวางขึ้นหรืออย่างน้อยที่จะเปิดประตูภาพ ทั่วกว้างกว่านี้และเขียนภาพพุงนาโดยตัดความเพ้อฝันทิ้งเสีย แล้วเอาความจริงเข้าไป

แทนห้องนาของชัยนันท์ จะเป็นห้องนาที่คนทุกคนมีแต่ความสงสาร เห็นอก เห็นใจพอง
 เช่งกึ่งหรือจรูญ บุณสวน ศิลปินผู้มีความสามารถสูงในการถ่ายทอดธรรมชาติ นอกจาก
 จะถ่ายทอดธรรมชาติทางด้านบวกแล้ว ความเป็นจริงของธรรมชาติในด้านลบก็มีอีก
 มากมาย ทุกวันนี้ป่าถูกทำลายจนเห็นเตียนโล่ง ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วมก็มีผลส่วนหนึ่ง
 มาจากการทำลายธรรมชาติศิลปินจะไม่ลองเสนอสิ่งเหล่านี้ออกมาบ้าง หรือนอกจากนั้น
 ศิลปินที่ทำงานด้านนามธรรมท่านจะไม่ลองสร้างสัญลักษณ์ หรืออาศัยความสามารถตาม
 แนวทางที่ตนถนัดสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวบ้างหรือ...

(นิทรรศการศิลปกรรม 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา .

2522 : 27)

จากบทความดังกล่าวแสดงแนวคิดของอำนาจ เย็นสบาย ที่มีความต้องการที่จะให้ศิลปิน
 ถ่ายทอดเรื่องราวระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับสังคม เพื่อเรียกร้องให้ศิลปินหันมา
 ทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาสังคม มากกว่าจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงแต่เรื่องราวที่สนใจ
 ของศิลปิน

ในบทความเรื่อง "ความสามารถของยูวศิลปินในเอเชีย" อำนาจ เย็นสบาย ได้ชี้
 ให้เห็นว่าในจำนวนเยาวชนเอเชียจากญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ฮองกง
 มาเก๊า ไต้หวันและไทย เยาวชนไทยได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัล ระดับต่าง ๆ ถึง 7 คน
 การแสดงออกของศิลปะเด็กในครั้งนี้ มีเรื่องราวเนื้อหาในการแสดงออกที่มีความผูกพัน และ
 สะท้อนให้เห็นภาพของความเป็นจริงในสังคมที่เกิดขึ้น ได้อธิบายรายละเอียดของภาพเพื่อให้ผู้อ่าน
 ได้เห็นชัดเจนขึ้นซึ่งเป็นการเสนอเนื้อหาทางสังคมที่เกิดจากความสนใจของศิลปิน มีความเห็นว่า
 ผลงานในลักษณะดังนี้ไม่ค่อยได้รับการถามถึง ดังข้อความว่า

...กล่าวสำหรับผลงานศิลปะของเยาวชนไทยชุดที่ได้รับรางวัล ชุดนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า
 งานประเภทสะท้อนสภาพชีวิตและสังคมยังมีโอกาสได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการ

ตัดสิน เช่น ภาพ "แดงกับเพื่อน" ของนันทศักดิ์ ปาณะสารทูลนั้นได้สะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของเยาวชนไทยที่ถูกทอดทิ้งได้อย่างตรงเป้า เด็กแต่ละคนที่ถูกทอดทิ้งด้วยผ้าดิบและมัดตราสังข์ นันทศักดิ์เขียนป้ายเล็กแขวนติดกับศพเด็กแต่ละศพไว้ว่า "โดนไฟลูดตายขณะเก็บเศษอาหาร" "โดนรถชนตายขณะขายพวงมาลัย" "ขาดยาเสพติด" "พบศพที่กองขยะไม่รู้สาเหตุ" นันทศักดิ์กล่าวถึงภาพ ๆ นี้ของเขาว่า "เนื้อหาต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพยากไร้ของชีวิตในสังคม โดยนำชีวิตเด็ก ๆ ที่ถูกทอดทิ้งไว้การเหลียวแลออกมาแสดง"...

(ความสามารถของศิลปินในเอเชีย : ม.ป.ป. 2522:53)

นอกจากนั้น ยังปรากฏให้เห็นแนวคิดในเรื่อง การแสดงออกด้านเนื้อหาที่มีเรื่องราวเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในบทความเรื่อง "ระลึกถึงความหลังกับการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ" ซึ่งอำนาจ เอ็นสบาย ได้แสดงแนวคิดในเรื่องนี้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินว่าผลงานศิลปะได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย แต่พัฒนาการทางด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคมกับไม่ได้ยอมรับ และมีการพัฒนาให้ดีขึ้นซึ่ง อำนาจ เอ็นสบาย ได้เสนอให้เห็นในเชิงเรียกร้อง ให้นำศิลปินหันกลับมาสร้างสรรค์ศิลปะที่มีเนื้อหาที่ง่ายต่อการรับรู้เข้าใจ และเป็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และสนับสนุนสังคมกับสิ่งแวดล้อม โดยพยายามอธิบายให้เห็นความสำคัญของคนในสังคม ที่มีความแตกต่างทางชนชั้น เพื่อตระหนักให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมรับรู้และส่วนสร้างสรรค์ในความงามทางศิลปะด้วย ดังข้อความว่า

...แน่นอน เรายอมรับว่าการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ จำนวน 25 ครั้งที่ผ่านมา นอกจากที่เราจะได้ศิลปินขึ้นเยี่ยมจำนวน 14 ท่านแล้วยังมีผลทำให้ศิลปกรรมในบ้านเมืองเรา ก้าวหน้า พัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง และส่งผลสะท้อนเรื่องแนวคิดทางศิลปะออกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นการพัฒนาทางด้านฝีมือ ของศิลปินรุ่นแรก ๆ กับการพัฒนาด้านเทคนิคของศิลปินรุ่นหลัง ๆ ก็นับว่าเจริญขึ้นในระดับสูงชนิดที่ใครมีอาจปฏิเสธได้ แต่การพัฒนาทางด้านเนื้อหาที่เปิดกว้างสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในสังคมไทย

กลับมาได้พัฒนาควบคู่ไปกับรูปแบบและเทคนิคเท่าที่ควร จะมีปรากฏขึ้นมาในระยะหลัง ๆ ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เช่น ผลงานของ ภูเขา ศรีสวัสดิ์ ไทยประดิษฐ์ ปฏิกาน ฌ บัอมเพชร, เฉลิมชัย โชติพิพัฒน์, บัญญา วิจิณณะสาร เป็นต้น ซึ่งต่างก็ใช้ความสามารถตามแนวทางตนเอง สรรสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมขึ้นมา "ชาวนาปลูกข้าวให้เรากิน ศิลปินสร้างงานให้ประชาชนชม" ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เคยกล่าวไว้อย่างนั้น

ที่นี้แหละคือ ความหวังของประชาชนที่ต้องการชมผลงานของศิลปิน ขอเพียงแต่ว่า เมื่อศิลปินจะสร้างงานให้ประชาชนชม มิใช่มีแต่เพียงเจตนาที่ดี และทุ่มเททำงานกันอย่างหนักเท่านั้น แต่จะต้องลงไปศึกษาชีวิตของประชาชนในส่วนใหญ่ในขอบเขตที่พึงกระทำได้ทั้งโดยตรงหรือโดยทางอ้อมจะต้องไปทำความเข้าใจให้ได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสรับรู้แนวทางศิลปะ แบบใดได้ง่ายที่สุด ฯลฯ แล้วจึงสร้างศิลปกรรมเหล่านั้นขึ้นมาตามสภาพความเป็นจริงอย่างแจ่มแจ้งสร้างสิ่งนั้นขึ้นมาโดยสอดคล้องความคิดคุณธรรมส่งเสริมความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างจิตสำนึกที่สั่งมาในความรับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ ำให้เกิดขึ้น

หากเป็นเช่นนี้แล้ว คำกล่าวของคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ว่า "ชาวนาปลูกข้าวให้เรากินศิลปินสร้างงานให้ศิลปินชม" ก็จะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นในงานศิลปกรรมแห่งชาติอย่างแน่นอน...

(ระลึกความหลังกับการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ . 2523 : 25)

3.1.4 ด้านเนื้อหาเพื่อสังคม หมายถึง แนวคิดของอำนาจ เป็นสหายที่มีต่องานศิลปะเพื่อสังคมว่า งานศิลปะควรสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อจรรโลงสังคมให้มีสภาพที่ดีขึ้น จากการศึกษาพบว่า อำนาจ เป็นสหายมีแนวคิดด้านเนื้อหาของงานศิลปะเพื่อสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การบรรยายสังคม

ในบทความเรื่อง "ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะ กับศิลปะเพื่อประชาชน" อำนาจ เป็นสหาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่าในการแสดงออกทางศิลปะมีเนื้อหา

เป็นไปเพื่อเป็นภาพสะท้อนทางสังคมและเนื้อหาจะต้องเป็นเนื้อหาที่ง่ายต่อการรับรู้ของประชาชน สอดคล้องไปกับสภาพเหตุการณ์ที่เป็นจริงเหล่านั้น และมีความเป็นอิสระเสรีในการสร้างสรรค์ แต่ก็มีข้อจำกัดว่าในการแสดงออกทางศิลปะจะต้องมีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับสังคมด้วย

นอกจากนี้ อานาจ เย็นสบาย ยังมองเห็นว่า แนวทางของศิลปะในสังคมในปัจจุบัน กำลังต่อสู้กันทางความคิด และมีหลายประเทศได้เลือกแนวทางของศิลปะเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายในแต่ละประเทศนั้น ๆ ดังข้อความว่า

...แนวทางศิลปะเพื่อศิลปะจะมีบทบาทในสังคมนั้น แนวทางของศิลปะที่รับใช้พระเจ้า เทพ เทวดา เจ้าขุนมูลนาย ได้รุ่งเรืองมาก่อนที่ศิลปินแนวทางนี้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเทอดทูนคนส่วนน้อย ที่มีอิทธิพลในสังคมไทยเฉพาะศิลปินเสรีภาพความมีอำนาจในสังคม ด้วยดังกล่าว พวกเขายอมรับเสรีภาพในการดำเนินชีวิตแต่ก็มีข้อจำกัดที่จะต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นเสรีภาพของเขาจึงมีข้อจำกัดที่จะต้องผูกพันกับผู้อื่นเสมอ นั่นคือ ศิลปะจะสร้างความหมายที่เข้าใจง่ายต่อการรับรู้ของประชาชน มีเนื้อหามาจากข้อเท็จจริงของชีวิต สังคมไทยท้าทายระดับความคิด อุดมการณ์ของมนุษย์ให้สูงขึ้น...

(ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน . 2521 : 20)

เรื่องราวภายในสังคมปัจจุบัน เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจในการแสดงออกทางศิลปะอันจะก่อประโยชน์ให้เกิดกับสังคม ในบทความเรื่อง "ศิลปินก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นความมุ่งมั่นที่จะเห็นว่าศิลปะที่ดีควรจะทำเกิดประโยชน์ให้กับสังคม ดังข้อความว่า

...แต่ละ ผลงานศิลปกรรมทุกวันนี้ บ้างก็มีแต่พาหะที่ดี แต่ไม่ได้บรรทุกอะไรมาเลย แล้วก็ยกย่องกันว่าเป็นศิลปินชั้นเลิศ ซึ่งง่ายยิ่งกว่านั้น บ้างมีพาหะที่ดีแต่ดันไปชนสินค้าประเภทเน่าเหม็นมอมเมาจิตใจสติปัญญาของผู้คนที่มีไม่น้อยซึ่งผิดกับงานของประสพโชค ที่มีทั้งพาหะอันงดงามและมีทั้งสินค้าที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ผลงานของศิลปินทั้ง

11 คนนี้ กล่าวโดยรวมแล้วยังมีสิ่งที่น่าสนใจเรียนรู้ ความสามารถจากพวกเขาอีกมากมาย และเราก็หวังที่จะได้เห็นการพัฒนาเติบโต โดยมีสำนักที่จะนำความสามารถของงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมาก ๆ ยิ่งขึ้น...

(ศิลปินตัวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา .2522 : 45)

จากข้อความดังกล่าว ทำให้มองเห็นแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านเนื้อหาศิลปะของอำนาจ เป็นสบายว่า ศิลปะควรจะมีประโยชน์ให้กับคนส่วนใหญ่ โดยเสนอแนะและเรียกร้องให้ศิลปินหันมาสนใจปัญหาต่าง ๆ และช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

ในบทความเรื่อง "ความคิดมาจากสภาพชีวิต และสังคมปัจจุบัน" อำนาจ เป็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นแนวคิดด้านเนื้อหาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีลักษณะของการชื่นชมและเห็นด้วยว่า "โดยทั่วไปแล้วศิลปินที่ทำงานแนวสังคมนิยม มีอยู่มากแต่เชื่อว่าจะไม่อยู่เลยกูเบรร์ โหยยประดิษฐ์ เป็นศิลปินคนหนึ่งที่มันดีเด่นทุกครั้ง เมื่อมันลงงานออกมาเสนอ" นอกจากนั้นยังได้ยกตัวอย่างคำพูดของ กูเบรร์ มาสนับสนุนให้เห็นแนวคิดของตนให้ชัดเจนขึ้นและเป็นการช่วยสนับสนุนให้เห็นว่าศิลปะก็เป็นภาพสะท้อนและสื่อให้เห็นความจริงในข้อนี้เพื่อให้ทุกคนได้รับรู้ และเข้าใจในการช่วยแก้ปัญหา ดังข้อความว่า

...ความคิดมาจากสภาพชีวิตและสภาพของสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างด้นรน และเอาตัวรอดเป็นจุดเริ่มต้นที่ข้าพเจ้าเอาออกมาสะท้อนในงานเพื่อให้คนทั่วไปได้รู้สึกถึงสภาพอันแท้จริงของสังคมและข้าพเจ้าคิดว่าเราทุกคนในสังคมควรช่วยกัน แก้ปัญหา" และนี่คือ คำประกาศของเขาคำประกาศของศิลปินคนหนึ่ง ที่ใครจะปฏิเสธหรือหมิ่นแคลนจิตสำนึกอันดีนี้ได้...

(ความคิดมาจากสภาพชีวิต และสังคมปัจจุบัน . 2522 : 39)

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการแสดงออกทางศิลปะทางด้านเนื้อหาเพื่อสังคมยังพบได้อีกในบทความเรื่อง "เสรีภาพ ของศิลปิน และนักวิจารณ์" ซึ่ง อาณาจ เอ็นสบาย มีแนวคิดที่ศิลปินมีอิสระเสรีทางศิลปะและแสดงความคิดเห็นด้วยกับ ศิลปินที่แสดงออกทางเนื้อหาที่สอดคล้องและรับใช้สังคม โดยได้อธิบายให้ผู้อ่านได้เห็นเจตนาว่า ศิลปะควรเป็นไปเพื่อสังคมและมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่มิใช่และแสดงความคิดเห็นคัดค้านกับผู้อื่นเห็นด้วยในความคิดดังกล่าว ดังข้อความว่า

... "ถ้าผู้สร้างงานศิลปะใดมีสำนึกในการสร้างผลงานมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีเจตนาดีต่อส่วนรวม ส่งเสริม เห็นอกเห็นใจกันในทุกหมู่เพื่อมนุษย การแต่ละต้องเสรีภาพของผู้สร้างงานศิลปะด้วยการโจมตีคัดค้านก็พึงว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ"...

(เสรีภาพของศิลปินและนักวิจารณ์ . 2522 : 49)

บทความเรื่อง "ศิลปะแห่งเดือนตุลาคม" อาณาจ เอ็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่าศิลปินได้มุ่งผลิต และทำงานขึ้นเพื่อรับใช้สังคมก็เริ่มเติบโตขึ้นมาอย่างทั่วทุกวงการ โดยมีเนื้อหาและรูปแบบที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ ระหว่างการแสดงออกทางศิลปะที่มีความสัมพันธ์ไปกับควบคู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาณาจ เอ็นสบาย มีความเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเวลานั้นศิลปินสร้างงานศิลปะก็มีลักษณะเป็นไปเพื่อเหตุผลทางการเมืองและสังคมที่มีภาวะความปั่นป่วนยุ่งเหยิง โดยสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของปัญหาทางสังคม นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นในลักษณะของการแสดงความคิดเห็นด้วย และเป็นการสนับสนุน ให้กำลังใจกับศิลปิน ดังข้อความว่า

... สำหรับศิลปิน ที่แสดงบทบาทนี้ออกมาเป็นกลุ่มแรกก็คือ การแสดงผลงานเนื่องในสัปดาห์ เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สถานสอนภาษา เอ.ยู.เอ. เมื่อเดือนธันวาคม 2521 โดยอาศัยรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ กับเรื่องราวชีวิตคนยากจนในสลัม ติดตามด้วยการแสดงงาน 7 มกราคม 2522 ที่เพาเซข้าง โดยมีผลงานของเกียรติกศักดิ์ ผลิตานนท์ สะท้อนชีวิตคนหาเช้ากินค่ำ ด้วยการขับสามล้อบนถนนแห่ง

การดิ้นรน จากนั้น บรรยากาศของการแสดงศิลปกรรมก็เริ่มคึกคักมากขึ้นโดยการแสดงแต่ละครั้ง เราจะพบศิลปินผู้มีจิตสำนึกความรับผิดชอบเกิดขึ้นใหม่ไม่ขาดสาย เช่น นิทรรศการครบรอบ 4 ปี ของหอศิลป์พีระศรี เจลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เสนอภาพบรรยากาศชนบทได้อย่างมีชีวิตชีวา การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ภูเขาสวรรค์ โหຍประดิษฐ์ เสนอภาพชีวิตคนหน้าโรงรับจำนำ ซึ่งก่อความรู้สึกสะเทือนใจได้อย่างสูง จากนั้น ผ่อง เช่งกั้ง, ปัญญา วิจินธนสาร, ภูเขาสวรรค์ โหຍประดิษฐ์ ก็อาศัยความสามารถสรรหาเรื่องราวชีวิตของคนส่วนใหญ่แสดงออกมาด้วยรูปแบบ ที่ตนถนัดอย่างน่ายกย่อง...

นอกจากนั้นในบทความเรื่องเดียวกันนี้ อาณาจ เย็นสบาย ยังได้แสดงความคิดเห็นถึงจุดยืนทางความคิดในเรื่องนี้ ว่าศิลปะต้องรับใช้ชีวิตและคนในสังคม ศิลปะที่ดีจะก่อประโยชน์สูงสุดต้องมีรูปแบบ - เนื้อหาที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ดังข้อความว่า

...จากผลงานส่วนหนึ่งของศิลปินที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เรามองเห็นว่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อรับใช้สังคม นับวันจะเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น โดยเฉพาะผลงานระยะหลัง ๆ นี้ ศิลปินแต่ละคนก็ได้พัฒนารูปแบบที่ง่ายแก่การรับรู้และอาศัยศิลปะมากขึ้น ส่วนทางด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมไปถึงชีวิตของผู้คนในประเทศอย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

เหล่านี้คือสิ่งใหม่ของการศิลปกรรม ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ประชาชนเฝ้ามองด้วยสายตาที่ปิติยินดี ขอให้พากันทำงานสร้างสรรค์ต่อไป ตราบใดที่ศิลปินไม่ทอดทิ้งประชาชน ประชาชนก็ไม่วันจะทอดทิ้งศิลปิน...

(ศิลปะแห่งเดือนตุลาคม . 2522 : 35)

3.2 แนวคิดด้านรูปแบบ

การศึกษาแนวคิดด้านรูปแบบในบทความของ อาณาจ เย็นสบาย จานแนกแนวคิดด้านรูปแบบ ให้เห็นได้ดังนี้

3.2.1 รูปแบบในลักษณะเหมือนจริงตามธรรมชาติ (Realistic) เป็นการถ่ายทอดโดยใช้สื่อรูปแบบตามธรรมชาติ เช่น ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพทิวทัศน์ ภาพดอกไม้ ต้นไม้ ก้อนหิน เป็นต้น ซึ่งผู้ดูสามารถเข้าใจได้ด้วยตาเปล่าเคยมีพื้นฐานประสบการณ์เกี่ยวกับรูปแบบเหล่านี้มาแล้วในการถ่ายทอดศิลปินอาจถ่ายทอดตามตาเห็นหรือนำเอาวัสดุมาจัดวางใหม่ สุดแต่แต่ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลจะเห็นว่าเหมาะสมศิลปินมีโอกาสเลือกมุมในการถ่ายทอดจัดวางรูปแบบวงในกรอบภาพตัดทอนบางส่วน นำมาแสดงบางส่วน สุดแต่แต่ความคิดเห็นของผู้ถ่ายทอดเอง

รูปแบบในลักษณะเหมือนจริง เป็นศิลปะที่ลอกเลียนแบบตามธรรมชาติหรือของจริง จึงง่ายแก่การเข้าใจในเรื่องเนื้อหาสาระ อารมณ์ เป็นสบาย เห็นว่า ศิลปะแนวเหมือนจริง เป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเนื้อหาสอดคล้องกับความเป็นจริง หรือเรื่องราวที่ศิลปินแสดงออกมา และสามารถสื่อความหมายที่ทั้งศิลปิน และผู้ดูสามารถตีความหรือทำความเข้าใจได้ร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ อารมณ์ เป็นสบายยอมรับว่าศิลปะแนวเหมือนจริงไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพราะเป็นการเลียนแบบ และเป็นพันธนาการที่ทำให้ศิลปินยึดติด ไม่มีอิสระภาพ ดังนั้น การที่กลุ่มคนไม่เห็นด้วยกับศิลปะแนวนี้ก็เป็นเรื่องที่ควรยอมรับ กระนั้นก็ตามแม้ว่าศิลปะแนวเหมือนจริงจะเป็นการเลียนแบบ แต่ก็มีสร้างสรรค์ซึ่งอาจดูได้จากรูปแบบ เนื้อหา เทคนิคที่ศิลปินนำเสนออันก่อให้เกิดความรู้สึกละเอียดอ่อนในงานศิลปะแต่งงานบางชิ้นก็อาจจะมีเรื่องราวหรือมุมมองที่แปลกใหม่ ดังนั้น เนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการถ่ายทอดศิลปะแนวเหมือนจริงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงอย่างระมัดระวัง

ในบทความเรื่อง "ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน" อ.นาจ เป็นสบาย ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับรูปแบบแนวเหมือนจริงว่า

..."เป็นการสื่อความหมายที่เห็นรูปธรรมทั้งศิลปินทั้งผู้ดู สามารถตีความเข้าใจกัน ได้ร่วมกันอย่างมีเอกภาพ" และได้อธิบายถึงภาพเขียนให้เห็นรายละเอียดที่สอดคล้องกับแนวความคิดว่า "ภาพเด็กผมซบที่นอนอยู่ท่ามกลางชะตากรรมอันน่าสงสาร มีอาจ

ทำให้เรามองเห็นเป็นภาพต้นไม้ ใบหญ้าได้นี้ คือ เอกภาพที่เกิดขึ้นอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน"...

(ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน . 2521 : 20)

จากบทความเรื่อง "ความคิดจากสภาพชีวิต และสังคมปัจจุบัน" อานาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดต่อผลงานศิลปกรรมแนวรูปธรรม สังคมนิยมของภูเบศร์ เทยประดิษฐ์ว่าเป็นศิลปินผู้หนึ่งที่ยังคงทบทวนผลงานศิลปะ ในแนวรูปแบบสังคมนิยมโดยยกตัวอย่าง คำกล่าว ของ ภูเบศร์ มาแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ถ้าศิลปินนำเสนอผลงานศิลปะที่มีเนื้อหาให้ผู้ดูสามารถมองเห็นและเกิดความเข้าใจในภาพมีอะไรที่ศิลปินต้องการแสดงออกอันจะก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมระหว่างศิลปินกับผู้ดูได้อย่างมีเอกภาพ ดังข้อความว่า

..."ความคิด มาจากสภาพของชีวิต และสังคมปัจจุบันซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างด้นรนและเอาตัวรอดเป็นจุดเริ่มต้นที่ข้าพเจ้าเอาออกมาสะท้อนในงาน เพื่อให้คนทั่วไปได้รู้สึกถึงสภาพอันแท้จริงของสังคมและข้าพเจ้าคิดว่าเราทุกคนในสังคมควรช่วยกันแก้ปัญหา"...

(ความคิดจากสภาพชีวิต และสังคม . 2522 : 39)

ในบทความเรื่อง "ความสามารถของยุวศิลปินในเอเชีย" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะเด็กที่แสดงออกในลักษณะแนวเหมือนจริง และให้ความสำคัญในเนื้อหาและรูปแบบที่ศิลปินนำมาใช้ได้ผ่านเหมาะสม และกลมกลืนในการนำเสนอผลงานศิลปะที่เป็นสื่อสะท้อนให้ผู้ดูกลับไปมองปัญหาของวิถีชีวิตในสังคมซึ่งเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมไทย

...ส่วนรูปแบบ เทคนิคตั้งใจว่า จะทำให้รูปภาพออกมาในลักษณะสมจริง จึงศึกษา ลักษณะการมัตตราสังข์ ลักษณะการเก็บศพที่มีญาติจากมูลนิธิบอเด็กตั้ง เมื่อรวบรวม

ข้อมูลได้แล้วจึงลงมือทำโดยใช้วัสดุจริง ๆ ที่หามาได้ประกอบกันเข้าเป็นงานจิตรกรรมขึ้นมา

ส่วนภาพอื่น ๆ เช่น ภาพ "พลังสามัคคี" โดยธำนิพนธ์นั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิตที่สามัคคีช่วยเหลือกัน ในการปลูกข้าวคณา ภาพ "ฝัน" ของดำรงก็สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตสามัญของชาวบ้าน ภาพ "ผูงว้าว" ของนพพล ก็สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตสัตว์ในท้องทุ่ง อันเป็นชีวิตที่มีความจำเป็นสำหรับเขา นอกจากนั้นก็เป็นภาพที่แสดงถึงความคิดฝันจินตนาการที่ฝังอยู่ในความทรงจำ สภาพจิตใต้สำนึก การเน้นเรื่องรูปแบบ เทคนิค ฯลฯ...

(ความสามารถของยุวศิลปินในเอเชีย . 2522 : 53)

ในบทความเรื่อง "กับความงามอันเป็นสมบัติกลางของมนุษย์" อานาจ เย็นสบาย มีแนวคิดว่า ภาพสีน้ำเงินของเกียรติศักดิ์สะท้อนให้เห็นถึงความฉลาดของเขา สามารถเลือกพื้นหลังที่คนอื่นมองไม่เห็นมาถ่ายทอดเป็นภาพอันสวยงามที่แสดงถึงความเจริญเติบโตและความตายซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติ อานาจ เย็นสบาย ได้โยงใยสิ่งนี้จะไปสู่ชีวิตมนุษย์ด้วยการอธิบายให้เห็นรายละเอียดภาพเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นในเรื่องการใช้รูปแบบแนวเหมือนจริงดังข้อความว่า

...ในภาพที่ชื่อ "ผลพวงแด่นก" ของเกียรติศักดิ์ ซึ่งเป็นงานสีน้ำอันวิจิตรบรรจง สะท้อนให้เห็นถึง ความฉลาดของศิลปิน สายตาที่เลือกพื้นหลังที่คนทั่วไปมักละเลยหรือมองผ่าน แต่ศิลปินมิได้มองข้ามเหงาไม้ดอกไม้ที่กำลังเสื่อมสลาย ผู้เฝ้าไปตามกาลเวลา ท่ามกลางการเกิดของพืชพันธุ์ที่อยู่อาศัย ดูช่างเป็นความขัดแย้งของธรรมชาติระหว่าง การเจริญเติบโตบนความตายที่มีให้เราเห็นแม้กระทั่งในชีวิตของผู้คน...

(กับความงามอันเป็นสมบัติกลางของมนุษย์ . 2529:45)

จากบทความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า รูปแบบเหมือนจริงซึ่งเป็นการเลียนแบบนั้น อานาจ เย็นสบายได้แสดงแนวคิดให้เห็นโดยการบรรยายสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภาพ ให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจ ตามความเชื่อที่ว่าศิลปะแนวเหมือนจริงเป็นรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และการเข้าใจ

และปรากฏในบทความเรื่อง "กลุ่มไวท์ จากสีขาวสู่พราวสี" อานาจ เย็นสบายได้แสดงแนวคิดให้เห็นชัดเจน ความเชื่อทางศิลปะ แนวรูปแบบเหมือนจริงว่าเป็นรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจ โดยอธิบายให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจและคล้อยตามในแนวคิดดังกล่าวว่า

...ที่นี้มาถึงผลงานที่เราประเมินว่า คนดูระดับทั่ว ๆ ไปสามารถทำความเข้าใจได้โดยไม่ยากนัก คือ งานของพิชิต ตั้งเจริญ และงานของ สมวงศ์ ทัพพรัดน์ ซึ่งศิลปินทั้งสองสร้างสรรค์สิ่งนี้ ด้วยรูปแบบที่ง่ายต่อการแปลความหมาย "พูดให้ชัด ๆ ก็คือ ดูแล้วรู้ได้ทันทีว่าเป็นรูปอะไร...

(กลุ่มไวท์ จากสีขาวสู่พราวสี . 2527 : 65)

3.2.2 รูปแบบในลักษณะนามธรรม (Abstract) การถ่ายทอดในลักษณะนี้ผู้สร้างศิลปกรรมจะไม่คำนึงถึงรูปแบบหรือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเลยแต่จะคำนึงถึงรูปแบบอันเป็นลักษณะที่ตนจะต้องแก้ปัญหาให้สามารถนำมาใช้ เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกลงของตนเองไปยังผู้ดูโดยมีกฎเกณฑ์ทางศิลปะเป็นแนวประกอบในการสร้างงาน

ความคิดเห็นด้านรูปแบบศิลปะนามธรรม อานาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่าภาพเขียนนามธรรมส่วนใหญ่ สร้างความมั่นใจให้กับผู้ดูในภาพนามธรรมขึ้นเดียวกัน ผู้ดูและศิลปินอาจจะอธิบายตีความแตกต่างกันหรือแม้ในหมู่ผู้ดูด้วยกันเองก็อาจตีความได้หลายทางสาเหตุอาจเป็นเพราะว่าการที่ศิลปินมองปัญหาต่าง ๆ ภายในสังคมเป็นปัญหาใด ๆ ทำให้ศิลปินปฏิเสธศิลปะผูกพันกับสังคม ดังปรากฏในบทความดังต่อไปนี้

ในบทความเรื่อง "กลุ่มไวท์ จากสีขาวสู่พราวสี" อานาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้ผู้อ่านได้เข้าใจ และชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการแสดงออกของรูปแบบทางศิลปะศิลปินแนวเหมือนจริง และแนวรูปแบบนามธรรมดังข้อความว่า

...หากเราจะพูดถึงผลงานของศิลปินกลุ่มไว้ท์ ในฐานะของผู้ดูโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว กลุ่มผลงานที่อาจจะสร้างความมั่นใจ สงสัย ก็คงจะหนีไม่พ้นไปจากผลงานในแนวนามธรรมแน่นอน ความรู้สึกเหล่านี้ หากเกิดขึ้นก็ถือว่า เป็นเรื่องปกติธรรมดาหาได้หมายความว่าผู้ดูเฝ้าแต่ประการใดไม่ และทุกวันนี้ศิลปินไทยส่วนใหญ่ น้อยนักที่จะคิดอย่างนี้ กลุ่มงานนามธรรมดังกล่าว จะว่าไปแล้วก็คือภาษาทางศิลปะอีกภาษาหนึ่งที่คนทั่วไปไม่เคยชินเหมือนภาษาที่เคยชินประเภทรูปธรรมซึ่งมีคำตอบที่ชัดเจน หากเราพยายามจะทำความเข้าใจแล้ว เราจะต้องไม่เริ่มต้นด้วยการค้นหาว่าหาสิ่งที่เราเห็นนั้นในภาพว่าเป็นรูปอะไร แต่จะต้องเริ่มต้นที่ตัวเราก่อนเรารู้สึกอย่างไร ซึ่งความรู้สึกนี้มิได้เกิดจากรูปทรงที่เหมือนจริงตามตาเห็น แต่เกิดจากการจัดจังหวะ สี รูปว่าง คล้าย ๆ กับความรู้สึกต่อเพลงบรรเลงที่ปราศจากเนื้อร้องอะไรทำนองนั้นแหละ...

นอกจากนั้น อานาจ เย็นสบาย ยังได้แสดงแนวคิดด้วยกับศิลปินที่แสดงรูปแบบทางศิลปะประเภทรูปธรรมโดยเทคนิควิธีและวิธีการในการนำเสนอแบบเริ่มง่ายต่อการเข้าใจตั้งข้อความว่า

...ที่นี้มาถึงผลงานที่เราประเมินว่า คนดูระดับทั่ว ๆ ไปสามารถทำความเข้าใจได้โดยไม่ยากนัก คือ งานของพิชิต ตั้งเจริญและงานของสมวงศ์ ทัทพรัดน์ ซึ่งศิลปินทั้งสองสร้างสรรค์สีน้ำ ด้วยรูปแบบที่ง่ายต่อการแปลความหมาย "พูดให้ชัด ๆ ก็คือ ดูแล้วรู้ได้ทันทีว่าเป็นรูปอะไร...

(กลุ่มไว้ท์ จากสีขาวสู่พราวสี . 2527 : 65)

ในบทความเรื่อง "ภาษาแห่งสีของ สมศักดิ์ เขาวินธาดาทพงษ์" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการนำเสนอ รูปแบบศิลปะนามธรรมเท่าใดนัก เนื่องจากศิลปินเพียงแค่เสนอเทคนิควิธีการในการจัดวางและทักษะในความชำนาญ

...การมองภาพเขียนของ สมศักดิ์ เขาวัวธาดาพงษ์ หากเราเอาแนวคิดความเชื่อ ประเภทต่างกลุ่มพวกไปทำความเข้าใจแล้วก็จะเกิดปัญหาตามมามากมายถ้าเป็นเช่นนั้น เราจะทำทำความเข้าใจแนวทางการทำงานของเขาได้อย่างไร พื้นฐานที่สุดก็คือจงมอง ภาพเขียนของเขาด้วยความรู้สึกของเรา ความรู้สึกนี้อาจจะรู้สึกอบอุ่น ชุ่มฉ่ำ เร็งว้าง เจ็บสลับ เบาพริ้ว หรืออีกสารพัดความรู้สึกมองแล้วเฉย ๆ ก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดอีก ทั้งถ้ามองแล้ว หากเกิดความรู้สึกไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน ก็ไม่ใช่เรื่องของ ความผิดอีกแต่อย่างใด หรือถ้ามองแล้วได้แค่รำพึงกับตัวเองว่า "เอ...สีมันสวยดี" ก็ไม่เสียหาย ชื่อสัตย์กับตัวเองให้มากเป็นดีที่สุดจะได้ไม่ต้องอึดอัดซ้ำซึ่งก็คุ้มกันนะ ๗ ราคาก็กลับบ้าน!...

(ภาษาแห่งสีของ สมศักดิ์ เขาวัวธาดาพงษ์ . 2526 : 30)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นทำให้มองเห็นแนวคิดของอำนาจ เป็นสบาย ที่มีต่อรูปแบบ ทางศิลปะในนามธรรมว่า ถ้าศิลปินต้องการเพียงแต่นำเสนอให้เห็นเฉพาะการเปลี่ยนแปลงใน เรื่องเทคนิควิธีการ และไม่แสดงออกในด้านเนื้อหาที่คนดูสามารถรับรู้ได้ อำนาจ เป็นสบาย อธิบายว่า ก็ไม่มีความจำเป็นต้องเข้าใจและแนวคิดมีลักษณะของความไม่เห็นด้วยในการแสดงออก ในแนวทางศิลปะแบบนามธรรม

ประเทือง เอมเจริญ : แบบอย่างที่ถูกกล่าวขาน แต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม อำนาจ เป็นสบาย มองว่างงานของ ประเทือง เป็นงานที่เราผู้ดูต้องให้ความสนใจจินตนาการในการตีความ เนื่องจากเป็นภาพไม่มีคำตอบที่ชัดเจนเหมือนภาพเหมือนจริง ดังข้อความว่า

"...ประเทือง เอมเจริญ ก็มิได้แสดงออกในเรื่องดังกล่าวอย่างที่ ศิลปินบางคนนิยม ความวูบวาบของสีสัน รัศมีที่เปล่งประกาย บรรยากาศฉาบฉวยพิจิตรซึ่งประเทืองดึงออกมาจากความเป็นไปของธรรมชาติและจักรวาล เมื่อเรารู้ภาพของเขา เรามิอาจได้รับ คำตอบแบบภาพเหมือนจริงแต่คำตอบนั้น คือ ความรู้สึกของเรา จินตนาการของเรา

การตีความของเราต่อผลงานของเขานั้นไม่มีคำตอบชนิดตายตัวสำหรับผู้ทุกคน...

(ประเทือง เอมเจริญ:แบบอย่างที่ถูกกล่าวขาน แต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม.

2529:12)

จากบทความดังกล่าว อานาจ เย็นสบาย แสดงแนวคิดที่ศิลปะแบบนามธรรมเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างผลงานกับผู้ดู จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นเองนั่นคือจินตนาการในตัวผู้ชมมากกว่าจะมีส่วนร่วมกับการผลงานศิลปะ ศิลปินด้วย จึงเป็นการยากที่จะสร้างความเข้าใจได้ง่าย

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน

เป็นการแสดงออกให้เห็นเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสร้างงานของศิลปิน ด้วยวิธีการแปลกใหม่ตามลัทธิ อย่างมีอิสระเสรีของศิลปิน ดังปรากฏให้เห็นแนวคิดด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงานด้านจิตรกรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงานด้านสื่อผสม

แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงานด้านจิตรกรรม มีดังนี้

3.3.1 มีอิสระในตัวเองและไม่ยึดติดกับรูปแบบ อานาจ เย็นสบาย แสดงแนวความคิดต่องานด้านจิตรกรรมว่า ศิลปินมีอิสระในการแสดงออกโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบ ในบทความเรื่อง "กมล ทศนาถุขสิทธิ์กับสำนักที่แผงเร้น" ว่า

...กมลเป็นศิลปินที่มีผลงานเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของคนจำนวนมากไม่น้อย ภาพเขียนของกมล มีลักษณะเด่นที่การใช้สีสด ในรูปและมีรอยแปรงที่หนักแน่น เขียงคม ผสานกับรูปทรงที่ตัดทอนและเป็นธรรมชาติดูกันใบและการค้นค้น เน้นหนักงาน เรื่อง เทคนิคความคิด

ที่แปลกใหม่ ความเป็นตัวของตัวเองบนพื้นฐานของเสรีภาพปัจเจกบุคคลเหล่านี้ คือ
พื้นฐานส่วนหนึ่งในสังคมวัฒนธรรมอเมริกัน...

(กมล ทศนาฏสิทธิ์กับสำนักที่แผงเร้น . 2523 : 37)

ในบทความดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวคิดของ อาณาจ เย็นสบาย ที่มีต่อกมลว่า กมลยังมีความคิดอิสระในตัวเองและแสดงออกโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบ กลับมีความคิดที่แปลกใหม่ มีความคิดเป็นตัวของตัวเองจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เขียนสนับสนุนความเป็นอิสระในตัวเอง และไม่ยึดติดในรูปแบบ ของศิลปิน

และในบทความเรื่อง "ภาษาแห่งสีของ สมศักดิ์ เขาวินธาดาทงษ์" อาณาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดต่อผลงานของสมศักดิ์ในด้านความมีอิสระในตัวของตัวเองไม่ยึดติดรูปแบบ

...เขาเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการใช้สีได้พิเศษมีความฉลาดในการวางองค์ประกอบที่เข้าใจในทฤษฎีความแตกต่าง สามารถสร้างมิติลงบนพื้นระนาบ 2 มิติได้อย่างมีประสิทธิภาพหลายภาพที่เขาแสดงออกมาจึงให้ความรู้สึกเหมือนมีความรุนแรงแฝงอยู่ในความนุ่มนวล มีความกว้างแผงอยู่ในความสุภาพ มีความสงบแผงอยู่ในความวุ่นวาย...

(ภาษาแห่งสีของ สมศักดิ์ เขาวินธาดาทงษ์ . 2526 : 21)

ในบทความดังกล่าว อาณาจ เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดของศิลปินที่สามารถจะแสดงให้เห็นว่า การแสดงออกแบบมีอิสระเสรีในรูปแบบนั้นทำให้ผู้ชมภาพมีความรู้สึกหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรคงานให้มีประสิทธิภาพ

ในบทความเรื่อง "วิรุณ ตั้งเจริญ : อีกมือหนึ่งถือปากกาอีกมือหนึ่งถือภูกัน" แสดงให้เห็น

เห็นแนวความคิดทางศิลปะเกี่ยวกับเทคนิควิธีการซึ่ง อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงทรรศนะและอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจในเรื่องความมีอิสระเสรีในการสร้างสรรค์ และความสามารถของศิลปินที่แสดงออกในงานศิลปะว่ามีจุดเด่นที่สละสลวยที่ตัดกันอย่างรุนแรง ดังข้อความว่า

...งานของวิรุณสิ่งที่ปะทะความรู้สึกของเราเบื้องต้นก็คือ เรื่องของสีและรอยแปรงที่ตัดกันอย่างรุนแรง แผงไว้ด้วยความอ่อนนุ่มเช่นภาพชื่อ Summer'85 กับรอยแปรงอันอิสระที่มีการควบคุมและเขียนทั้งตัว วิชาเฉพาะข้อมือนั้นผลของความรู้สึที่ตามมาย่อมเป็นเอกลักษณ์ของบุคคล...

(วิรุณ ตั้งเจริญ : อีกมือหนึ่งถือปากกาอีกมือหนึ่งถือพู่กัน . 2529 : 43)

ความเป็นอิสระในตัวเองของศิลปิน โดยไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบวิธีการแสดงออกนั้น ทำให้เกิดผลกับผู้ดูที่ดูภาพ เกิดความรู้สึกหลากหลายขึ้นตามปัจเจกบุคคล

ในบทความชื่อ "กลุ่มไว้ที่ จากสีขาวสู่พราวสี" อานาจ เย็นสบายมีแนวคิดเกี่ยวกับศิลปินควรมีอิสระในตัวเองและไม่ยึดติดในรูปแบบว่า

"ผลงานของศิลปินกลุ่มไว้ที่ ส่วนใหญ่ให้ความรู้สึในแง่ของความแปลกใหม่ เทคนิคความพยายามแหวกกรอบของการแสดงออก ราวหลักเกณฑ์ของการใช้สีน้ำที่เคยยึดถือ"

จากข้อความดังกล่าว เห็นแนวคิดของอานาจ เย็นสบาย ที่สนับสนุนให้ศิลปินควรมีอิสระในตัวเองไม่ยึดติดในรูปแบบ การไม่ดำเนินตามขนบประเพณีการวาดภาพจนเกินไป ถือเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่ทำทลายไม่ย่อยเลยทีเดียว แสดงให้เห็นค่าของความพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่นั้นสำคัญกว่าการยึดติดกับรูปแบบ

3.3.2 เทคนิควิธีต้องสอดคล้องกับรูปแบบเนื้อหา อานาจ เย็นสบาย ต้องการ

เสนอแนวคิดให้เห็นว่า เทคนิควิธีที่แสดงออกทางศิลปะจะต้องสอดคล้องกับรูปแบบ เนื้อหา ในบทความเรื่อง "กลุ่มตะวัน มีไช้ตะวันรวมเป็นกลุ่ม" อาณาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดที่วิเชียร มีความสามารถใช้เทคนิคสื่อะคราลิขิตถ่ายทอดและค้นหาสัจธรรมในธรรมชาติได้อย่างน่าสนใจใช้ใบไม้แสดงสัจจในพุทธธรรม เรื่องกฎแห่งอนิจจัง ดังข้อความว่า

...ภาพชื่อ "ใบไม้สี่สั้ม" ของวิเชียรก็ใช้สื่อะคราลิขิต แทนที่จะใช้สีน้ำ สีน้ำมัน แอร์บรัชอย่างเพื่อน ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการถ่ายทอด และค้นหาสัจธรรมในธรรมชาติอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะสัจจในพุทธธรรมที่เขาพยายามจะใช้ใบไม้แสดงถึงกฎแห่งอนิจจังในข้อหนึ่งของหลักไตรลักษณ์ ใบไม้ของเขาเป็นใบไม้ธรรมดา ๆ ใคร ๆ อาจจะมองเห็นแค่ความสวยงาม แต่ใบไม้ใบนั้นเมื่อใบเดียวก็สามารถเก็บรวบรวมหลายสิ่งหลายอย่างไว้ การผลิบาน การเติบโตและความตายซึ่งเป็นวัฏจักรที่อาจมีข้อยกเว้นซึ่งบางใบไม้ถึงวัยอันควร ก็ถูกปลิดจากขั้วด้วยพายุหรือน้ำมือของมนุษย์ผู้สังหาร...

(กลุ่มตะวันมีไช้ตะวันรวมเป็นกลุ่ม . 2527:55)

และอาณาจ เย็นสบาย ได้เปรียบเทียบให้เห็นงานเขียนของศิลปินแต่ละท่านที่แสดงออกให้เห็น เทคนิควิธีในการสร้างงานของผู้สร้างงานศิลปะ จากบทความเรื่อง "เมื่ออารี สุทธิพันธุ์ ประชันกับสุชาติ วงษ์ทอง" ดังข้อความว่า

...ภาพเขียนสีน้ำของเขาทั้งสองมีลักษณะของความเป็นสีน้ำชัดเจน มีทั้งเขียนแบบเปียกบนเปียก มีทั้งแห้งบนแห้ง มีทั้งระบายแบบเตรียมพื้นผิวกระดาษด้วยเทคนิค แต่ของอาจารย์อารี ดูจะเด่นมากในเรื่องของการเขียนแบบเปียกบนเปียก โดยคำนึงถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับพื้นและการตัดตอน ในขณะที่สุชาติ เขียนชามานในเรื่องของการตัดสินใจ ใช้พู่กันอย่างกล้าหาญ เปิดเผยเส้นอันเด็ดขาดไม่มีการลังเล...

(เมื่ออารี สุทธิพันธุ์ ประชันกับ สุชาติ วงษ์ทอง . 2526 : 24)

ในบทความเรื่อง "อารี สุทธิพันธุ์: ผู้ปฏิเสธรูปเป็นศิลปิน" อาณาจ เย็นสบาย แสดงแนวคิดในเรื่องวัสดุ การใช้วัสดุคุณภาพวัสดุและกระบวนการเป็นสิ่งที่ผู้สร้างงานศิลปะควรคำนึงถึง ในขณะที่สร้างงานและผู้ซื้อผลงาน ควรจะมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เพื่อจะได้ไม่มีความสูญเสียในภาพ อาณาจ เย็นสบาย ได้มีแนวคิดที่แสดงให้เห็นความสำคัญในเรื่องของวัสดุที่นำมาใช้ให้เหมาะสมกับการสร้างสรรค์ของศิลปิน ดังข้อความว่า

...ในเรื่องศิลปินบางคนเลย ผู้ดูผู้ซื้องานบางคนก็ไม่สนใจ คุณคิดดูหากผู้ซื้องานสักชิ้นหนึ่งแต่ละเลยไม่สนใจว่าศิลปินใช้วัสดุอะไรมาทำงาน ใช้ Canvas แบบไหน ใช้อะไรเป็นพื้นระนาบ เตรียมพื้นที่ดีแล้วหรือเปล่า สัดส่วนในการผสมน้ำมันสีกับน้ำมันสน คุณภาพความคงทนของสีและอีกสารพัดสารพันที่คนไม่สนใจปรากฏว่าหลังจากซื้องานไปแล้ว อยู่ได้ไม่นานก็แตกร้าวบ้าง ขึ้นราบ้าง ความสดใสของสีเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วบ้าง จะเรียกว่าถูกย้อมแมวขายก็ได้ อาณาจ เย็นสบายมีความเห็นว่าการใช้สีนี้มีความยากพอ ๆ กับการใช้ภาษาดังข้อความว่า แต่ในความคิดเห็นของผม การเป็นนายภาษายากพอ ๆ กับการเป็นนายของสีนี้...

(อารี สุทธิพันธุ์ : ผู้ปฏิเสธรูปเป็นศิลปิน. 2528:35)

งานสื่อผสม

ในงานสื่อผสม อาณาจ เย็นสบาย ได้อธิบายและชี้ให้เห็นว่าศิลปินย่อมมีเสรีภาพในการเลือกใช้เทคนิควิธีการ และการแสดงออกในความคิดได้อย่างเต็มที่โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามวิธีการดั้งเดิม ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างประเภทของงานศิลปะต่าง ๆ ตามที่ศิลปินต้องการ และตอบสนองกับความคิดของศิลปิน เพื่อให้เห็นความแปลกใหม่ในการสร้างสรรค์ อาณาจ เย็นสบาย กล่าวว่

..."เสรีภาพเป็นสมบัติอันชอบธรรมของมนุษย์ที่ไม่ใช่ เป็นผู้นำมามอบให้แต่ เป็นสิ่งที่คิดตัว

มากับมนุษย์ เช่นเดียวกับลมหายใจที่ติดมากับชีวิต"...

นอกจากนั้น อานาจ ยังสบาย ได้เสนอความคิดต่อผลงาน ในเชิงสนับสนุนและมีความพอใจว่าศิลปะได้อย่างมีคุณค่าในเชิงความคิดสร้างสรรค์ความแปลกใหม่และความสะเพร่าใจ ซึ่งปรากฏให้เห็นแนวคิดประเด็นนี้ ในบทความชื่อ "กมล ทัศนาญชลี : แผ่นดินศิลปินไทย" ดังข้อความว่า

"...งานของกมลในชื่อ สื่อผสม หากจะมองโดยผ่านสายตาของคนไทย โดยทั่วไป เราอาจจะกล่าวได้ว่า มีคุณค่าในเชิงความคิดสร้างสรรค์ ในเชิงความแปลกใหม่ ความงามและในบางชิ้นก่อผลสะเพร่าทางอารมณ์ ความรู้สึกที่เกี่ยวพันกับชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์อย่างรุนแรง..."

(กมล ทัศนาญชลี .2529:42)

นอกจากแนวคิดที่ว่า ศิลปินมีอิสระเสรีทั้งในการคิดและการใช้สื่อ โดยไม่ยึดติดกับวิธีการดั้งเดิมนั้น และนำสื่อมาใช้ในการศิลปะซึ่งศิลปินมีความต้องการที่จะให้ตอบสนองตามความคิดและวิธีการของศิลปิน

อานาจ ยังสบายได้อธิบายและชี้ให้เห็นถึงการที่ศิลปินได้นำเสนอสื่อ มาใช้สร้างสรรค์งานเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นความแปลกใหม่ ความงาม ผลงานศิลปะและสามารถเข้าใจในเนื้อหาและรูปแบบตามจุดมุ่งหมายของศิลปิน ได้เช่นเดียวกับงานศิลปะในสาขาอื่น ๆ ได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้ในบทความชื่อ "พาชิตา อะบาด กับภาพเขียนชุดสงครามกัมพูชา"

ในบทความ "พาชิตา อะบาด กับภาพเขียนชุดสงครามกัมพูชา" อานาจ ยังสบายกล่าวว่า มีศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับสงครามโดยได้สร้างบทกวีออกมา ซึ่งเป็น การผสมผสานสื่อทางศิลปกรรม ดังข้อความว่า

"...ในสงครามครั้งก่อน

ฉันสนับสนุนคุณ

ที่ฉันสนับสนุนคุณ

มิใช่เพราะคุณคือเวียตนาม

หากแต่เพราะ

คุณต่อสู้เพื่ออิสรภาพ

ในสงครามครั้งนี้

ฉันต่อต้านคุณ

ที่ฉันต่อต้านคุณ

มิใช่คุณคือเวียตนาม

แต่เพราะคุณคือผู้รุกราน..."

นอกจากนั้น อาณาจ เย็นสบาย ยังได้แสดงแนวคิดว่า

"ผลงานของกวีอีกหลายคน เช่น คมสัน พงษ์สุธรรม, คมทวน คันธนู, ชา วที ตะวัน
ร้อนดวงดาว, อิสรา นวรัตน์, สกุล รักษาชน ฯลฯ ต่างก็เรียงร้อยพลังแห่งอักษร
ทั้งลักษณะที่ให้ความเห็นอกเห็นใจ ทั้งลักษณะต่อต้านคัดค้าน"

(พาชิตา อะบาด กับภาพเขียนชุดสงครามกัมพูชา .2523 : 34)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น อาณาจ เย็นสบาย แสดงให้เห็นแนวคิดอย่างชัดเจนว่า
ควรมีอิสระเสรี ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยการผสมผสานระหว่างความรู้ความชำนาญและ
ประสบการณ์ รวมไปถึงเทคนิควิธีการในการแสดงออกของศิลปิน เป็นไปในลักษณะของความ
สอดคล้องกับด้านเนื้อหา รูปแบบ สามารถนำเสนอ และสื่อความหมายให้ผู้ดูสามารถรับรู้ได้
อาณาจ เย็นสบาย แสดงให้เห็นแนวคิดของการยอมรับ เนื่องจากศิลปะได้มีการคลี่คลายและพัฒนา
มีความก้าวหน้าไปอย่างกว้างขวางและหลากหลาย

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ

จากการวิเคราะห์แนวคิดของอำนาจ เป็นสหายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ แสดงให้เห็นแนวคิด ดังนี้

3.4.1 บุคลิกของศิลปินมักสัมพันธ์กับผลงานที่แสดงออก แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าศิลปินเป็นผู้ชอบความเงียบชอบอยู่คนเดียวภาพที่แสดงออกมาจะสัมผัสได้ถึงความสงบความเงียบ ความเวิ้งว้าง เรื่องราวที่ศิลปินนำเสนอออกมานั้น มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับศิลปิน และสภาพแวดล้อมที่ศิลปินอยู่ เช่น ภาพเขียนของเด็กในเรื่องการแสดงออกระหว่างรูปแบบ เนื้อหา มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและแนวความคิดของเด็ก จากบทความเรื่อง "แต่มือที่สะอาด และจิตใจที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา" ดังข้อความว่า

...สำหรับผู้ที่มีชีวิตคร่ำหวอดอยู่แต่ในสลัมเยี่ยง ค.ช.ประจักษ์ โพธิ์ฤทธิ์ จากโรงเรียนชุมชนพัฒนาสันที่เข้าใช้ส่งเสริมบรรยากาศที่คลุ้มคลั่งต่างไปจากอนาคต ที่มีคสสัของพวกเขาภาพบ้านเรือนที่เปื่อยผุพัง และผู้พึงจวนดูเกินความจริงสำหรับคนที่ไม่เคยย่างเข้าไปเหยียบ...

(แต่มือที่สะอาดและจิตใจที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา .2522 : 27)

ในบทความนี้แสดงให้เห็นความเกี่ยวข้อง และสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะว่า สภาพแวดล้อมรอบตัวศิลปินมีบทบาทในการแสดงออกทางศิลปะทั้งในด้านเนื้อหา และรูปแบบ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและแนวคิดของศิลปิน

3.4.2 ศิลปินมุ่งสร้างงานเพื่องาน แนวคิดนี้อำนาจ เป็นสหาย เสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับงานศิลปะที่มุ่งแสดงผลงานเพื่อให้เกิดงานศิลปะเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อการประกวด การส่งภาพเข้าประกวดอาจทำให้เกิดความเข้าใจในผลงานไปคนละทิศละทาง

และยังศิลปินเป็นคนประเภททวนกระแสความเชื่อผู้อื่นก็เป็นเรื่องยากที่ศิลปินผู้นั้นจะได้รับผลสำเร็จในการประกวด มีศิลปินบางคนได้พยายามเสนอแง่มุมของความงามที่เป็นสมบัติส่วนกลางของมนุษย์ทุกคน มากกว่าจะสร้างผลงานเพื่อความพอใจของตนเองหรือสนองอุดมการณ์ทางการเมืองและอื่น ๆ

จากบทความเรื่อง "อีกมือหนึ่งถือปากกาอีกมือหนึ่งถือฤกษ์" แสดงให้เห็นแนวความคิดในการสร้างงานและจุดมุ่งหมายในการสร้างงานโดยไม่คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมาย เป็นเรื่องที่น่าฉงนสำหรับคนที่เป็ศิลปินเช่นนี้ ดังข้อความว่า

... "วิธีคิดในการสร้างงานของเราจุดมุ่งหมายในการทำงานของเรามีได้คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายตามแบบฉบับของการโฆษณาที่มีประสิทธิภาพซึ่งมีการค้นคว้าวิจัยทฤษฎีรสนิยมของผู้คนก่อนที่จะได้รับผลตอบแทนทางวัตถุจึงนำมาใช้เป็นเรื่องที่น่าฉงน" ...

(อีกมือหนึ่งถือปากกาอีกมือหนึ่งถือฤกษ์ . 2529: 29)

และในบทความเรื่อง "วินัย ปราบริปู" อานาจ เย็นสบายมีแนวความคิดว่าศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะขึ้นตามความรู้สึกของศิลปิน นั่นก็คือการทำงานที่เสนอแง่มุมของความงามที่เป็นการสร้างงานศิลปะเพื่องานมากกว่าจะสร้างผลงานเพื่อความพอใจที่มีลักษณะของการเดินตามตะวันตกหรือเพื่อตอบสนองกลุ่มองค์กรใด ๆ ดังข้อความว่า

... วินัยพยายามค้นหา และเสนอแง่มุมของความงาม ที่เป็นสมบัติกลางของมนุษย์ทุกคน หละหลวมมากกว่าจะสร้างสรรค์ผลงานเพื่อความสะใจสุดขีดของตัวเองมากกว่าเพื่อรักษาหน้าของตัวเองในหมู่ศิลปินประเภทเดินตามตะวันตกทุกฝั้ว มากกว่าจะสร้างงานเพื่อสนองอุดมการณ์ของสำนักความคิดทางการเมืองสำนักใด ๆ ฯลฯ...

(วินัย ปราบริปู. 2529: 14)

ในบทความเรื่อง "ประหยัด พงษ์คำ : กับภาพชีวิตสัตว์โลก" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดเพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญในการสร้างงานของศิลปินว่า มีจุดมุ่งหมายเฉพาะของตนเอง ตามแบบปัจเจกบุคคล กระบวนการทำงาน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดองค์ประกอบ การทำให้สี การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในการสร้างงาน เรื่องของการนำเสนอเนื้อหาภาพสัตว์ในภาพเขียนตามแบบขนบนิยมของไทย ศิลปินไทยในอดีตได้มองเห็นว่าภาพสัตว์ต่าง ๆ มีความงามในตัวที่นำมาถ่ายทอดเอาไว้ และประหยัด พงษ์คำ ก็เป็นศิลปินคนหนึ่งที่มีงานเกี่ยวกับเรื่องราวของภาพสัตว์อยู่ไม่น้อย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผสมผสานสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประหยัด พงษ์คำ ที่อานาจ เย็นสบายได้ยกมาสนับสนุนให้เห็นถึงแนวความคิดในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ดังข้อความว่า

"ผมอยู่กับท้องไร่ท้องนาตอนกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อเยี่ยมแม่ใครจับหมูได้ให้ตัวละบาท ใครจับแมลงป่อง ให้ตัวละ 50 สตางค์ ผมชอบเขียนภาพสัตว์มาก"

"เราต้องสร้างสิ่งที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อประชาชน งานศิลปะ ผมจำอาจารย์ศิลป์ พีระศรีเขียนว่า...ไม่ใช่งานที่ชักจูงให้คนดูมองดูแล้วกดดัน ทำให้เจ็บใจและโกรธแค้น ทำให้เราไม่สบายใจ"

"งานของผมไม่เกี่ยวกับการเมือง"

(ประหยัด พงษ์คำ : กับภาพชีวิตสัตว์โลก : 2529:49)

3.4.3 ศิลปินสร้างงานตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

แนวคิดดังกล่าวเกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่างของศิลปิน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวศิลปิน บทเรียนของศิลปินรุ่นก่อน ธรรมชาติ ความเจ็บแค้น ชีวิตที่ไร้หวัง สภาพดินฟ้าอากาศ เหตุและปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีบทบาทต่อศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ดังปรากฏในบทความ เรื่อง "จำเริญสุชาติ วงศ์ทอง" แสดงให้เห็นพรสวรรค์ของศิลปินที่นำเอาสภาพแวดล้อมที่ใกล้ ๆ ตัวมาเป็นสื่อ ให้เห็นความงาม ดังข้อความว่า

..."เขาจะเป็นคนหนึ่งที่ให้ความสำคัญในการเลือกบรรยากาศเวลา เพื่อเสริมความรู้สึกได้อย่างมีเสน่ห์ ผนตก พ้าร้อง หมอกควัน เหล่านี้ สุชาติแสดงออกมาในผลงานของเขาได้อย่างตื่นเต้น"...

(จำเอกสุชาติ วงศ์ทอง .2529:56)

และบทความของ "ประเทือง เอมเจริญ และแบบอย่างที่ถูกกล่าวขานแต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดต่อศิลปินนำเสนอออกมาที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปินกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ บทความนี้แสดงให้เห็นแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับสิ่งแวดล้อมว่า ศิลปินทุ่มเทชีวิตในการสร้างงานมีความสนใจและเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติเพื่อนำมาถ่ายทอดลงในงานศิลปะและเพื่อช่วยให้ผู้ดูสามารถรับรู้ และเข้าใจในผลงานศิลปะของศิลปินได้ ดังข้อความว่า

...ประเทือง เอมเจริญ เป็นคนหนึ่งที่พยายามทำความเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติ จักรวาล อย่างเอาจริงเอาจังและสิ่งที่เขาได้มาก็คือ การให้ความนับถือธรรมชาติที่ทำให้คุณประโยชน์ ให้คุณค่าทางด้านความคิด เป็นแหล่งค้นคว้าหาความงดงามที่มีมากมาย ล้นพ้นเป็นอนันต์...

(ประเทือง เอมเจริญและแบบอย่างที่ถูกกล่าวขานแต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม .

: 2529 : 57)

ในบทความเรื่อง "กมล ทัศนาญชลี" อานาจ เย็นสบาย แสดงแนวคิดให้เห็นว่า ธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องเกี่ยวพันอย่างแน่นแฟ้นกับมนุษย์ และมนุษย์ได้ใช้เป็นสื่อขึ้นมาแสดงออกในงานศิลปะเพื่อถ่ายทอดให้เห็นว่า ในธรรมชาติมีความงามและธรรมชาติก็เป็นสิ่งที่เป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวของศิลปิน และมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ศิลปินต้องการนำเสนอ ดังข้อความว่า

...และการที่ศิลปินเขียนภาพทะเลทรายพุดง่าย ๆ ก็คือสร้างงานโดยอาศัยธรรมชาติที่มีอยู่แล้วเป็นองค์ประกอบนั้น นับเป็นเรื่องสะท้อนความปรารถนาลึก ๆ ว่ามนุษย์กับธรรมชาติมีอาจแยกขาดออกจากกันนอกจากนั้นในการดูภาพศิลปะนั้น อันาจ เย็นสบายให้ข้อคิดว่าควรดูทั้งการแสดงออกเทคนิควิธีการเนื้อหา รูปแบบไปพร้อมกันผลงานศิลปะพื้นทะเลทราย จึงมีใช้ผลงานที่เราจะดูเฉพาะสิ่งที่ศิลปินกระทำ (เช่น การเขียนสีฝุ่น) แต่จะต้องดูผลรวมทั้งสิ่งที่ศิลปินแสดงออกควบคู่กันไปกับภาพรวมของธรรมชาติ เช่น พื้นทราย เทือกเขา แผ่นเมฆ ผืนฟ้า ฯลฯ...

(กมล ทัศนาวุฒี .2529:36)

3.5 อิทธิพลทางสังคมต่อแนวความคิดทางศิลปะ

การเมืองและสังคมมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตความคิดและการปฏิบัติของคนในสังคม การกระทำใด ๆ ไม่ว่าคล้อยตามหรือต่อต้านสภาพทางการเมืองและสังคมเมื่อสาวไปถึงต้นเหตุแล้วจะพบว่าอิทธิพลของการเมืองและสังคมอยู่ด้วย นักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมย่อมหลีกเลี่ยงอิทธิพลทางการเมืองและสังคมไม่พ้น งานเขียนของนักเขียน ย่อมปรากฏอิทธิพลของสังคมแฝงอยู่โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อทำงานเขียนซึ่งเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์และความคิดอิทธิพลของสังคม ก็จะแฝงอยู่ในผลงานการเขียนบทความและการสร้างสรรค์ศิลปกรรม สังคมมีอิทธิพลลึกซึ้งต่อมนุษย์ นักเขียนผู้ต้องการจะมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงสังคมย่อมหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมไปไม่พ้น นอกจากนั้นนักเขียนก็มิได้ตกอยู่ในอิทธิพลฝ่ายเดียว

สังคมที่เขาพบเห็นอยู่มีความไม่เหมาะสม มีความไม่ยุติธรรม นักเขียนอาจใช้การเขียนบทความในการนำเสนอแนวคิดเป็นสื่อในถ่ายทอดแนวคิดเพื่อเสนอแนะแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหรืออนุรักษ์ระบบสังคม - การเมือง และค่านิยม ในการเขียนเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาและเสนอแนะทางการแก้ไขปรับปรุง นักเขียนจะทำได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับบรรยากาศทางการเมือง ถ้าหากบรรยากาศทางการเมืองเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก บทความที่แสดงแนวคิดทางสังคมก็จะปรากฏต่อสายตาสาธารณชนจำนวนมาก แม้

จะมีแนวคิดที่ขัดแย้งก็จะได้ต่อสู้กันโดยชอบธรรมและเสรี ทั้งในทางรูปธรรมและในด้านศิลปกรรม และถ้าหากบรรยากาศทางการเมืองเป็นเผด็จการ บทบาทการแสดงความคิดเห็นก็จะเข้าสู่ยุคมืด เพราะไม่อาจแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้เผด็จการได้

ดังนั้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของนักเขียนที่นอกจากเผชิญต่อสภาพความเป็นไปของสังคมได้และบรรยากาศทางการเมืองมีสิทธิเสรีในการแสดงออก นักเขียนก็สามารถที่จะนำเสนอแนวคิดและถ่ายทอดลงในบทความเพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไข ออกมาอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดด้านอิทธิพลทางสังคม ส่งผลต่อการสร้างงานศิลปะ ดังนี้

3.5.1 การขยายตัวด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ อิทธิพลตะวันตก

3.5.2 การเมือง การปกครอง

โดยแยกให้เห็นแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

3.5.1 อิทธิพลทางสังคม ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อทางศิลปะ

อำนาจ เย็นสบาย มีแนวคิดว่าในเรื่องการสร้างสรรคผลงานศิลปะและการแสดงออกของศิลปินในอดีต ยังคงมีความผูกพันกับศาสนาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ นิยายโบราณและเป็นไปเพื่ออุทิศให้กับผู้มีอำนาจปกครองรัฐ หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ และอุดมการณ์ของศิลปินเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นมนุษย์ที่อิสระเสรีและยอมรับว่าเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่รับใช้ชีวิตรับใช้สังคม เป็นแนวทางที่ถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตามอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลให้ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อทางศิลปะต้องเปลี่ยนแปลงไป อำนาจ เย็นสบาย มีแนวคิดว่า อันเนื่องมาจากการหันไปนิยมของไหลละทิ้งของเก่า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นในด้านความก้าวหน้าของเทคนิควิธีการในการสร้างงานของศิลปิน และการทำงานศิลปะ ก็เป็นไปเพื่อสนองตนเองมากยิ่งขึ้น โดยมีได้มุ่ง

าให้เห็นว่าศิลปะเป็นไปเพื่อรับใช้สังคม และประชาชนในชาติ ดังปรากฏในบทความเรื่อง "แรงปะทะกับผลสะท้อน" อานาจ เป็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่าสังคมไทยปะทะกับความคิดทางความเชื่อของชนชาติตะวันตก และได้ส่งผลให้กับศิลปินในการสร้างงาน ดังข้อความว่า

...ในสังคมไทยปัจจุบันปะทะกับความคิดความเชื่อของชนชาติตะวันตกคือ มีหลายอย่าง que แสดงให้เห็นถึงความกลมกลืนที่ไปกันได้ ในแนวคิดอันใหม่ แต่ในเวลาเดียวกัน ความเชื่อเดิมก็ยังมีอิทธิพลของคนไทยอยู่นั่นเอง เรื่อง จิต - วิญญาณ - ความสลับซับซ้อนมีส่วนช่วยในการสะท้อนศิลปกรรม เพราะปรากฏขึ้นมาแสดงว่าศิลปินบางคนได้สะท้อนอดีตที่ไม่เคยเห็นออกมาได้ โดยอาศัยเจ้าเข้าทรงหรือความฝันของตัวเองสร้างภาพขึ้นมาและอย่างไรก็ตาม แนวทางอันใหม่ที่ศิลปกรรมไทยหลายแขนงได้สะท้อนสังคมไทยออกมา โดยได้รับอิทธิพลตะวันตกเข้ามามีส่วนช่วย และพยายามที่จะสะท้อนความจริงของสังคมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ...

(แรงปะทะกับผลสะท้อน. 2516:19)

จากบทความดังกล่าว อานาจ เป็นสบาย แสดงแนวคิดว่า สังคมไทยปะทะกับความคิดทางความเชื่อของชนชาติตะวันตก และได้ส่งผลต่อศิลปินบางกลุ่ม ความเชื่อดังกล่าวมีผลสะท้อนในงานศิลปกรรม าให้เห็นอิทธิพลทางสังคมที่ศิลปินได้รับ และสะท้อนความจริงของสังคมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ในบทความเรื่อง "ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน" เป็นบทความที่อานาจ เป็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นความเชื่อ - ค่านิยม ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ของศิลปินที่ยังคงมีความผูกพันกับเรื่องราวในอดีต ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของการแสดงออกทางศิลปะ และจุดหมายในการสร้างงานและเพื่อให้ ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจ ต่อความเชื่อและค่านิยมในการแสดงออกทางศิลปะ ดังข้อความว่า

... 1. มีความผูกพันกับศาสนา โบราณ นิยาย ไม่ว่าจะเป็นภาพเขียน ภาพปั้น สิ่งก่อสร้าง มักถูกเน้นไปทางอานาจทางธรรม

2. มีความผูกพันกับผู้นำในความหมายนี้หมายถึง ราชสำนักอันเป็นอำนาจทางโลก ผลที่ออกมาคือ ศิลปกรรมถูกเน้นไปยังผู้มีอำนาจซึ่งย่อมมีผลต่อศิลปกรรมอย่างเด่นชัด

3. ความมีแบบแผน ความผูกพันกับผู้นำประเทศจนกระทั่งถึงระดับครอบครัว พ่อแม่อันนี้ส่งผลถึงระบบของศิลปะที่ผู้เขียนขึ้นย่อมเชื่อถือครูไม่กล้าแสดงออก ความคับแคบ การติดต่อกับโลกภายนอก ไม่กว้างขวางและขยายตัว นิยมความมีอายุมากกว่า ความสามารถ

4. มีความผูกพันเข้าใจงานกับภาพที่ปรากฏไม่มากนัก

5. มีความผูกพันกับเวลา ผลงานที่สร้างขึ้นมักจะเป็นงานที่อาศัยฝีมืออันยอดเยี่ยม และอาศัยเวลา...

(ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน. 2517 : 13)

จากบทความดังกล่าวจะเห็นว่า ศิลปินยังมีความผูกพันกับศาสนา ผู้นำ ความมีแบบแผน ความเข้าใจในงานศิลปะและเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอิทธิพลทางสังคม

นอกจากนั้นอิทธิพลทางสังคมได้ส่งผลในแนวความคิด ดังนั้น อำนาจ เป็นสบาย จึงมีแนวคิดว่า ศิลปินควรจะแสดงและสร้างงานศิลปะให้สอดคล้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาจรรยาบรรณ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาความแออัดยัดเยียดของคนในเมืองใหญ่ผู้ร้าย อาชญากรรม ปัญหาชีวิตของคนในชนบท ปัญหาความแห้งแล้ง ความห่างไกลความเจริญ ดังข้อความที่เสนอแนะให้ศิลปินหันมาสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ

ในบทความเรื่อง "นิทรรศการศิลปะกรรม 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา" อำนาจ เป็นสบาย ได้แสดงทรรศนะในลักษณะเสนอแนะและชี้แนะให้ศิลปินหันกลับสร้างงานเพื่อใช้เป็นสื่อในการชี้แนะปัญหาและหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นอันจะก่อประโยชน์ให้กับคนส่วนใหญ่อ้างข้อความว่า

...เหนือวรรณบทที่จะใช้ความสามารถอันยอดเยี่ยมถ่ายทอด แต่ภาพเบลอผู้หญิง อย่างเดียว ก็ทดลองถ่ายทอดชีวิตลูกผู้หญิง ที่ประสบชะตากรรมต่าง ๆ ออกมาดูบ้าง

หรือชยันต์จะเบิกประตู ภาพให้กว้างกว่านี้ และเขียนภาพทุ่งนา โดยตัดความเพื่อผัน
ทิ้งเสียแล้ว เอาความจริง เข้าไปแทนห้องนาของ ชยันต์ ก็จะเป็นห้องนาที่คน
ทุกคนมีแต่ความสงสาร เห็นอกเห็นใจ จรูญ บุญสวน ศิลปินผู้มีความสามารถสูง
ในการถ่ายทอดธรรมชาติ นอกจากจะถ่ายทอดธรรมชาติทางด้านบวกแล้ว ความเป็น
จริงของธรรมชาติในด้านลบก็มีอีกมากมาย ทุกวันนี้ ป่าถูกทำลายจนเหี้ยนเหี้ยนแล้ว
ปัญหาภัยแล้ง มีผลมาจากการทำลายธรรมชาติ...

(นิทรรศการศิลปะกรรม 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา. 2422.: 27)

จากบทความดังกล่าว จะเห็นว่า ศิลปินอยากถ่ายทอดผลงานจากสภาพสังคมที่เกิดขึ้นใน
สังคมขณะนั้น ให้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ด้วยความเป็นจริง

อิทธิพลทางสังคม เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการ
แสดงออกทางศิลปะด้วย เช่น หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ศิลปินยังมีอิสรภาพ และ
เสรีภาพในการแสดงออกทางศิลปะ จากบทความเรื่อง "ศิลปิน ก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา"
ดังข้อความว่า

...1. ผลงานของศิลปินในช่วงนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายการแสดงออกเพื่อรับใช้
สังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งเท่ากับเป็นการปฏิเสธศิลปะเพื่อศิลปะไปในตัวท่ามกลางการนำ
ประเทศไปสู่ความหายนะ ด้วยรัฐบาลที่ไม่เป็นธรรมดาแสดงการคัดค้านจากประชาชน
ก็เกิดขึ้น ทั้งในและนอกประเทศผสานกับความขัดแย้งกันเองในหมู่ของผู้มีอำนาจ รัฐบาล
ธำนิทรก็ถูกโค่นลงด้วยความรู้สึกที่สะใจของประชาชน แม้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเพียง
ประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ก็ตามในช่วงนี้เอง ผลงานศิลปะวัฒนธรรม ที่รับใช้สังคมก็
เริ่มเติบโตขึ้นมาอีกครั้ง อย่างทั่วด้านทุกวงการ

2. และจากผลงานส่วนหนึ่งของศิลปินที่กล่าวมาทำให้เรามองเห็นว่า แนวความคิด
ในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อรับใช้สังคมนั้นวันจะเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นโดยเฉพาะผลงาน
ระยะหลัง ๆ นี้ ศิลปินแต่ละคนก็ได้พัฒนารูปแบบที่ง่ายแก่การรับรู้และอาศัยศิลปะมากขึ้น

ส่วนทางด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมไปยังชีวิตของผู้คนในประเทศอย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง...

(ศิลปิน ก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา. 2522:45)

ในการแสดงออกทางศิลปะศิลปินมีอิสระในการเลือกเนื้อหาและรูปแบบในการแสดงออกมากขึ้น ตามความเชื่อของแต่ละคนและสิ่งแวดล้อม อิทธิพลในสังคมปัจจุบันมีผลในการเลือกแนวทางศิลปะของศิลปิน ในบทความเรื่อง "ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน" ดังข้อความว่า

...แนวทางศิลปะเพื่อศิลปะจะมีบทบาทในสังคมนั้น แนวทางของศิลปะที่รับใช้พระเจ้า เทพ เทวดา เจ้าขุนมูลนาย ได้รุ่งเรืองมาก่อนที่ศิลปินแนวทางนี้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเทิดทูนคนส่วนน้อย ที่มีอิทธิพลในสังคมไทยเฉพาะศิลปินเสรีภาพความมีอำนาจในสังคมด้วยดังกล่าว พวกเขายอมรับเสรีภาพในการดำเนินชีวิตแต่ก็มีข้อจำกัดที่จะต้องไม่สร้างความเคืองร้อนให้แก่ผู้อื่นเสรีภาพของเขาจึงมีข้อจำกัดที่จะต้องผูกพันกับผู้อื่นเสมอ นั่นคือ ศิลปะจะสร้างความหมายที่เข้าใจง่ายต่อการรับรู้ของประชาชน มีเนื้อหา มาจากข้อเท็จจริงของชีวิต สังคมไทยให้ยกระดับความคิด อุดมการณ์ของมนุษย์ให้สูงขึ้น...

(ทางเลือกระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน .2521 : 18)

ความเชื่อ

จากสภาพสังคม มีอิทธิพลต่อศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นศิลปินจะเป็นผู้เลือกเนื้อหา และรูปแบบของศิลปะ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางของตนเอง

อำนาจ เป็นสหาย ได้เสนอแนวคิดในเชิงเรียกร้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการศิลปะ หรือคณะกรรมการตัดสินงาน ได้หันกลับมาพิจารณาผลงานศิลปะที่แสดงออกในด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตและสังคมที่มีความแตกต่างกันกับศิลปะที่แสดงออกเพื่อศิลปะ ในบทความเรื่อง "การแสดง นิทรรศการศิลปะกรรมแห่งชาติในสายตาประชาชน" ดังข้อความว่า

...ควรมีการจำแนก ไม่ควรนำผลงานต่างแนวทางต่างความเชื่อมาตัดสินร่วมกัน ใคร เยี่ยมในทางศิลปะเพื่อศิลปะก็ตัดสินกันไป ใครเยี่ยมในทางศิลปะเพื่อสังคมก็ตัดสินกัน ไปจึงอยากจะเสียดายอยู่นิดหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่นี่เป็นปีของเกษตรกรรมความตื่นตัวของศิลปิน โดยพยายามสร้างงาน อย่างมีจิตสำนึก คงถึงชีวิตคนส่วนใหญ่กลับไม่ได้รับการ พิจารณา...

(การแสดงนิทรรศการศิลปะกรรมแห่งชาติในสายตาประชาชน .2532:25)

จากบทความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อำนาจ เป็นสหาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นค่านิยม ความเชื่อทางศิลปะตามความชอบเฉพาะบุคคล ดังนั้นในการตัดสินผลงานควรมีการให้พิจารณา แยกแยะประเภทของงานศิลปะให้ชัดเจน

อย่างไรก็ตามอำนาจ เป็นสหาย ได้แสดงแนวคิดว่า ศิลปินควรทำงานและสร้างสรรค์ ศิลปะควรมีเนื้อหาปรับใช้ชีวิตและผู้คนในสังคม และมีแนวทางการสร้างสรรค์สังคมไปในทางที่ดีขึ้น ในบทความ "โลกส่วนตัวของศิลปินใครคือผู้ชื่นชม" อำนาจ เป็นสหาย ได้มีแนวคิดในเชิง ไม่เห็นด้วยกับศิลปินที่ทำงานศิลปะ โดยมีได้มุ่งที่จะนำเสนอเนื้อหาอะไรที่แสดงให้เห็นถึงความ เกี่ยวพันหรือมีความสัมพันธ์กับสังคมเพื่อเป็นภาพสะท้อนให้สังคมไปในแนวทางที่ดีขึ้น ดังข้อความว่า

...ถึงกระนั้นเรื่องราวเก่า ๆ ในวรรณคดีไทย ที่ช่วงนี้ออกมาแสดงศิลปินจะคิด หรือไม่คิดก็ตามที่ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ได้ให้ข้อคิดเป็นบางประการ เช่น ภาพครุฑอุ้มกากี นั้นสะท้อนให้เราได้ทราบว่า บรรดาเทพเทวดาในวิมาน ขึ้นสูงนั้นมิได้มีคุณธรรมสูงส่ง พิเศษอะไร

กล่าวคือ เหาะลงมาจากฟ้า แปลงกายลงมา เล่นสะก้างเบียดดวงตาก็ล้มพับส หน้ากากก็แล้วก็หนีกรักในจับพลันเมื่อรักแล้วก็ไม่สนใจว่าจะเป็นลูกเขาเมียใคร อยากจะ ได้ก็ใช้อำนาจอิทธิฤทธิ์ แอ้งชิงเขาไปเป็นเจ้าของ

แต่เนื้อหาที่แฝงอยู่ ก็ยังเป็นที่น่ากังขาว่าให้ คุณธรรมความดีอะไรแก่ผู้ดู ให้ ความรู้สึกที่น่าเคารพ น่าศรัทธาเทวดาชั้นฟ้า นั้นมากนักน้อยเพียงใด

หรือว่าคุณค่าของงานศิลปะ จะพิจารณาเฉพาะด้านรูปแบบแต่เพียงประการเดียว?

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบัน การเรียกร้องให้ศิลปินพยายาม สนใจสร้างสรรค์งาน ที่อำนวย ประโยชน์แก่สังคมขึ้นมาบ้างก็มีเสียงขานรับ ที่นับว่าจะ มากขึ้น

ศิลปะทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นงานทาง วรรณกรรม บทกวี

ดนตรี ศิลปกรรม หรืออื่น ๆ

ฯ...เราก็ได้แต่หวังว่าสักวันหนึ่ง ช่วง มูลพินิจ จะเปลี่ยนแปลงและอาจจะใช้ ความสามารถที่มีอยู่แล้ว อย่างสมบูรณ์ สร้างในสิ่งที่เป็นผลดีต่อสังคมขึ้นมาบ้าง ด้วย การตัดสินใจของศิลปินเอง...

(โลกส่วนตัวของศิลปินใครคือผู้ชื่นชม. 2523: 62)

ในบทความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อำนาจ เย็นสบาย ต้องการที่จะให้ศิลปินหันกลับ มาทำงานที่ตอบสนองกับคนส่วนใหญ่ และสะท้อนเนื้อหาที่ส่งผลในการด้านการปลูกจิตสำนึกที่ดี ให้เกิดขึ้น

ในบทความเรื่อง "ศิลปะยุค 4 ทันสมัย : โฉมแตกหน่อหรือกอหญ้าพิษ" เป็นการ เสนอแนวความคิดของ อำนาจ เย็นสบาย ที่ได้อธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจว่า จากการติดต่อและ เปิดรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติในโลกเสรีและประเทศค่ายสังคมนิยม นั้น ศิลปินผู้สร้างงานก็มักจะ แสดงออกให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยมของวัฒนธรรมนั้น ๆ ถ่ายทอดลงในผลงานศิลปะตาม ความเชื่อของคนในสังคมนั้นด้วย ซึ่งบางครั้งอาจทำให้เกิดความสับสนสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจ ถึง

เนื้อแท้ของความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมนั้น ๆ อย่างแท้จริงซึ่งอำนาจ เย็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นรายละเอียดเพื่อสร้างความเข้าใจ และยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่จะตามมาด้วย ดังข้อความว่า

...แต่ไม่ว่าการแบ่งโลกจะตั้งอยู่บนทฤษฎีใดประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วย ซึ่งในทางประวัติศาสตร์ ยุคใกล้ตัว ผู้นำประเทศไทยได้แสดงจุดยืนให้เห็นว่าสนับสนุนค่ายโลกเสรีมาโดยตลอดหรือในทางตรงกันข้ามคือการประกาศตนเป็น ศัตรูกับประเทศค่ายสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์นั่นเองและจากจุดนี้จึงทำให้คนในวงการศิลปะมีความเข้าใจ มีความใกล้ชิดได้รับการซึมซับศิลปวัฒนธรรมจากประเทศ ค่ายพันธมิตรมากกว่า และเมื่อประเทศไทยนั้นไปมีสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศจีน ในปี 2518 ทิศนาคติของคนในวงการศิลปะไทยที่มีต่อศิลปะของจีน หนึ่งในประเทศค่ายคอมมิวนิสต์ ก็เปลี่ยนแปลงไป...

ซึ่งอำนาจ เย็นสบาย ได้กล่าวว่าแน่นอนผลของแห่งมิตรไมตรีที่ต่อกัน ได้ส่งผลมายังวงการศิลปะในบ้านเราด้วย อำนาจ เย็นสบาย ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หรือการเมืองทำให้วงการศิลปะของจีน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น (เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในเมืองไทย)...

(ศิลปะยุค 4 ทันสมัย: ฝนแตกหน่อหรือกอหญ้าพิษ .2530:47)

5.1.2 การขยายตัวของอิทธิพลศิลปะสมัยใหม่

อำนาจ เย็นสบาย มีแนวคิดว่าการขยายตัวของโลกตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทยโดยการปฏิบัติของกลุ่มศิลปินหัวก้าวหน้าสมัยใหม่ได้ส่งผลและมีบทบาทต่อศิลปกรรมไทยค่อนข้างชัดเจน ทั้งแนวคิด รูปแบบ การแสดงออก วิธีการ วัสดุอุปกรณ์เป็นเหตุให้ศิลปกรรมไทย ก็เริ่มทวีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่นเดียวกับขบวนการอื่น ๆ

นอกจากนั้น อำนาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่า การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในระยะแรก ๆ ศิลปินที่ทำงานศิลปะยังคงได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบตะวันตก และทำงานตามแบบแผน ส่วนความเชื่อในการขยายตัวของอิทธิพลทางตะวันตก ในด้านศิลปวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อระบบและองค์การศิลปกรรมในสังคม กำลังเป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับมากขึ้น อันเนื่องมาจากการไหลบ่าเข้ามาเรื่อยอย่างไม่ขาดสาย ดังนั้น อำนาจ เย็นสบาย จึงมีแนวคิดและยอมรับในการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตก ได้ส่งผลกระทบต่อวงการศิลปกรรมไทยไม่ว่าจะเป็นในด้าน นาฏศิลป์ของไทย ก็ถูกผลกระทบนั้นด้วย "ลมหายใจของนาฏศิลป์ไทย" เป็นบทความที่อำนาจ เย็นสบายได้แสดงแนวคิดให้เห็นถึงอิทธิพลของตะวันตก และการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแส ดังข้อความว่า

...ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าด้านหนึ่งศิลปวัฒนธรรมจากประเทศมหาอำนาจ ได้เข้ามามีอิทธิพลครอบงำ ศิลปวัฒนธรรมไทย พร้อมกับปัญหาอื่น ๆ อย่างเป็นระบบอีกด้านหนึ่ง เพราะรูปแบบและเนื้อหาของศิลปะวัฒนธรรมไทย เช่น การฟ้อนรำ ยังคงอยู่ในอดีต ไม่มีการคลี่คลายพัฒนา จึงมีผลทำให้เกิดช่องว่าง และห่างเหินกับคนในสังคมปัจจุบัน ที่มีการดำรงชีวิตแตกต่างไปจากอดีตอย่างมากมาย...

(ลมหายใจของนาฏศิลป์ไทย. 2523: 66)

ในบทความ "ศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี" อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่าจุดเริ่มต้นของ การเกิดการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ มีความผูกพันกับระบบสังคมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่ง อำนาจ เย็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นรายละเอียดว่า "การแสดงผลงานศิลปกรรมแห่งชาติ" เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2492 และการแสดงยังสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมยุคใกล้ตัว ในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีผลต่อวงการศิลปกรรมไทย ทั้งที่ผ่านมาและกำลังเป็นอยู่ อำนาจ เย็นสบาย มีความเห็นต่อการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ โดยแยกให้เห็นเป็นประเด็นทางแนวคิดไว้ดังข้อความต่อไปนี้

1. บรรยายภาพทั่วไปก่อนการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ

...ลักษณะของสังคมไทยที่ศูนย์รวมแห่งอำนาจอยู่ที่วังและวัดมีผลทำให้ผลงานศิลปกรรมมีความผูกพันกับฝ่ายอาณาจักร และศาสนจักรอย่างเหนียวแน่นอิทธิพลที่พึงมีต่อศิลปกรรมไทยจากโลกภายนอกก็ยังคงอยู่ในขอบเขตภูมิภาคเดียวกัน แต่เมื่อสังคมไทยมีอันจำเป็นต้องขยายความสัมพันธ์ ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศซีกโลกตะวันตก ในยุคล่าอาณานิคม ศิลปกรรมของไทยก็เริ่มคลี่คลายเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่นเดียวกับกระบวนการอื่น ๆ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ การศึกษา...

แนวคิดด้านศิลปกรรม อำนาจ เย็นสบาย กล่าวว่า

...ทางด้านศิลปกรรมที่คลี่คลาย ด้วยการรับอิทธิพลใหม่จากประเทศซีกโลกตะวันตก นั้นมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมากน้อย และตัวอย่างหนึ่งที่มีหลักฐานบันทึกก็คือ ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เคยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการประกวดภาพสำหรับศิลปินสมัครเล่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2463 เป็นจำนวน 3 ครั้ง ผลงานแต่ละครั้ง ทั้งผลงานของพระองค์และผลงานของศิลปินที่ส่งเข้าร่วมประกวดแข่งขัน ด้านหนึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของศิลปกรรมตะวันตก ได้มีบทบาทต่อศิลปกรรมไทยค่อนข้างชัดเจนทั้งแนวคิด รูปแบบ การแสดงออก วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ เช่น ภาพการทารูธรรมของพม่าเมื่อครั้งเสียกรุง กับภาพการทารูธรรม ของเยอรมันเมื่อตีได้เบลเยียม ซึ่งจัดองค์ประกอบอยู่ใน ภาพเดียวกัน หรืออีกภาพหนึ่งอันเป็นภาพผีหัตถ์ชื่อ โกเซอร์ ถูกแทง เป็นต้น

หรือในการประกวดภาพ ครั้งที่ 2 (มีผู้ส่งภาพเข้าประกวด 501 ภาพ) ภาพหมานั่งเบาะ ภาพการดูล้อเลียนหลายภาพต่างล้วนแสดง ให้เห็นถึงอิทธิพล ของศิลปกรรม จากโลกตะวันตกที่มีต่อศิลปกรรมไทย อย่างชัดเจน...

ในบทความเดียวกัน อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่าการขยายตัวของอิทธิ

พลตะวันตกล่องผลต่อระบบการศึกษา ซึ่ง อำนาจ เย็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นในรายละเอียด ว่า แนวคิดด้านการศึกษา อำนาจ เย็นสบาย กล่าวว่า บรรยากาศทางการศึกษาในหลายชีวิต เป็นการรับวิทยาการใหม่ ๆ จากโลกตะวันตก เข้ามาศึกษาและปฏิบัติ อย่างที่อดีตนไม่เคยมีมา ในระบบโรงเรียน คือ จากหลักสูตรนอกโรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกล่องผลต่อระบบการศึกษาแล้ว ก็ยังมีผลต่อระบบ การเมืองภายในประเทศด้วยเช่นกัน อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดด้านการเมือง โดยได้ เขียนอธิบายให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดต่อการเกิดการเปรียบเทียบของศิลปกรรม ความว่า

...ภายหลัง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2475 การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการคลี่คลายศิลปกรรมอย่างลึกซึ้ง ในเวลาต่อมาอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการเปิดโอกาสให้ศิลปะจากโลกตะวันตกที่พัฒนาไปอีกขั้นเข้ามามีบทบาท ต่อวงการศิลปกรรมไทยเด่นชัดขึ้น เป็นการปลดปล่อยศิลปินที่เคยรับใช้ ระบบสังคมเดิม และดำรงตนในรูปของการอุปถัมภ์ ชูบเลี้ยงมีโอกาสนำใช้เสรีภาพในการแสดงออกกว้าง ขวางขึ้น ฯลฯ เพียงแต่ในช่วง จังหวะของการเริ่มต้น มีเงื่อนไขและตัวแปรหลาย ประการที่ทำให้ศิลปกรรมมีอาจพัฒนาตัวเองให้ก้าวไปข้างหน้า ได้มากเท่าที่ควร อาทิ ปัญหาความผันผวนทางการเมืองภายในประเทศที่ขัดขวางความเติบโตความคิดแบบเสรี ประชาธิปไตย ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ-รูปแบบการจัดสำนักต่าง ๆ ที่สืบทอดมา จากสังคมดั้งเดิม ตลอดจนภาวะความขัดแย้งทางสากลจนเกิดมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้สังคมไทยต้อง เผชิญกับวิกฤติการณ์รอบด้าน สภาพเช่นนี้ สถานการณ์ช่วงนั้น จึงไม่แปลกเลยที่ศิลปะอยู่ในสภาพชะงักงัน ทั้งศิลปกรรมแบบ ดั้งเดิมและแบบแนวคิด สมัยใหม่จากโลกตะวันตกจริงอยู่เราไม่ปฏิเสธว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวผลงานชิ้นสำคัญ อันเป็นอิทธิพลแนวคิด จากโลกตะวันตกหลายชิ้นถูกสร้างขึ้นด้วยศิลปินภายในประเทศ และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะชาวต่างประเทศ แต่นั่นก็เป็นเพียงการให้ความสนับสนุน จากทางการ จากระบบราชการ จากผู้มีฐานะมีอำนาจจำนวนน้อยซึ่งมิได้หยั่งราก ผั่งลึกลงไปสู่คนส่วนใหญ่ในรูปของปัจเจกบุคคลได้

โลกตะวันตกจะมีความเด่นชัดก็ยังคงอยู่แนวคิด สำนักเรอเนซองส์เป็นด้านหลัก โดยแนวคิดนั้นได้รับการสนับสนุนจากระบบราชการอย่างใกล้ชิด...

2. จุดเริ่มต้นของการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติกับแนวคิดที่สำคัญ

อนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นเป้าหมายในการแสดงงานว่า

"...เพื่อคัดเลือกผลงานที่มีคุณภาพ แสดงต่อมหาชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมศิลปินผู้มีความรักศิลปกรรม และเพื่อหาทางยกระดับศิลปกรรมไทย ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ และจากผลงานที่แสดงและจากผลงานที่ได้รับรางวัลสำคัญ ๆ ได้บ่งชี้ทิศทางของศิลปกรรมในช่วงนั้นได้เป็นอย่างดีว่า อิทธิพลแนวคิดของศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี แบบอิมเพรสชันนิสต์ ซึ่งเคยมีในสมัยเรอเนซองส์ เช่น ไมเคิลแองเจโล, ลีโอนาโด ดาร์วินชี ยังมีบทบาทเด่นชัดที่สุด อิทธิพลแนวคิดเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาให้เห็นทั้งข้อเขียน ทฤษฎี บทวิจารณ์ ตลอดจนบุคคลที่ได้รับรางวัลซึ่งมีท่านเป็นผู้ประเมินค่าตัดสิน เช่น ผลงานของ สิทธิเดช แสงศิริกุล ผลงานของ แสง สงฆ์มั่งมี เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลจาก

แนวคิดอิทธิพลดังกล่าวก็มีข้อที่นำสังเกตบางประการดังต่อไปนี้

ประการแรก เกิดการปะทะกันระหว่างแนวคิดเก่ากับแนวคิดใหม่ กล่าวคือ กลุ่มอนุรักษ์หัวโบราณรู้สึกตะบิดตะขงใจต่อความเคลื่อนไหว ของผลงานศิลปกรรมแห่งชาติ อันเนื่องมาจาก กลุ่มความคิดใหม่กลับได้รับความนิยม ด้วยเหตุผลว่าแนวทางของศิลปะดังกล่าว อารยประเทศที่เคยมีความรุ่งเรืองมาก่อนได้มีการสนับสนุน และมีการยอมรับมาแล้ว

ประการที่ 2 เกิดอุดมคติใหม่ในหมู่ศิลปินหลายประการ ทั้งในรูปการดำเนินชีวิต และแนวคิดทางศิลปะถือแนวคิดที่ว่าศิลปะต้องเพื่อศิลปะมีบทบาทต่อการสร้างงานของศิลปิน แนวหน้า ซึ่งรากเหง้าความคิดเหล่านี้ ปัจจุบันยังสืบทอดยืนยงในหมู่ศิลปินกลุ่มหนึ่งอย่างเหนียวแน่น

ประการที่ 3 เกิดความตื่นตัวในวงการศิลปกรรมแนวสากลทั้งจากหมู่ศิลปินวงการ
ศึกษาและเป็นหน่ออ่อนแห่งการแพร่สะพัดไปสู่ประชาชน

ประการที่ 4 เป็นหัวใจยั่วหัวต่อของการคิดค้นแสวงหาแนวทาง พัฒนาศิลปกรรม
ประจำชาติ ซึ่งในกรณีนี้ด้านหนึ่งเรามีอาจปฏิเสธได้ว่า แนวคิดอุดมการณ์สร้างชาติ
พื้นฟูชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ของหลวงวิจิตรวาทการผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนม
กับศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี นั้นมีบทบาทแห่งการกระตุ้นสนับสนุนอยู่น้อย อย่างไร
ก็ตาม ผลแห่งความคิดชนิดนี้ก็ทำให้ศิลปินพยายามที่จะฟื้นฟูให้มีการศึกษาศิลปกรรมไทย
ดั้งเดิม สร้างสรรค์ใหม่และแม้การสร้างสรรค์ใหม่จะมีกลิ่นไอของตะวันตกมากบ้าง น้อย
บ้างผสมผสานอยู่ เช่น ผลงานชื่อ "ครุฑอุ้มกา" ของ สิทธิเดช แสงหิรัญ และ
งานชื่อ "ไฉ่ร่มกาสาวพัสต์" ของ สนั่น ศิลากรผลงานชื่อ "กระเจก" ของ เขียน
ยิ้มศิริ ฯลฯ ก็นับเป็นเรื่องที่ควรบันทึกไว้ ในวงการศิลปกรรมไทยซึ่งศาสตราจารย์
ศิลป พีระศรี เป็นผู้หนึ่งที่เริ่มไว้...

3. ศิลปสมัยใหม่กับการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ

อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปกรรมตะวันตก ที่มี
อิทธิพลต่อวงการศิลปกรรมไทยอย่างชัดเจน อำนาจ เย็นสบาย กล่าวว่า

...แนวคิดของศิลปสมัยใหม่ (Modern Art) จากโลกตะวันตก แม้จะมีหลายสำนัก
ความคิดกำหนดหรือขีดเส้นแบ่งไว้แตกต่างกัน เช่น บางสำนักเริ่มนับจากศิลปะตระกูล
Neo-Classic บางสำนัก เริ่มนับจากตระกูลในแบบ Impressionist โดยการ
พิจารณาขีดเส้นแบ่ง บางสำนักก็เริ่มจาก ความเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดภายในตัวของ
งานศิลปะอย่างขนานใหญ่ อย่างไรก็ตามไม่ว่าใครจะกำหนดอย่างไร มูลเหตุทาง
การเมืองและมูลเหตุในทางศิลปะทั้ง 2 ส่วนนี้ก็มี ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่าง
มิอาจจะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด...

อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดต่อไปอีกว่า

"...สำหรับสังคมไทย ศิลปะสมัยใหม่เคย ได้รับการต่อต้านคัดค้านมาแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ดังปรากฏหลักฐานจากพระราชนิพนธ์ "ไกลบ้าน" กระทั่งในช่วงระยะแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งแรก แนวความคิดเหล่านี้ก็ยังหนาแน่นอยู่ แต่เนื่องจากกระแสการยอมรับ ทางสากลกำลังต้อนรับความคิดเหล่านี้อย่างสูง ตลอดจนการที่ศิลปินได้มีโอกาสติดตามศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในเวลาต่อมาบทบาทของแนวคิดศิลปะสมัยใหม่เริ่มจากตระกูลอิมเพรสชันนิสม์ ที่มีบทบาทเด่นชัดขึ้นตามลำดับจนกระทั่งแนวคิดศิลปะสมัยใหม่ลัทธิ Cubism ที่เคยได้รับการคัดค้านอันเป็นผลงานของอาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ ก็ได้รับรางวัลเหรียญทองจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในปี 2500 ถึงกระนั้น ก็มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งว่าในขณะที่สังคมประเทศโลกตะวันตกได้ผ่านการต่อสู้ปฏิวัติประชาธิปไตย ประชาชนตื่นตัวในสิทธิเสรีภาพพร้อมกับความหลากหลายของศิลปะหลายลัทธิ สังคมประเทศไทยก็มีการสร้างงานตามแนวคิดฝรั่งหลายลัทธิราวกับว่า ถอดแบบมาจากสังคมเดียวกัน แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ จึงเป็นเรื่องแปลกที่นักศึกษาวិเคราะห์กันต่อไปว่า ทำไมความคิดทางศิลปะบนสังคมแบบประเทศโลกเสรีจึงเกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงยุคเผด็จการหนาแน่นได้ และที่แปลกไปกว่านั้นศิลปินบางคนสร้างงานดังกล่าวสนับสนุนเสรีภาพทางการแสดงออกของศิลปะดังกล่าวกลับให้ความสนับสนุนทางการเมืองแบบเผด็จการ..."

4. ความขัดแย้งที่รุนแรง รอยต่างในศิลปกรรมแห่งชาติ

อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดว่า

...หลังจากที่ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี ผู้บุกเบิกและวางรากฐานศิลปกรรมแห่งชาติ เสียชีวิตลงการพัฒนาศิลปกรรมของไทย อิงแอบกับอิทธิพลศิลปกรรมแนวคิดศิลปะค่ายโลกเสรีอย่างแนบแน่น ซึ่งกล่าวโดยทางประวัติศาสตร์แล้ว ศิลปะแนวดังกล่าวได้กดดันบทบาทศิลปะแนวคิดศักดินาจนไม่มีโอกาสแสดงออกมาให้เห็น บนเวทีนี้จึงนับเป็นการ

พัฒนาการที่ก้าวไปข้างหน้าทางประวัติศาสตร์ อีกระดับหนึ่งแต่ก็เพราะกระแสแห่งการยอมรับแนวคิดศิลปะจากโลกตะวันตก ก็มีผลกระทบด้านกลับที่ทำให้ ศิลปินบางคนเกิดการบูชาฝรั่งเสียจนกระทั่งยาเหยียบ ประณามศิลปกรรมดั้งเดิมของไทย โดยไม่มีการจำแนก การพัฒนาศิลปกรรม แนวประชาชาติตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ตามท้องถิ่นจึงถูกละเลยทอดทิ้งลงไปอย่างน่าเสียดาย..."

5. 14 ตุลาคมกับการปะทะทางความคิด

อำนาจ เป็นสหาย ได้แสดงแนวคิดและเชื่อว่า

"หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กระแสส่วนกว้างเกิดความตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูง แนวคิดศิลปะประเภทศิลปะแนวสะท้อนสังคมก็เติบโตในช่วงระยะนี้ด้วยเช่นกัน"

...หลายกลุ่มหลายฝ่ายปรารถนา ที่จะเห็นศิลปะมีบทบาทในสังคมสะท้อน บัณฑิตสังคม ช่วยกระตุ้นเตือน ให้คนในสังคมสงสารเห็นใจคนส่วนใหญ่ ซึ่งการเรียกร้องเหล่านี้มีเป้าหมายที่สำคัญเป้าหมายหนึ่งคือเวทีศิลปกรรมแห่งชาติแต่ศิลปกรรมแห่งชาติก็ยังเป็นศิลปกรรมแห่งชาติที่ไม่รู้ ร้อนรู้หนาว ไม่ว่าจะเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์คัดค้าน เกิดกลุ่มประท้วงรุนแรงเพียงใด แนวคิดศิลปะบริสุทธิ์ ศิลปะเพื่อศิลปะเท่านั้น หรือการเปิดรับผลงานทัศนผลงานที่อยู่ในระบบอุตสาหกรรมแบบครอบครั้ว ในตระกูลศิลปะ ที่ผลิตกันออกมา เฉพาะสำนักความคิดผิดจากความเชื่อในสำนักของตนคัดออกหมดและเมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ขึ้น กระแสการคัดค้านศิลปกรรมแห่งชาติก็ขาดหายไป เพราะศิลปกรรมแห่งชาติ มีการปรับปรุงอย่างขนานใหญ่แต่ เพราะกระแสเผด็จการคลั่งชาติ ขึ้นมาครองอำนาจดำเนินการปราบปรามปิดปากความคิด กลุ่มคนที่ต้องการต่อสู้เพื่อชีวิตของส่วนใหญ่นั้นเอง...

6. ศิลปกรรมแห่งชาติกับแนวนโยบายใหม่และกระแสคัดค้าน

อำนาจ เป็นสหาย ได้ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในวงการศิลปกรรมไว้ว่า

...หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา แม้แนวคิดโดยส่วนรวมของผลงาน ศิลปกรรมแห่งชาติจะยังคงไว้ซึ่งแนวทางอันจำกัด จนกระทั่งเมื่อถึงการจัดงานแสดง ศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 27 ปี 2524 เหตุการณ์ที่ไมเคย์โกดิกโกดักซ์นั้นก็นักบริหาร จำนวนหนึ่ง ได้มีการเสนอแนวนโยบายใหม่ในการจัดงานศิลปกรรมแห่งชาติขึ้น...

(การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี.2525:110)

จากบทความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำนาจ เอ็นสบาย ได้พยายามที่จะอธิบายให้ ผู้อ่านได้มองเห็นในรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงในวงการศิลปกรรมไทย ที่ได้รับอิทธิพลของ ตะวันตกโดยการเสนอแนะมุมมองอย่างมีเหตุผลในการอธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมที่ได้รับ ผลกระทบนั้นด้วย

ในบทความเรื่อง "พุทธศิลป์กับพุทธธรรม" อำนาจ เอ็นสบาย มีแนวคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้แนวทางของพุทธศิลป์เปลี่ยนไป ดังความว่า

...เมื่อกาลเวลาล่วงเลย โดยเฉพาะช่วงเวลานับตั้งแต่ผู้สร้างงานศิลปะมีอาจพึงพิง วัตถุได้เหมือนเช่นสังคมแบบศักดินาอีกต่อไป ผนวกกับการได้รับอิทธิพลต่าง ๆ จาก สังคมนอกประเทศ การคลี่คลายพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การเมืองสังคม โดยเฉพาะ แบบวิถีการค้าเงินชีวิต ในรูปสังคมอุตสาหกรรมจึงทำให้ การแลกเปลี่ยนแรงงาน สร้างสรรค์สุนทรีย์ชนิดใหม่เกิดขึ้น นั่นก็หมายความว่า ถึงยุคแห่งการพึ่งตนเองด้วยการ ขยายผลงานศิลปะของตนในรูปแบบต่าง ๆ เนื้อหาด่าง ๆ เทคนิควิธีการต่าง ๆ ต่อ ชนชั้นใหม่ในสังคมที่มีพลังอำนาจในการซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ ที่มีรสนิยมทางความงาม ต่างไปจากเดิม...

(พุทธศิลป์กับพุทธธรรม. 2530: 95)

จากบทความดังกล่าว อาณาจ เอ็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่าการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตก ในด้านเศรษฐกิจต่อระบบอุตสาหกรรมทางสังคมได้ส่งผลกระทบไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมและการทำงานศิลปะของศิลปินที่เคยสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองความเชื่อความศรัทธาให้กับระบบศักดินาหรือเพื่อสถาบันศาสนา ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย นั่นก็คือศิลปินหันมาสร้างสรรค์งานศิลปะขึ้นใหม่ตามแนวทางในการสร้างสรรค์อย่างมีอิสระและเสรี

ในบทความเรื่อง "การพลัดพรากของความคิดและชีวิตโคดเคี้ยวของความคิด" อาณาจ เอ็นสบาย ได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่าการขยายตัวอิทธิพลตะวันตกส่งผลถึงวงการศิลปะและมีศิลปินจำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบต่อการแพร่ขยายตัวโดยการรับเอารูปแบบ แนวคิดวิธีการแบบอย่างตะวันตกเข้ามาใช้ในงานศิลปะ ดังข้อความว่า

..."การซึมซับอิทธิพลจากตะวันตกจึงปรากฏหลักฐานออกมาให้เห็นในผลงานทัศนศิลป์อย่างชัดเจน ซึ่งนั่นก็เป็นเพียงการนำรูปแบบ เทคนิควิธีการ มาใช้สร้างงานศิลปะเป็นด้านหลัก"...

(การพลัดพรากของความคิดและชีวิตโคดเคี้ยวของความคิด. 2530: 95)

3.5.2 อิทธิพลทางด้านการเมืองการปกครอง

อาณาจ เอ็นสบาย มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเรื่องราวของศิลปกรรมของไทยนั้น เป็นเพราะได้รับอิทธิพลศิลปกรรมจากโลกตะวันตก เพราะมีความเกี่ยวพันกับสภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสภาพสังคม เจื่อนไขภายในและภายนอกประเทศ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

อาณาจ เอ็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลทางสังคม ต่อความคิดทางศิลปะ โดยแยกให้เห็นได้ดังนี้

3.5.2.1. อาณาจ เย็นสบาย เชื่อว่าเงื่อนไขภายนอกประเทศ การแผ่ขยายตัวของโลกตะวันตก ในการเปิดรับศิลปวัฒนธรรมของโลกช่วยเสริมการแผ่ขยายลัทธิทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจที่ครอบงำ ในระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ของประเทศที่ด้อยกว่า และหากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ศิลปกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและแนวคิดของผู้คนในสังคมด้วย

3.5.2.2. เงื่อนไขภายในประเทศ เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง 16 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ก็เป็นเงื่อนไขที่เกิดขึ้น และเป็นสาเหตุที่มีผลกระทบต่อการคลี่คลายศิลปกรรมด้วยเช่นกัน อันเนื่องมาจากประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในวงกว้างด้วย ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดด้านรูปแบบ และเนื้อหา เทคนิควิธีการของผู้สร้างงานศิลปะ ก็มีการแสดงออกอย่างหลากหลาย ซึ่งอาณาจ เย็นสบาย ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในประเทศนี้ด้วย ดังปรากฏให้เห็นแนวคิด ในบทความดังต่อไปนี้

5.2.1 การเมืองการปกครอง

ในบทความเรื่อง "ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน" อาณาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านได้ตรวจสอบว่าไม่ว่าสังคมจะได้รับผลหรือเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นก็มักจะส่งผลต่อวงการศิลปะด้วย ดังข้อความว่า

...ภายหลังติดต่อกับโลกตะวันตก ระบบสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงสังคมได้ถูกเปิดขยายมากขึ้น ทำให้การมีชีวิตของกลุ่มชน มิได้ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวเองโดยเฉพาะ แนวคิดในการทำงานศิลปะสนใจสังคมมากขึ้น โดยนำเรื่องอื่น ๆ ออกมาแสดง ภาพที่เขียนยังผูกพันกับมนุษย์ปวงชนสามัญชน แม้จะเป็นเรื่องส่วนตัวเพื่อฝันก็ตาม...

(ข้อสังเกตจากอดีตและปัจจุบัน. 2517:13)

อาณาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดและเงื่อนไขภายนอกประเทศ การแผ่ขยายตัวของ

โลกตะวันตก ในการเปิดรับศิลปวัฒนธรรมของโลกฝ่ายเสรี การแผ่ขยายลัทธิทางการเมืองของ ประเทศมหาอำนาจที่ครอบงำ ในระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ของประเทศที่ด้อยกว่า และหากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ศิลปกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและแนวคิดของผู้คนในสังคมด้วย ดังปรากฏในบทความที่ชื่อว่า "ศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี" ซึ่งเป็นบทความที่อาภากร เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ดังข้อความว่า

...ลักษณะของสังคมไทยที่ศูนย์รวมแห่งอำนาจอยู่ที่วัง และวัด มีผลทำให้ ผลงานศิลปกรรมมีความผูกพันกับฝ่ายอาณาจักร และศาสนจักรอย่างเหนียวแน่น อิทธิพลที่มีต่อศิลปกรรมไทยจากโลกภายนอกก็ยังคงอยู่ในขอบเขตภูมิภาคเดียวกัน แต่เมื่อสังคมไทยมีอันจำเป็นต้องขยายความสัมพันธ์ ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะกับประเทศซีกโลกตะวันตก ในยุคล่าอาณานิคมศิลปกรรมกระบวนการอื่น ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและการศึกษา สำหรับสังคมไทย ศิลปะสมัยใหม่เคยได้รับการต่อต้านคัดค้านมาแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ดังปรากฏหลักฐานจากพระราชนิพนธ์ "ไกลบ้าน" กระทั่งในช่วงระยะแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งแรก แนวความคิดเหล่านี้ก็ยังหนาแน่นอยู่แต่เนื่องจากกระแสการยอมรับทางสากล กำลังต้อนรับความคิดเหล่านี้อย่างสูงในเวลาต่อมา บทบาทของแนวคิดศิลปะสมัยใหม่เริ่มจากตระกูล อิมเพรสชันนิสม์ ก็มีบทบาทเด่นชัดขึ้นตามลำดับจนกระทั่งแนวคิดศิลปะสมัยใหม่ลัทธิ Cubism ที่เคยได้รับการคัดค้านอันเป็นผลงานของ อาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ ก็ได้รับรางวัลเหรียญทองจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในปี 2500...

(ศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี.2525:110)

อย่างไรก็ตามเงื่อนไขภายในประเทศที่เกิดจากการเปลี่ยนทางสังคมนั้น อาภากร เย็นสบาย ได้ชี้ให้เห็นว่าหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการแสดงออกทางด้านศิลปะด้วย นอกจากนั้น ศิลปินยังมีอิสรภาพ

และเสรีภาพในการแสดงออกทางศิลปะด้วย อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้ผู้อ่านทราบถึงปัจจัยเหล่านั้นในบทความชื่อ "ศิลปิน ก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา" ดังข้อความว่า

... 1. ผลงานของศิลปินในช่วงนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายการแสดงออกเพื่อรับใช้สังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งเท่ากับเป็นการปฏิเสธศิลปะเพื่อศิลปะไปในตัวท่ามกลางการนำประเทศไปสู่ความหายนะด้วยรัฐบาล ที่ไม่เป็นธรรมดาแสดงการคัดค้านจากประชาชนก็เกิดขึ้น ทั้งในและนอกประเทศสานกับความขัดแย้งกันเองในหมู่ของผู้มีอำนาจ รัฐบาลทหารก็ถูกโค่นลงด้วยความรู้สึกที่สะใจของประชาชน แม้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเพียงประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ก็ตามในช่วงนี้เอง ผลงานศิลปวัฒนธรรม ที่รับใช้สังคมก็เริ่มเติบโตขึ้นมาอีกครั้ง อย่างทั่วด้านทุกวงการ

2. และจากผลงานส่วนหนึ่งของศิลปินที่กล่าวมาทำให้เรามองเห็นว่า แนวความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะ เพื่อรับใช้สังคมกับวันจะเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น โดยเฉพาะผลงานระยะหลัง ๆ นี้ ศิลปินแต่ละคนก็ได้พัฒนารูปแบบ ที่ง่ายแก่ การรับรู้ และอาศัยศิลปะมากขึ้นส่วนทางด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมไปยังชีวิตของผู้คนในประเทศอย่างกว้างขวางและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง...

(ศิลปินก้าวอย่างที่ต้องอาศัยกาลเวลา.2522 : 30)

ในบทความของ อำนาจ เย็นสบาย ที่ได้ถ่ายทอดให้เห็นอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีส่วนคลี่คลายและพัฒนารูปแบบและเนื้อหา ที่มีลักษณะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคมที่ศิลปินใช้เป็นสื่อในการบอกเล่าความจริงให้คนส่วนใหญ่ได้รับรู้ ซึ่งอำนาจ เย็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อให้เห็นได้ชัดเจน ในบทความเรื่อง "ศิลปินแห่งเดือนตุลาคม" ดังข้อความว่า

...14 ตุลาคม 2516 คือประวัติศาสตร์การต่อสู้ และชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของประชาชน ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้ ได้สร้างผลสะท้อนด้านความคิดทางการเมืองต่อประชาชนวงการ

ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางนอกจากนั้นการได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพก็มีผลทำให้ขบวนการของ
ผู้สร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรม ด้านวรรณกรรม บทกวี ดนตรี ศิลปการละคร
ภาพเขียน ฯลฯ ก็เริ่มแตกหน่อออกมาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง บนถนนแห่งความรับผิดชอบ
ต่อสังคมและรับใช้ประชาชนด้วยสำนึกอันสูงส่งและจากความตื่นตัวครั้งนี้ กลุ่มศิลปิน
ผู้มีสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมได้ก่อตัวขึ้นมาเป็นองค์กร "แนวร่วมศิลปินแห่งประเทศไทย"
และสร้างผลงานออกสู่สายตาประชาชนหลายครั้งหลายครา เช่น การแสดงผลงาน
ต่อต้านเผด็จการ กลางถนนราชดำเนิน การแสดงผลงานรอบสนามหลวง กรณีขับไล่
ฐานทัพต่อต้านจักรพรรดินิยมอเมริกา ปี 2518 และแต่ภายหลังเหตุการณ์ 16 ตุลาคม
2519 เมื่อเผด็จการหวนกลับมาครองเมืองอีกครั้งหนึ่ง รัฐธรรมนูญสภาพผู้แทนราษฎร
พรรคการเมือง กลุ่มองค์กร ฯลฯ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมของประชาชนก็ถูกเหยียบย่ำ
ทำลาย จนแทบสูญ (ยกเว้นศิลปวัฒนธรรมที่รับใช้เผด็จการทั้งที่จงใจและรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์) จึงนับว่ายุคนั้นเป็นยุคมืดที่มืด ที่สุดของประชาชนศิลปินและผู้สร้างสรรค์
งานศิลป์ ทุกแขนงจนมีผู้กล่าวขาน ว่ารัฐบาลธานินทร์ได้นำประเทศถอยหลังกลับสู่อดีต
นานนับศตวรรษในช่วงนี้เอง ผลงานศิลปวัฒนธรรม ที่รับใช้สังคมก็เริ่มเติบโตขึ้นมา
อีกครั้ง อย่างทั่วด้านทุกวงการ...

(ศิลปินแห่งประเทศไทย. 2522 : 24)

ในบทความเรื่อง "ศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 อุดมการณ์การสร้างงานศิลปะ"
อานาจ เย็นสบาย มีแนวคิดว่า ในการแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวข้องกับสังคม สภาพแวดล้อม
ได้แสดงทรรศนะความเห็นอันสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลให้ศิลปินได้ใช้เป็นสื่อในการ
แสดงออกและอิทธิพลทางการเมือง การปกครอง ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคม ในช่วงเวลา
ขณะนั้น ยังส่งผลถึงวงการศิลปกรรมไทยด้วย ทำให้แนวทางในการสร้างสรรค์งานของศิลปิน
ก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและอิทธิพลนั้น ๆ ดังข้อความว่า

...ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา เรามีอาจปฏิเสธได้ว่ามีศิลปินผู้สร้างงานศิลปะด้วยอุดมการณ์

ชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นมาแล้วบ้างก็มีอุดมการณ์สร้างงาน เพื่ออุทิศให้กับลัทธิความเชื่อทางศาสนาเพื่ออุทิศให้ผู้มีอำนาจปกครองรัฐ หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อเกิดทุนความสูงส่งบริสุทธิ์ของศิลปะ หรือบ้างก็มีอุดมการณ์สร้างงานเพื่อแสดงความเข้มแข็งที่อิสระเสรี และอื่น ๆ...

ในบทความเดียวกัน อานาจ เย็นสบาย มีแนวคิดต่อไปอีกว่า

...สำหรับสังคมไทย ช่วงระยะเวลา หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม อุดมการณ์การสร้างงานศิลปะแนวรับใช้ชีวิตรับใช้สังคม ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งในด้านวรรณกรรมดนตรี ภาพเขียน ภาพปั้น ภาพพิมพ์ โดยในระยะเวลาสั้น ศิลปินนักวิจารณ์หรือผู้สนใจศิลปะจำนวนหนึ่ง ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า อุดมการณ์สร้างงานแนวรับใช้ชีวิตรับใช้สังคมเป็นแนวที่ถูกต้องที่สุดให้ประชาชนแก่ประชาชน...

(ศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 อุดมการณ์การสร้างงานศิลปะ.2524 : 7)

ในบทความเรื่อง "ศิลปะแนวเหมือนจริง ถ้า จะหวนกลับมา" อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงทรรศนะความคิดเห็นไว้ว่า ถ้าโครงสร้างภายในของสังคมไทย ยังไม่ถูกกระทบอย่างรุนแรง ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของไทยยังคงสนิทแน่นแฟ้นกับประเทศมหาอำนาจค่ายโลกเสรี และถ้าประเทศมหาอำนาจค่ายโลก ยังคงไว้ซึ่งอิทธิพลต่อ สังคมไทย หรือต่อสังคมโลกอีกหนึ่ง ศิลปะแนวเหมือนจริง ประเภทหนึ่งจะหวนกลับมาคว่ำรางวัลสำคัญ ๆ หนาตาขึ้นและอานาจ เย็นสบาย ได้แสดงออกถึงแนวความคิด ความเชื่อ ดังข้อความว่า

...ประการแรก โดยกฎเกณฑ์ทั่ว ๆ ไป ประเทศมหาอำนาจมักจะมีอิทธิพล หรือมีเงื่อนไขที่จะสร้างอิทธิพลเหนือประเทศที่กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนาเกือบทุก ๆ ด้าน โดยไม่มีการยกเว้นในเรื่องของศิลปะซึ่งข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ก็เคยมีอยู่ แม้การรับอิทธิพลจะมีลักษณะหลงสมัยอยู่บ้าง เช่น เมื่อครั้งที่ยุโรปมีการปฏิวัติประชาธิปไตยยุโรป

ก็มีศิลปะสมัยใหม่ เข้าทดแทนศิลปะคลาสสิกตระกูลเรอเนอซองส์ แต่การรับอิทธิพลทางศิลปะของไทย ในช่วงนั้นปฏิเสธศิลปะสมัยใหม่โดยหันไปรับศิลปะแบบเก่าแทน ในขณะที่ศิลปะสมัยใหม่ตระกูล แอบสแต็คของยุโรป และอเมริกาก้าวสว่างหน้าไปนับสิบปีแล้ว ศิลปกรรมระดับชาติ เติ่งจะมีผล ศิลปะสมัยใหม่แนวนามธรรมได้รับรางวัล และสำคัญงานศิลปะที่เคยได้รับการประนามจากศิลปินไทยว่า เป็นสิ่งฉาบฉวยด้อยกว่ายุโรปในปัจจุบันไม่มีใครพูดหาได้ยืนอีกต่อไปแล้ว

โดยเฉพาะขณะนี้ ขบวนการฟื้นฟูศิลปะแนวเหมือนจริง กำลังแสดงบทบาทมากขึ้น ในอเมริกา โดยศิลปินผู้มีชื่อเสียงหลายคน เช่น วิลเลียม เบลลีย์, อเล็กซ์ คาทส์, คิลิป เบิร์นสไตน์ ฯลฯ ซึ่งศิลปินไทยจำนวนหนึ่งต่างก็เหลียวดูแลพลิกแพลงไปตามอย่างกระชั้นชิด

แน่นอน ก่อนหน้านี้ศิลปะแนวเหมือนจริงเคยปรากฏตัวมาแล้ว บนเวทีศิลปกรรมแห่งชาติในระยะแรก ๆ แต่ก็ซบเซาลงในเวลาต่อมา แต่ในปัจจุบันได้มีสิ่งบอกเหตุว่าศิลปะดังกล่าว จะหวนคืนกลับมาอีก วิธีการเขียนภาพตามภาพถ่ายโดยศิลปิน อาศัยผลิตจากกล้องถ่ายรูปซึ่งมีให้เห็นในอเมริกาก่อนหน้านี้ ศิลปินไทยของเราก็เคยคว้ารางวัลมาแล้ว สวัสดิการเขียนของ สุวิชาญ เกาทอง ถือตัวอย่างหนึ่ง

ด้วยกระแสดังกล่าวเราจึงขอทำนายว่า ศิลปะแนวเหมือนจริงจะหวนกลับมามีบทบาทเด่นชัดขึ้นในเวทีสำคัญของการประกวดงานศิลปกรรมต่อจากศิลปะแนวนามธรรม ซึ่งเคยคว้ารางวัลมามากแล้ว ในที่นี้จะต้องเข้าใจด้วยว่าศิลปะแนวเหมือนจริงอีกประเภทหนึ่ง คือประเภทสะท้อนเรื่องราวของชีวิตและสังคมแม้ว่าจะมีคุณค่าทางศิลปะ แต่ก็ยังคงถูกปฏิเสธจากเวทีดังกล่าวต่อไป...

ประการที่ 2 ที่ย้ำความเชื่อว่าเป็นศิลปะแนวนี้จะหวนกลับมาเพราะ ลักษณะสภาพสังคมไทย มีปัจจัยหลายอย่าง ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศิลปะแนวนามธรรมระดับกว้างบนพื้นฐานทั่วไปยังยอมรับศิลปะเหมือนจริงมากกว่าศิลปะนามธรรม ประกอบกับในสังคมไทยในวงการศิลปะ มีการต่อสู้กันเรื่องแนวคิดการทำงานหลายชนิด และกระแสดังกล่าวให้ศิลปินรู้จักลดช่องว่างกับประชาชนยังดำรงอยู่ การเบี่ยงเบนแนวการทำงานจึงนับวันจะหนาตายิ่งขึ้น

แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าศิลปินหรือกรรมการกลุ่มนั้น จะมีความคิดไปในแนวของกลุ่มศิลปะที่ต้องการให้ศิลปินแบ่งเวลาเสียความสามารถสร้างงาน ที่มีความหมายต่อสังคม หรือคนส่วนใหญ่แต่ประการใดและแม้เขาจะเคยทำงานในแนวนามธรรมมาก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นแนวรูปธรรม ศิลปินเฉพาะกลุ่มนั้นก็ยังคงไว้ ซึ่งความคิดศิลปินแนวบริสุทธิ์ไร้มลทินเช่นเดิม

เรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเปลือกนอกเท่านั้น

แต่ก็มีว่าศิลปะแนวนามธรรมจะสูญหายจากเวที ทั้งนี้เพราะในทางสากลศิลปะแนวนี้ยังคงพัฒนาต่อไปเนื่องจากยังหึงรากลึงกับระบบการศึกษาเพียงแต่ว่าศิลปะแนวเหมือนจริง กรอบความคิดหนึ่งจะมีขนาดคับแคบเวทีประกวดสำคัญ ๆ มากกว่าแต่ก่อน...

(ศิลปะแนวเหมือนจริง ภา จงธนกลับมา.2526 : 139)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของ อานาจ เย็นสบายว่าถึงแม้อิทธิพลตะวันตกจะเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย และส่งผลให้วงการศิลปะได้มีการพัฒนาไปอย่างกว้างขวาง ทำให้ศิลปินหันไปทำงานและสนใจเฉพาะกฎเกณฑ์ภายในตัวของศิลปะและใช้ทฤษฎีทางศิลปะ อันเกี่ยวข้องกับศิลปินเท่านั้น ก็เป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในเนื้อหาของปรัชญาทางศิลปะตะวันตก และจากความคิด ความเชื่อทางศิลปะของ อานาจ เย็นสบาย ก็ยังแสดงให้เห็นว่า ศิลปะที่สามารถเข้าถึงความรู้สึกของคนส่วนใหญ่และก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจต่อการรับรู้ได้ง่ายก็น่าจะเป็นศิลปะแนวเหมือนจริง เพราะ อานาจ เย็นสบาย คิดว่าการทำงานเพื่อรับใช้สังคมและเป็นการปลุกจิตสำนึกให้ผู้คนหรือผู้เกี่ยวข้องหันมาสนใจปัญหาและช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้น

5.2.2 การขยายตัวด้านการศึกษา

อานาจ เย็นสบาย มองเห็นว่า บรรยาการทางการศึกษามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ๆ จึงเป็นการเปิดรับวิทยาการใหม่ ๆ จากโลกตะวันตกเข้ามา

ศึกษาและปฏิบัติอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในระบบโรงเรียน และมีความแตกต่างไปจากเดิม รวมไปถึงจนถึงการจัดระบบการศึกษาในเรื่องหลักสูตรศิลปะ และการจัดการเรียนการสอนด้วยในระดับการศึกษาต่าง ๆ และมีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยด้วย

ในเรื่องการขยายตัวทางการศึกษา อำนาจ เย็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นถึงอิทธิพลทางตะวันตกที่แพร่ขยายเข้ามาสู่ระบบโรงเรียน อันเกี่ยวกับการเรียนการสอนในเชิงเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อให้รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องได้มีทัศนคติที่กว้างไกล และสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมรอบ ๆ ตัว เพื่อขึ้นำให้ทุกคนหันมาเอาใจใส่ดูแลและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ตามมา และไม่ได้การแก้ไข ดังปรากฏให้เห็นแนวคิดในบทความต่าง ๆ ดังนี้

อำนาจ เย็นสบาย ได้เขียนแสดงทรรศนะไว้ในบทความชื่อ "ระหว่งการอนุรักษ์ - พัฒนาการแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์" ดังข้อความว่า

...ยังไม่ช้าเกินไปที่จะมีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนศิลปะในบางกรณี เพราะเยาวชนแต่ละคนก็มีความสามารถอยู่แล้ว รอแต่ว่าเมื่อไรวิทยาลัยภายใต้การกำหนดนโยบายของรัฐ จะมอบสำนักที่ดีงามและความคิดที่ถูกต้องให้กับพวกเขา มิได้ด้านหนึ่งอนุรักษ์กันจนสุดซึ้ง แต่อีกด้านหนึ่งก็รับเอาอิทธิพลของต่างชาติเข้ามาโดยไม่มี การสอบสวน พิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตของคน ในสังคมไทยแล้วผลสุดท้าย คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ของรัฐอีกนั่นแหละ) ก็สรุปผลตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ผ่านมาว่า

การศึกษามีได้ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้การสืบต่อ ศิลปะวัฒนธรรมของชาติและเลือกอารยธรรมที่ดี เพื่อนำมาประสมประสานเข้ากับชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านสังคม เช่น ทุกวันนี้...

(ระหว่งการอนุรักษ์ - พัฒนาการแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์.

ศึกษาและปฏิบัติอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในระบบโรงเรียน และมีความแตกต่างไปจากเดิม รวมไปถึงการจัดระบบการศึกษาในเรื่องหลักสูตรศิลปะ และการจัดการเรียนการสอนด้วยในระดับการศึกษาต่าง ๆ และมีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยด้วย

ในเรื่องการขยายตัวทางการศึกษา อานาจ เอ็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นถึงอิทธิพลทางตะวันตกที่แพร่ขยายเข้ามาสู่ระบบโรงเรียน อันเกี่ยวกับการเรียนการสอนในเชิงเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อให้รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องได้มีทัศนคติที่กว้างไกล และสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมรอบ ๆ ตัว เพื่อชี้แนะให้ทุกคนหันมาเอาใจใส่ดูแลและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ตามมา และไม่ได้การแก้ไข ดังปรากฏให้เห็นแนวคิดในบทความต่าง ๆ ดังนี้

อานาจ เอ็นสบาย ได้เขียนแสดงทรรศนะไว้ในบทความชื่อ "ระหว่งการอนุรักษ์ - พัฒนาการแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์" ดังข้อความว่า

...ยังไม่ช้าเกินไปที่จะมีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนศิลปะในบางกรณี เพราะเยาวชนแต่ละคนก็มีความสามารถอยู่แล้ว รอแต่ว่าเมื่อไรวิทยาลัยภายใต้การกำหนดนโยบายของรัฐ จะมอบสำนักที่ตีงามและความคิดที่ถูกต้องให้กับพวกเขา มิได้ด้านหนึ่งอนุรักษ์กันจนสุดซึ้ง แต่อีกด้านหนึ่งก็รับเอาอิทธิพลของต่างชาติเข้ามาโดยไม่มีการสอบสวน พิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตของคน ในสังคมไทยแล้วผลสุดท้ายคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ของรัฐอีกนั่นแหละ) ก็สรุปผลตามแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ผ่านมาว่า

การศึกษามีได้ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้การสืบต่อ ศิลปะวัฒนธรรมของชาติและเลือกอารยธรรมที่ดี เพื่อนำมาประสมประสานเข้ากับชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านสังคม เช่น ทุกวันนี้...

(ระหว่งการอนุรักษ์ - พัฒนาการแสดงศิลปะของนักเรียนวิทยาลัยช่างศิลป์.

ในบทความเรื่อง "ก้าวเดินของศิลปะเด็กในประเทศไทย" ได้แสดงให้เห็นว่าสังคมในระบบการเมืองการปกครองของชาวตะวันตก ซึ่งเป็นเงื่อนไขภายนอกประเทศ ที่ส่งผลต่อระบบการเมืองการปกครองของไทย เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการปฏิรูปทางการศึกษา เพื่อให้เห็นว่ามี ความทันสมัยเท่าเทียมกับอารยประเทศและจาก การปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชการที่ 5 อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดไว้ ดังข้อความว่า

...ในสมัยรัชกาลที่ 5 ขณะที่กระแสการล่าอาณานิคมด้วยเรือปืนจากมหาอำนาจตะวันตกกำลังคุกคามประเทศที่อ่อนแอแล้วหลังในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกสังคมไทยก็ได้รับการบีบคั้นจากกระแสนั้นด้วย และนี่จึงเป็นมูลเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูประบบต่าง ๆ ในสังคมอย่างขนานใหญ่ ตลอดจนระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อฝึกคนเข้ารับราชการ เพื่อประโยชน์แก่ทวยราษฎร์เพื่อเป็นอิสระแก่ตัว และเพื่อขยายอาชีพของประชาชน

จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในปีพ.ศ.2475 ได้มีการปรับปรุงเรื่อง การศึกษาให้ก้าวหน้าขึ้นไปจากเดิม แต่ถ้าจะศึกษาแผนการศึกษาชาติในปี พ.ศ. 2475 เราจะพบว่า องค์สามของการศึกษามีเพียงแค่ว่า จริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา เท่านั้น นั่นก็หมายความว่า ทิศนะในการจัดการศึกษาในด้านศิลปวัฒนธรรมยังไม่มี การมุ่งเน้นให้เห็นอย่างชัดเจน เมื่อไม่มีความชัดเจนการเรียน การสอนวิชาศิลปะจึง ถูกสะสมกลายเป็นทัศนคติซึ่งอย่างน้อยก็สืบทอดมายังคนอีกหลายรุ่น ที่มองวิชาศิลปะด้วย สายตาที่ไม่เห็นความสำคัญ

ในด้านการจัดการเรียนการสอนศิลปะ อานาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่าทัศนะของ ผู้สอนยังสลัดความคิดไม่หลุดออกจากอดีต โดยเฉพาะในแง่ของการสอนที่ ำให้ลอกเลียนแบบให้เขียนตามครู การประเมินผลเป็นไปอย่างหละหลวม โดยใช้เกณฑ์ความเหมือน ความพึงพอใจของครูเป็นที่ตั้ง ซึ่งจะว่าไปแล้ว ด้านหนึ่งมันก็คงจะเป็นความพึงพอใจ ของผู้ว่ารัฐเผด็จการด้วย เนื่องจากการสอนให้คนเดินตามกฎเกณฑ์ขาดอิสระ ขาด ความคิดสร้างสรรค์คู่ชางจะเป็นการหล่อหลอมคนให้ออกมาสู่สังคมอย่าง ได้อย่าง เหมาะเจาะ เจาะ เจกเช่นวิชาอื่น ๆ ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว การจำ มากกว่าการแสดงออกใน แนวคิดใหม่ ๆ ความเปลี่ยนแปลง

นอกจากนั้น ในเรื่อง ของการเผยแพร่แนวความคิดทางศิลปะ ก็มีการเดินสวนทางกับอดีต อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงความคิดเห็น ว่า ทุกคนเรียนศิลปะได้ตามความสามารถพรสวรรค์ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ศิลปะคือการสร้างสรรค์ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ วิทยาของการสร้างสรรค์ คือ เสรีภาพ ความตายของศิลปะ จะเกิดขึ้นเมื่อศิลปะถูกตีกรอบ ฯลฯ ซึ่งความคิดเหล่านี้ มีลักษณะสอดคล้องกับการศึกษาในสังคมที่มีประชาธิปไตยอย่างไรก็ดี ความคิดดังกล่าวก็ถูกต่อต้านจากความคิดเก่าอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ข้อหาที่สำคัญที่ ถูกหยิบยื่นให้คือ การทำลายของเก่า คือ การลบหลู่อดีต คือการก่อความวุ่นวาย สุดท้ายก็คือผู้ที่มีความกระด้างกระเดื่องต่อรัฐ (เผด็จการ) และแผนการปฏิรูปการศึกษาปี 2517 ก็เกิดขึ้น อำนาจได้ชี้ให้เห็นว่า นับว่าแผนการปฏิรูปครั้งนี้ได้ชี้ความสำคัญ ของศิลปะออกมาอย่างชัดเจนที่สุด ในขบวนการพยายามเปลี่ยนแปลงการศึกษาตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาแต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า แผนการปฏิรูป ต้องมีอันเป็นไปด้วยความผันผวนของการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2519...

(ก้าวเดินของศิลปะเด็กในประเทศไทย.2525 : 45)

จากข้อความดังกล่าวทำให้มองเห็นแนวคิดของ อำนาจ เย็นสบาย ในด้านการศึกษาจากการได้รับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น ได้เสนอให้ผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนในความรับผิดชอบได้หันกลับมาพิจารณาและทบทวนในการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ตามความรู้ความสามารถของครูผู้สอนและพัฒนาการของเด็ก จะได้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับสภาพที่แท้จริง

ในบทความเรื่อง "ครบรอบ 68 ปี เพาะช่าง : 7 มกราคม จากปีนั้นจนถึง 7 มกราคมปีนี้" อำนาจ เย็นสบายได้แสดงแนวคิดว่า อิทธิพลตะวันตก ที่ขยายตัวควบคู่มาับสังคม ได้ส่งผลถึงระบบการศึกษานองการศิลปะตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอน การผลิตและสร้างงาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงระบบสังคมของโลก

อำนาจ เป็นสบาย ได้อธิบายและชี้แนะพร้อมเสนอแนะแนวทาง ในการนำไปปฏิบัติ ความคิด และความมีอิสระและเสรีในการแสดงออก ในด้านต่าง ๆ ให้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นการช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้อ่านและผู้ที่มีส่วนในความรับผิดชอบ ด้านการจัด การศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ดังข้อความว่า

...เราไม่อยากจะทำใคร เพราะเราเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ตั้งแต่เนื้อหาหลักสูตรของผู้เรียน ในแขนงนี้ที่เน้นความสำคัญของวิชา เฉพาะแขนงของตน การฝึกฝนแต่ทักษะ การยกย่องคนที่รู้เฉพาะด้านมากกว่าคนที่รอบรู้ในหลายสิ่ง การหลง ใหลในความสูงส่งของวิชาของตนระดับความสำนึกระดับความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ที่มีต่อเป้าหมายของการจัดการศึกษา ฯลฯ

จนกระทั่งสังคมสิ่งแวดล้อมทุกวันนี้ ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาสร้างสรรค์เท่าที่ควร แต่ ก็แต่ละถ้าเราคิดจะปรับปรุงแก้ไข เราก็มีอาจจะรอคอยความพร้อมที่เอื้ออำนวยจาก ภายนอกเพียงด้านเดียวได้ คนในสถาบันเพาะช่าง ทั้งนักศึกษาครูอาจารย์จะต้องสร้าง สิ่งที่เอื้ออำนวยจากภายในขึ้นมาเองด้วย

เป็นไปได้ไหมที่ครูอาจารย์คณะศิลปะประจำชาติ แทนที่จะสอนแต่ศิลปะประจำชาติ ในแง่ของการอนุรักษ์ในแง่ของ การศึกษาอดีตแต่เพียงด้านเดียว อีกด้านหนึ่งก็ควรที่ จะชี้แนะสร้างสรรค์ศิลปะประจำชาติ สำหรับยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นตัวแทนยุคสมัยของ คนขึ้นมาด้วย

เป็นไปได้ไหมที่ครูอาจารย์ คณะหัตถกรรมหรือคณะออกแบบ แทนที่จะสอนเฉพาะ เนื้อหาวิชาการพาณิชย์ศิลป์ ตกแต่ง ผลิตภัณฑ์ ก็น่าที่จะหาทางยกระดับ การรับรู้ เรื่องของระบบเศรษฐกิจสังคมในโลกแห่งความเป็นจริง ที่เขาทุกคนจะต้องไปเผชิญ เมื่อเขาต้องประกอบอาชีพบ้างหรือแม้คณะวิจิตรศิลป์กรรม เป็นไปได้ไหมที่ครูอาจารย์ มีเพียงแค่จะให้ การศึกษาเฉพาะศิลปสากลใน ความหมายเฉพาะของโลกตะวันตก เท่านั้น

แต่ควรที่จะเปิดโลกของศิลปสากล ให้งกว้างไปถึงแนวทางศิลปะที่แตกต่างไปจากศิลปะ ตะวันตกพร้อมกันไปด้วย และก็มิใช่เพียงแต่จะศึกษาเฉพาะสิ่งที่ ปรากฏในทางรูปแบบ

สัณเฑาะว์วิธีการเท่านั้น แต่ก็ควรจะศึกษาให้ถึงเงื่อนไข่วิวัฒนาการทางสังคม ตลอดจนการศึกษาที่จะนำมาประยุกต์ ใช้ให้เกิดประโยชน์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ของสังคมไทยพร้อมกันไปด้วย ฯลฯ

นี่คือความหวัง หวังที่จะได้เห็นสถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งนี้ มีการปรับปรุงตัวเอง เพื่อผลิตคนทางด้านศิลป ให้มีความรอบรู้ด้วยบรรยากาศของการมีเสรีภาพทางวิชาการและมีบทบาทต่อสังคม แจก เช่น สถาบันอุดมศึกษาสถาบันอื่น ๆ..."

(ครบรอบ 68 ปี เพาะช่าง : 7 มกราคม จากปีนั้นจนถึง 7 มกราคมปีนี้.

2524 : 87)

อำนาจ เป็นสหาย เชื่อว่าอิทธิพลของวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตก มีผลต่อการพัฒนาของประเทศ และระบบของการศึกษา ซึ่งอำนาจ เป็นสหาย ได้เสนอแนวคิดให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลตะวันตกในบทความเรื่อง "70 ปี เพาะช่างกับการเดินทางที่ยาวไกล" ดังข้อความที่ว่า

...การคลี่คลายเติบโตของสถาบันแห่งนี้ พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทั้งคุณภาพและปริมาณแจก เช่น สถาบันการสอนศิลปะอื่น ๆ ซึ่งต่างมีการพัฒนา อย่างไม่หยุดยั้ง กล่าวเฉพาะสถาบันโรงเรียนเพาะช่าง หรือ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเพาะช่างในปัจจุบันได้ให้ภาพแก่เราว่า ปรึชฎาตั้งเดิม ซึ่งเป็นเสมือนเข็มทิศ ได้มีการปรับเปลี่ยนไป

การปรับเปลี่ยนนี้ จะเห็นได้จากการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร จุดมุ่งหมายรายวิชาที่ศึกษานั้นก็หมายความว่า ภาพของสถาบันที่เคยมีแนวโน้มแบบอนุรักษนิยม ในอดีตได้เปลี่ยนไปไม่ใช่วิชาในลักษณะรักษาสืบทอด แต่ได้ศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตกอย่างตั้งใจเจตนา ไม่ใช่วิชาศิลปะแนวประเพณีพื้นบ้านที่มีลักษณะการผลิตแบบครอบครัว แต่เป็นการขยายไปศึกษาในระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ไม่ใช่วิชาเฉพาะศิลปะเพื่อศิลปะ ศิลปะบริสุทธิ์เป็นการขยายทรรณะการศึกษาศิลปะ ไปสู่การ

สนองธุรกิจสมัยใหม่...

(70 ปี เพาะช่างกับการเดินทางที่ยาวไกล .2530 : 13)

นอกจากนั้น อานาจ เอ็นสบาย เชื่อว่ากลุ่มนักการศึกษาที่ไปศึกษาต่อ หรือทำงานในประเทศยุโรปและอเมริกา และได้รับอิทธิพลความเชื่อค่านิยมเกี่ยวกับศิลปะแบบก้าวหน้านิยมได้นำกลับมาปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาศิลปะของไทย จากวิชาที่มีความสำคัญน้อยกลายเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากขึ้น และมีการเรียนการสอนโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง การเรียนดังบทความเรื่อง "การทิ้งพิงทฤษฎีศิลปศึกษาวัฏจักรใหม่มาและก้าวไป" ซึ่งอานาจ เอ็นสบาย ได้อธิบายให้เห็นในรายละเอียดของแนวคิดและการเสนอแนะให้เห็นในหลาย ๆ ด้านจากการนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ดังข้อความว่า

...แต่เดิมนั้น วิชาศิลปะประเภทวาดเขียน แม้จะถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่วิชาศิลปะก็ตกอยู่ในฐานะของวิชาที่ต่ำต้อยน้อยกะแนน จนมีผู้กล่าวว่าแม้อันดับ 4 ของการศึกษา ที่ให้ความสำคัญทัดเทียมกันในขณะนั้นคือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา (มีวิชาศิลปะรวมอยู่ด้วย)

แต่ในทางปฏิบัติ เราเห็นแต่เฉพาะ วิชาทางพุทธศึกษาเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ภายหลังกลุ่มนักศึกษากลุ่ม ดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาทรณะดั้งเดิมที่เคยมีการศึกษาศิลปะก็เปลี่ยนไป ทั้งนี้เพราะเจ้าสำนักคือ จอห์น คิวอี้ ได้เขียนหนังสือชื่อ "ART AS EXPERIENCE" ขึ้นมาโดยหนังสือเล่มนั้นถือว่าเป็นหนังสือที่ได้รับการขนานรับอย่างกว้างขวาง กระทั่งนักการศึกษาไทยที่ไม่เคยมองเห็นความสำคัญของศิลปะเริ่มให้การยอมรับ

อานาจ เอ็นสบาย ได้แสดงทรรศนะความคิดเห็นต่ออีกว่า แนวคิดและข้อโต้แย้งทางศิลปะที่เกิดขึ้นใหม่ในอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดความเชื่อของใคร มีผลต่อแนวคิดในการเรียนการสอนศิลปะในประเทศไทย ดังเช่น เมื่อแนวคิดการศึกษา

ศิลปะแบบก้าวหน้า ถูกโต้แย้งโดยแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ ไอส์เนอร์ ความไม่เห็นด้วยกับความคิด ยึดถือตัวเองนั้นหมายความว่า การพัฒนาด้านศิลปะของเด็ก ไม่ใช่เฉพาะการปฏิบัติอย่างเดียว เด็กควรจะมีความรู้ในเรื่องการวิจารณ์ประวัติศาสตร์ด้วยสุนทรียศาสตร์ในระดับที่ถูกย่อยให้เหมาะสม ดังข้อความที่ว่า

เหล่านี้คือข้อโต้แย้งจำนวนหนึ่ง อันจะมีผลต่อแนวคิดในการเรียนการสอนศิลปะในบ้านเราต่อไปโดยเฉพาะเมื่อมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และเมื่อถึงจุดนี้ก็ทำให้เรามองเห็นว่า ไม่เพียงแต่การศึกษา ทั้งระบบเท่านั้น แม้แต่แนวคิดเฉพาะการเรียนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เรา ก็มักจะตกอยู่ในฐานะของนักฟังฟังของทฤษฎี และเมื่อมีคนหนึ่งได้รับการยกย่องเราก็ยอมรับตาม เมื่อมีคนใหม่เกิดขึ้นมาอีก เราก็จะสลัดคนเดิมทิ้ง จนดูเสมือนหนึ่งว่า เรากำลังเป็นนักเดินตามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด..."

(การฟังฟังทฤษฎีศิลปศึกษาวิจัยกรใหม่มาและเก่าไป .2530 : 27)

ในบทความเรื่อง "ศิลปะยุค 4 ทันสมัย ไม่แตกหน่อหรือกอหญ้าพิษ" อานาจ เอ็นสบาย ได้เสนอแนวคิดเพื่อให้เห็นว่า การได้รับอิทธิพลทางตะวันตกก็น่า จะมีประโยชน์ ในด้านการนำมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งอานาจ เอ็นสบาย ได้แสดงความเห็นด้วยกับคำนิยาม - ความเชื่อศิลปะแบบตะวันตกบางประการที่มี มีอิทธิพลต่อหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะของไทยอย่างมาก ดังข้อความว่า

"ทั้งนี้ เพราะรากฐานความคิดของการศึกษาศิลปะแก่เด็ก และเยาวชนแสดงความเอนเอียงอย่างเห็นได้ชัดว่า ตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญาศิลปศึกษาแบบตะวันตกโดยเฉพาะการถือเอาเด็กเป็นศูนย์กลาง"

อานาจ เอ็นสบาย เห็นด้วยกับแนวคิด ของตะวันตกเกี่ยวกับศิลปะ ดังข้อความว่า

...เขียนมาถึงตรงนี้ มิได้หมายความว่า แนวคิดดังกล่าวที่เป็นของตะวันตกแล้วต้อง

ทางความคิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโต ในสังคมวัฒนธรรมแบบเสรีประชาธิปไตย โดยอาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือ...

(ศิลปะยุค 4 ทันสมัย ไม่แตกหน่อหรือกอน้าพิษ.

2530: 47)

ในบทความเรื่อง "แค่ครูผู้สร้างเยาวชน" อำนาจ เอ็นสบาย มีแนวคิดที่ว่า ครูและเด็กควรมีความคิดและเสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไม่ควรทำงานเพื่อรับใช้ อำนาจของใครดังข้อความที่อำนาจ เอ็นสบาย กล่าวว่า

...ในอดีตครูผู้สอนศิลปะ คือการฝึกให้เด็กเป็นนักลอกเรียนแบบอย่างขาดการสร้างสรรค์ กฎเกณฑ์ ความถูกต้องดังงามทั้งหลาย เช่น ครูมักจะเคยชินกับการใช้คำสั่ง และเด็กทำตามคำสั่งถือการสร้างเด็ก สอนงรับนโยบายอำนาจเผด็จการนั่นเอง (ในกรณีเช่นนี้เราอาจจะโทษครูทั้งหมดได้ เพราะครูก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจเช่นกัน)

อย่างไรก็ตามสิ่งใหม่ย่อมแทนที่สิ่งเก่า สิ่งที่ก้าวหน้าย่อมแทนที่สิ่งล้าหลัง ก้าวใหม่ของครูศิลปะส่วนหนึ่งจึงเริ่มต้นเพื่อสอนแบบให้เสรีภาพมากขึ้น เช่น "วันนี้นักเรียนจะเขียนอะไรก็ได้" อย่างขาดเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายแยกตัวออกจากชีวิตและสังคม ทำให้เกิดการเพาะนีสัยส่วนตัว ยึดถือตนเองเป็นใหญ่ ขาดความสนใจเพื่อนมนุษย์ และก้าวไปสู่ลัทธิตัวใครตัวมันในที่สุด...

นอกจากนั้น อำนาจ ยังได้เสนอแนวคิดในเรื่องการแสดงออกของเด็กเกี่ยวกับศิลปะว่า

...สิ่งที่สำคัญกว่านี้ ก็คือการเรียนการสอนเช่นนี้ถือว่า เป็นการเรียนที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นจริงเป็นการเรียนที่สร้างพื้นฐานให้เด็กสนใจปัญหาใกล้ตัว มีความฉลาดต่อสภาพของสังคมที่สลับซับซ้อนมิใช่สอนให้เด็กอยู่คู้ในท้องที่เหลี่ยมแคบ ๆ หรือสนใจแค่โลกส่วนตัวโดยไม่ยอมรับรู้สังคม เพื่อนมนุษย์และกษัตริย์ที่จะมาถึงส่วนรวม

ถึงตอนนั้นแล้วก็ต้องขอยกย่องคณะกรรมการผู้ร่างหลักสูตรศิลปะ ที่วางจุดประสงค์

เป็นสิ่งเลว ตรงกันข้าม นักการศึกษาศิลปะทั้งหลาย ต่างส่วนมีแนวโน้มเห็นด้วย ทั้งสิ้น และต่างก็เข้าใจกันเป็นอย่างดีว่าแนวความคิดดังกล่าว คือ การวางรากฐานทางความคิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโต ในสังคมวัฒนธรรมแบบเสรีประชาธิปไตย โดยอาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือ...

(ศิลปะยุค 4 ทศวรรษ ไล่แตกหน่อหรือกอหญ้าพิษ. 2530 : 47)

ในบทความเรื่อง "แต่ครูผู้สร้างเยาวชน" อานาจ เย็นสบาย มีแนวคิดที่ว่า ครูและเด็กควรมีความคิดและเสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไม่ควรทำงานเพื่อรับใช้ อานาจของใครดังข้อความที่อานาจ เย็นสบาย กล่าวไว้

...ในอดีตครูผู้สอนศิลปะ คือการฝึกให้เด็กเป็นนักลอกเรียนแบบอย่างขาดการสร้างกฎเกณฑ์ ความถูกต้องตึงตังทั้งหลาย เช่น ครูมักจะเคยชินกับการใช้คำสั่ง และเด็กทำตามคำสั่งเพื่อการสร้างเด็ก สนองรับนโยบายอานาจเผด็จการนั่นเอง (ในกรณีเช่นนี้เรามีอาจจะโทษครูทั้งหมดได้ เพราะครูก็ตกอยู่ภายใต้อานาจเช่นกัน)

อย่างไรก็ตามสิ่งใหม่ย่อมแทนที่สิ่งเก่า สิ่งที่กำลังจะหายไปย่อมแทนที่สิ่งส้าหลัง ก้าวใหม่ของครูศิลปส่วนหนึ่งจึงเริ่มต้นหาวิธีสอนแบบให้เสรีภาพมากขึ้น เช่น "วันนี้นักเรียนจะเขียนอะไรก็ได้" อย่างขาดเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายแยกตัวออกจากชีวิตและสังคม ทำให้เกิดการเพาะนินยีสวนตัว ยึดถือตนเองเป็นใหญ่ ขาดความสนใจเพื่อนมนุษย์ และก้าวไปสู่สิทธิตัวใครตัวมันที่สุด...

นอกจากนั้น อานาจ ยังได้เสนอแนวคิดในเรื่องการแสดงออกของเด็กเกี่ยวกับศิลปะว่า

...สิ่งที่สำคัญกว่านี้ ก็คือการเรียนการสอนเช่นนี้ถือว่า เป็นการเรียนที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นจริง เป็นการเรียนที่สร้างพื้นฐานให้เด็กสนใจปัญหาใกล้ตัว มีความฉลาด

ต่อสภาพของสังคมที่สลับซับซ้อนมาให้เด็กอยู่ภายในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ หรือสนใจแต่โลกส่วนตัวโดยไม่ยอมรับรู้สังคม เพื่อนมนุษย์และภัยพิบัติที่จะมาถึงส่วนรวม

ถึงตอนนี้แล้วก็ต้องขอยกย่องคณะกรรมการผู้ร่างหลักสูตรศิลปะ ที่วางจุดประสงค์ได้สมสมัย เช่น ให้ความสำคัญคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งผลงานที่เด็กแสดงออกมาครั้งนี้ล้วนแล้วแต่สนองจุดประสงค์ได้เป็นอย่างดีทั้งสิ้น...

(แต่ครูผู้สร้างเยาวชน. 2522 : 43)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนการสอน โดยการเปรียบเทียบให้เห็นวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเก่าโดยครูออกคำสั่งให้เด็กทำงานตาม ครูได้ใช้ความสามารถของเด็กเพื่อเสริมสร้างให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ลักษณะเฉพาะงาน พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีการแก้ไขเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำกลับไปเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพการณ์ปัจจุบันของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

5.2.3 การวิจารณ์ทัศนศิลป์

อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดที่ว่า หากสถานการณ์ของสังคมมีประชาธิปไตยมีอิสรภาพและเสรีภาพ นอกจากจะเกิดการสร้างสรรค์งานศิลปะออกไปสู่สังคมในวงกว้างแล้วในการนำเสนอเรื่องราว รูปแบบ เนื้อหา เทคนิควิธี ก็จะมีหลากหลายมากขึ้นเมื่อเป็นดังนั้นบทความที่นักวิจารณ์หรือนักเขียนก็ย่อมได้รับผลนั้นเช่นกัน เพื่อนำเสนอเรื่องราวที่ได้พบเห็นนำมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับรู้ และเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตามกระแสของวัฒนธรรมอิทธิพลของตะวันตกที่ได้ไหลบ่ามาสู่สังคมภายในประเทศ ให้เกิดขึ้นในวงการศิลปะตามมานักวิจารณ์ที่ได้รับอิทธิพลนั้นด้วย ในบทความชื่อ "ความคิดของพิษณุ สุภ. นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ" จะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง และแนวความคิดของนักวิจารณ์ได้ในเรื่องนี้ อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาอย่างหลากหลาย และมีความแตกต่าง

ทางความคิด ความเชื่อทางศิลปะ ความมีอิสระเสรีทางความคิดที่ถูกเปิดเผยให้เห็นออกมาในรูปแบบของการวิพากษ์ วิเคราะห์ศิลปะ ของนักวิชาการ นักวิจารณ์ศิลปะรวมไปถึงศิลปินต่าง ๆ ด้วย กระแสความคิดมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

อย่างก็ตามข้อความที่ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง "ความคิดของพิษณุ สุภ. นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ" ก็เป็นสิ่งที่ยืนยันให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ จากแนวคิดของนักวิจารณ์ซึ่งมีความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันด้วย ดังข้อความว่า

1. พิษณุ สุภ ก่อน 14 ตุลาคม 2514 อาณาจ เป็นสหายได้ยกตัวอย่างคำกล่าว

ของ ภาพยนตร์แก้ว-สาลี ต่อพิษณุ สุภ ดังข้อความว่า

...ภาพยนตร์แก้ว-สาลีพูดถึงความคิดของ พิษณุ สุภ เอาไว้ว่างานเขียน ในระยะแรกของพิษณุ สุภ มีลักษณะร่วมสมัย ที่สร้างสรรค์ ก้าวหน้าในยุคแสงพา คือสะท้อนออก ซึ่งความนึกคิดที่เป็นขบถต่อภาพสังคมพอมพะที่เป็นอยู่ และแสวงหาคูคำใหม่ในการดำรงอยู่ของชีวิต แต่โดยเหตุที่ การมองปัญหาของนักเขียนรุ่นใหม่นี้ เป็นไปอย่างไร้ระบบกฎเกณฑ์จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องใช้อัตถวิสัย หรือความนึกคิดของตน เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ

ดังที่ พิษณุ สุภ ได้สะท้อนความนึกคิดออกมาในแบบธรรมเนียมข้างกิปรัชญาข้างอนุรักษนิยมข้างและ เติลิดไปจนถึงอนาธิปไตย...

อาณาจ ยังมองเห็นว่า พิษณุ ยังคงมองปัญหาบางประการเป็นแบบกิปรัชญาโดยยก ตัวอย่าง การวิจารณ์ของพิษณุ ดังข้อความว่า

...สำหรับผู้นิยมศิลปะจริง ๆ แล้ว ย่อมมองเห็นงานศิลปะในค่าของความเป็นทิพย์ของมัน เมื่อใดที่เราได้ยืมสัมผัสผลงานเหล่านั้น เฉพาะหน้า เหมือนกับว่าเรากำลังอยู่บนโลกอีกโลกหนึ่ง โลกแห่งจินตนาการและความงดงาม เรากำลังปลดปล่อยดวงวิญญาณให้เป็นอิสระพ้นจากพันธะในโลกนี้ จนไม่สามารถอธิบายด้วยพยัญชนะใด ๆ ของมนุษย์ได้...

2. พิษณุ สุภ หลัง 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519

อำนาจ เป็นสหาย ได้มองเห็นว่า พิษณุ สุภ มีแนวความคิดในการวิจารณ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเขาได้ยกตัวอย่าง ดังข้อความว่า ภาพยนตร์แก้ว-สาลี กล่าวถึงพิษณุ สุภ ในช่วงระยะนี้ต่อไปว่า

....กับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปดูเหมือนจะทิ้ง พิษณุ สุภ ให้ห่างไกลจากจุดที่เขาเคยยืนทุกขณะ...พิษณุ สุภ ก็สรุปว่า ภารกิจการสร้างสรรค์สังคม ของนักศึกษาประชาชนจบสิ้นลงแล้ว ความนึกคิดของ พิษณุ สุภ ไม่ต่างไปจาก ทักษะของชนชั้นปกครองที่ชอบสร้างค่านิยม นักศึกษามีหน้าที่อยู่ในชั้นเรียนเท่านั้นงานเขียนระยะหลังของพิษณุ สุภ นอกจากจะสะท้อนปฏิกิริยา ต่อด้านการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังควบคู่มาพร้อมกับอาการถดถอยทางความคิดที่ถอยเลียบถอยไปจากยุค "แสงทหา" ของตนเสียอีก...

อำนาจ เป็นสหาย ยังได้แสดงความคิดต่อไปอีก ดังข้อความว่า

...ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดชนิดเดินสวนทางมีสาเหตุมาจากอะไร นี่เป็นเรื่องที่น่าคิด

แน่นอน เรามีอาจปฏิเสธได้ว่าหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กระแสของความตื่นตัวทางการเมืองเกิดขึ้น อย่างกว้างขวาง และความตื่นตัวอันนี้ มีผลเชื่อมโยงไปถึงความตื่นตัวทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยในขบวนการของศิลปะนั้นได้เกิดการต่อสู้กัน ทางความคิดอย่างหนัก ระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะ กับศิลปะเพื่อชีวิต

ต่างฝ่ายต่างยืนยั่น และไม่มีการลดวาระข้ออ้างให้แก่กัน สถาบันศิลปกรรมแห่งชาติซึ่งครอบครองความคิดทางศิลปะมาโดยตลอด ถูกตอบโต้คัดค้านในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มศิลปะเพื่อศิลปะ พิษณุ สุภ ซึ่งมีผลประโยชน์ใกล้ชิดตัวในงานศิลปกรรมแห่งชาติด้วยได้รับรางวัล ศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 21 และครั้งที่ 23 จึงได้รับความ

กระทบกระเทือนไปด้วยผนวกกับพื้นฐานทางความคิดของพิษณุ ยังไม่มั่นคงเพียงพอ ยังมีลักษณะปิดกั้นตัวเอง ยังห่วงไหวต่อฐานะทางสังคม รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมมาใกล้ตัวของพิษณุ จึงทำให้เขาเริ่มมีจุดยืนที่เอนเอียงไปในทางต่อต้านมากขึ้น ถึงกระนั้น เขาก็ยังมิได้แสดงออก ต่อสาธารณะชน อย่างชัดเจนนัก...

3. พิษณุ ผูก กับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

อำนาจ เย็นสบาย มองเห็นว่าหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 พิษณุได้เปิดเผยเจตนารูปแบบ-เนื้อหา ในการวิจารณ์ของตนเองออกมา ดังข้อความว่า

"...อย่างไรก็ตาม หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 พิษณุ ก็เปิดเผยเจตนาอันล้าลึกของตนออกมาอย่างชัดเจน เขากล่าวว่า

"เสียงของกลุ่มการเมือง ที่มีแนวคิดในการล้มเลิกค่านิยมอย่างรุนแรงดังขึ้น มีการโฆษณาชวนเชื่อ การปลุกระดมที่มีผลประโยชน์อยู่เบื้องหลัง โดยใช้ศิลปกรรมเป็นเครื่องมือ กลุ่มศิลปกรรมใหม่นี้ ได้กล่าวประณามจอมเผด็จการ กลุ่มศิลปินที่สร้างงานศิลปะเพื่อศิลปะว่า เป็นผู้ที่ไม่มีความจริงจังต่อประชาชน มีการแสดงงานศิลปะเพื่อชีวิตเพื่อผู้ใช้แรงงานทั้งคนตรี วรรณกรรม และศิลปกรรมในลักษณะของการโฆษณาชวนเชื่อ ชี้ให้เห็นภัยจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก

การแสดงงานศิลปะที่รับใช้ ลัทธิการเมืองในยุคนั้น เกิดขึ้นทั่วไปตามสถาบันการศึกษา สถานศิลปะ และแม้แต่ในที่สาธารณะ เช่น สนามหลวงพร้อมกับการโจมตีศิลปินที่มีเจตนาต่อการสร้างศิลปะ

การแสดงออก ในแนวทางที่ขาดความจริงใจ ต่อประชาชนในยุคนั้นที่เห็นได้ชัดก็คือ การที่ศิลปินยอมเป็นทาสรับใช้ลัทธิการเมือง บางลัทธิ เพื่อประโยชน์ของกลุ่มทางการเมือง ผลงานที่นำเสนอออกสู่ประชาชน กระทำกันอย่าง เร่งรีบขาดความประณีต มีรูปแบบที่ซ้ำซากและบางครั้งศิลปิน ให้นางานเก่า ที่ทำขึ้นในยุคนก่อนกลับมาแสดง และเปลี่ยนชื่อภาพเพื่อให้ เข้ากับยุคสมัย ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองทั้งสิ้น

การปฏิรูปการปกครองในปี 2519 มีส่วนให้ ศิลปะเพื่อชีวิตแบบชนชั้นต่อสู้หายไป ภาพเขียนที่เปิดเผยในระหว่างการปฏิรูป ถูกปลดออกจากแผงแสดงงาน อย่างรวดเร็ว ศิลปะเพื่อประชาชน หายหน้าไปจากประชาชนแต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปีแห่งการใช้ศิลปกรรมเป็นเครื่องปลุกเร้าคนนั้น เป็นระยะเวลาอันสั้น ไม่อาจเจริญเติบโตและไม่มีสิ่งที่มีคุณค่าที่จะยอมรับกันได้

ในระยะเวลาหลัง การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่นี้ วงการศิลปะทั่วไปยังดูขบเซา เต็มที่ศิลปินเก่าที่ยึดมั่นในอุดมคติ "ศิลปะเพื่อศิลปะ" ยังไม่หายงุนงงจากการถูกโจมตี"

กล่าวโดยสรุปแล้ว พิษณุได้แสดงท่าทีที่เห็นด้วย กับการปฏิรูปปี 2519 พิษณุ มีท่าทีพึงพอใจที่ศัตรูทางความคิดของเขาถูกกวาดล้าง จนลืมไปว่า การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น ประชาชนสูญเสียอะไรไปบ้าง

อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ข้อคิดของ พิษณุก็ยังนับว่าเป็นประโยชน์ในด้านกลับ (โดยที่เขาไม่ได้มีเจตนา) นั่นก็คือ ศิลปินที่สนใจการทำงานแนวสะท้อนปัญหาสังคม เริ่มมีการหันมาทบทวน การสร้างสรรค์ผลงานของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะวิธีการนำเสนอ การให้ความสำคัญในเรื่องของรูปแบบแง่มุม ในการสะท้อนปัญหาที่รัดกุมในเวลาต่อมา...

4. พิษณุ สุข กับแง่มุมความคิดด้านต่าง ๆ หลังปี 2519

อำนาจ เย็นสบาย ได้มองเห็นว่า พิษณุ สุข ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการวิจารณ์ต่อสังคมเกี่ยวกับการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจในสังคมไทย ดังข้อความว่า ...ความคิดในด้านด้านการเมือง แม้เขาจะเคยมีทัศนะที่สนับสนุนการรัฐประหาร ปี 2519 แต่ในปี 2522 เขาก็แสดงความคิดทางการเมืองที่น่าสนใจเอาไว้ กล่าวคือ เขามีท่าทีที่ไม่เห็นด้วยกับเผด็จการ เขาเสนอความคิดว่า

เมืองไทยมีการปฏิวัติอยู่บ่อยครั้ง โดยเผด็จการทหาร การเลือกตั้งผู้แทนจากปวงชน ถูกกำหนดให้ได้อย่างเสียมิได้ในอนาคต ไม่มีหลักประกันความมั่นคงของ สภาผู้แทนที่ปวงชนเลือกเข้าไป... นักหนังสือพิมพ์ นักจัดรายการวิทยุบางคนพากันเสียชื่อเสียงสนับสนุนเผด็จการอย่างโจ่งแจ้ง...

อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดต่อไปอีกว่า

...และดูที่ว่า ความคิดของเขาจะซึมซับรับความคิดที่เป็น ประชาธิปไตยมาก เมื่อเขาพูดหลักการที่เปิดกว้างต่อการที่คณะกรรมการตัดสินศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 26 เขาย้ำว่า

ที่ผมเห็นว่าการดำเนินงานชุดนี้ทำเข้าท่าหน่อยก็ คือ กำหนดหลักการในการเสนอ ชื่อคณะกรรมการตัดสินโดย แบ่งออกเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะจากกลุ่มต่าง ๆ เช่น จากกลุ่มศิลปินอิสระ กลุ่มอาจารย์สอนศิลปะ และกลุ่มนักวิชาการศิลปะ ซึ่งจะ ทำให้ได้ผู้เชี่ยวชาญมาจากหลายฝ่าย และหลายกลุ่ม...

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ ของพิษณุ ศุภ อานาจ เย็นสบายมีความเห็นว่า

...ความคิดในด้านเศรษฐกิจ แม้พิษณุจะไม่เคยเขียนตำรา เศรษฐศาสตร์ออกมา แต่การสะท้อนออกทางความคิดและ การปฏิบัตินั้น มีหลายครั้งที่พอจะประเมินได้ว่า เขามีความคิดที่นิยมการแข่งขัน (คำว่าแข่งขันมาได้แปลว่า ไม่เสียทุกอย่าง) ค่อนข้างสูง เขาให้ความสำคัญในเรื่องชัยชนะ และรางวัลต่อบุคคลที่มีอำนาจทาง เศรษฐกิจสูง เขาจะอ่อนน้อมและนิยมชมขึ้นเป็นพิเศษ สำหรับธนาคารกรุงเทพ นั้น เห็นจะเป็นที่รู้ ๆ กันอย่างดีแล้วว่าเป็นผู้ที่อุปถัมภ์ต่อศิลปกรรมมานานแล้ว จนได้ ชื่อว่าเป็นธนาคารที่มีรสนิยมสูงที่สุด ท่านเศรษฐี มหาเศรษฐี หลังจากที่ท่านเปื้อ ความบันเทิงชนิดของ ท่านแล้วท่านไม่ลองหันมาสนใจกับงานศิลปะดูบ้างหรือครับ...

อำนาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่า

...ความคิดในทางด้านสังคม แม้ช่วงหนึ่งในยุคแสวงหาเขา จะเป็นคนที่มีความนึก ทางสังคมที่ก้าวหน้าในยุคนั้น แต่เมื่อ กาลเวลาผ่านไป เขาก็กลายเป็นคนหนึ่งที่คัดค้านการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติของคนส่วนใหญ่ ผลงานวรรณกรรม ในช่วงหลัง 14

ตุลาคม 2516 คือตัวอย่างอันดี หรือหลัง เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ในช่วง
ระยะแรก...

นอกจากนั้น อำนาจ เย็นสบาย ยังชี้ให้เห็น ถึงรูปแบบแนวคิดในการวิจารณ์งานของ
พิชฌ ดังข้อความว่า

"ความเป็นกลางของนักวิจารณ์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อนักวิจารณ์ศิลปะได้วิจารณ์ไปตามทฤษฎี
กฎเกณฑ์และความเชื่อที่ตนเองยึดถือ"

(พิชฌ ศก. 2523 : 19)

อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดต่อรูปแบบ เนื้อหาในการวิจารณ์ศิลปะ ไว้ใน
เรื่องนี้ รวมทั้งได้เสนอแนะ ดังข้อความว่า

...จริง ที่นักวิจารณ์ควรวิจารณ์ไปตามทฤษฎีตามกฎเกณฑ์แต่ก็ควรจะทำความเข้าใจ
ให้ได้ หลายทฤษฎีหลายกฎเกณฑ์ มิฉะนั้นการวิจารณ์ก็จะคับแคบ ยิ่งถ้ายึดความ
เชื่อที่ตนเองยึดถือตามที่พิชฌเสนอไว้ก็อย่าหวังเลยว่าทัศนะ อันกว้างขวาง ทัศนะที่เป็น
กลาง จะเกิดขึ้นมาได้

และนี่เองที่พอจะทำให้ทัศนะ ในการวิจารณ์ของ พิชฌ ชัดเจนขึ้น

หลายครั้งที่พิชฌใช้อัตถวิสัย ในการวินิจฉัยมาก จนเกินควร ซึ่งก็มิใช่เป็นเรื่องที่ผิด
แต่ความเอนเอียงชนิดนี้ หากเกิดขึ้นมาก ลักษณะความเป็นกลางลักษณะ การมอง
ปัญหาที่รอบด้าน ก็จะมีโอกาสที่ถูกทำลายลงไปได้

การบอกเรื่องราวไม่ใช่ว่าที่โดยตรงของทัศนะศิลป์ แต่เป็นหน้าที่ของวรรณกรรม
ทรรศนะเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร มันเกิดขึ้นเพราะส่วนตัว พิชฌ มีความนิยมใน
ด้านรูปแบบ และเทคนิคจึงปฏิเสธเรื่องราวหรือเนื้อหาอย่างนั้นหรือ

แต่ที่จริงแล้ว เรื่องราวมิใช่เป็นหน้าที่เฉพาะทางด้านวรรณกรรมเท่านั้นแต่หมายถึงทัศนศิลป์ด้วย จะมีปัญหาที่อยู่ที่ว่าการเน้น แต่เรื่องราวโดยาคลักษณะของศิลปะต่างหากที่จะทำให้งานนั้นแห้งแล้งขาดชีวิตชีวาพลัง ทั้งนี้เรา ก็ไม่ได้หมายความว่าศิลปะจะมีเฉพาะแนวทางใดแนวทางหนึ่ง ศิลปะที่เน้นเฉพาะเทคนิครูปแบบ เราก็ยังเรียกเป็นศิลปะ แต่นักวิจารณ์ผู้มีความคิดกว้าง ก็ไม่ควรตีกรอบว่าเรื่องราว เป็นหน้าที่ของวรรณกรรม ไม่ใช่หน้าที่ของทัศนศิลป์อย่างที่พิษณุเสนอมา...

(ความคิดของพิษณุ สุภ.นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ. 2524:19)

ในบทความเรื่อง "ความอัปยศของนักวิจารณ์" อานาจ เย็นสบาย ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดของนักวิจารณ์เกี่ยวกับการแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทย ในเรื่องความเชื่อทางศิลปะ อานาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดตั้งข้อความว่า

... 1. ว่ากันตามจริงแล้ว งานศิลปะจะแนวทางใดก็แล้วแต่ที่สุดก็ต้องเพื่อคนในสังคม ที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน นั้นเอง และถ้าจะให้รัดกุมยิ่งขึ้นก็ควรจะต้องเพิ่มเติมด้วยว่า ทั้งนี้ยังมีข้อยกเว้นของศิลปะบางแนวทาง ที่สามารถเป็นของคนในสังคมร่วมกันได้ โดยไม่มีข้อจำกัดว่าเราจะต้องเป็น คนที่สังกัดอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ใด ตัวอย่างประกอบ คือ ผลงานศิลปะที่สนองความต้องการทางธรรมชาติ ของความเป็นมนุษย์ เช่น ภาพเขียนที่แสดงความงดงามของ ดอกไม้ สายน้ำ พืชพันธุ์ ป่าเขา ฯลฯ หรือผลงานศิลปะ ที่เสนอออกมาอันเป็นผลประโยชน์ของคนในชาติร่วมกัน ในยามที่ถูกรุกราน เป็นต้น

2. เรื่องความจริงใจในการแสดงออกทางศิลปะ อานาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่าเรื่องความจริงใจหรือไม่จริงใจนั้นเรามีอาจวัดกันได้ด้วยเครื่องชั่งดวงวัดชนิดใด ๆ และความจริงใจนั้นก็มิได้วัดได้ก็เพราะผลงานยังขาด ความสมบูรณ์ ทั้งนี้เราก็ไม่ควรปฏิเสธว่า ความจริงใจหรือไม่จริงใจไม่มีอยู่จริง อีกทั้งความจริงใจหรือ

ไม่จริงใจนั้น ก็มิใช่จะดีกรอบอยู่แต่เฉพาะงานแนวทางสะท้อนสังคมเท่านั้น ขอบเขตของมัน ครอบคลุมไปถึงงานแนวทางอื่น ๆ ด้วย

3. อำนาจ เป็นสบาย ได้แสดงความคิดเห็นในการจัดแสดงงานศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 โดยยกตัวอย่างเจตนารมณ์ของชมรมที่ระบุไว้ว่า

1. เพื่อเปิดโอกาสให้ศิลปิน ผู้สร้างงานศิลป์ได้ร่วมแสดงความสามารถในทางศิลปกรรม โดยไม่ จำกัด เพศ วัย ฐานะ ระดับทางการศึกษา และแนวทางศิลป์

2. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ระหว่างศิลปินกับประชาชน

3. เพื่อสนับสนุนศิลปกรรมของไทยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4. เพื่อเตรียมการก่อตั้งสมาคม หรือมูลนิธิศิลปกรรม

4. อำนาจ เป็นสบาย ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดยืนในการแสดงออกทางศิลปะ โดยเปิดโอกาสให้ศิลปินผู้สร้างงานศิลป์ ได้ร่วมแสดงความสามารถทางศิลปกรรม โดยไม่จำกัดเพศ ฐานะ ระดับการศึกษา และแนวทางศิลปะ อำนาจ กล่าวว่

การที่ผลงานศิลปกรรมแห่งประเทศไทย มีหลายแนวทางมองมุมหนึ่งก็เหมือนเอาแฉะโรสก็อย่างไม่ได้ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไป คุณก็จะพบว่า เพราะเขาเคารพความคิด ของคนทุกความคิดมิใช่ความคิดต่างก็ปิดประตูสร้างกำแพงมิให้ แสดงด้วยเหตุผลของการเคารพมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันจึง ไม่น่าประหลาดใจอะไรที่มีผลงานต่างความคิดเกิดขึ้นอยู่ ในงานแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3

นอกจากนั้น อำนาจ เป็นสบาย มองว่าการแสดงศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 มิได้กำหนดเป็นหมาย เพื่อการประกวดคัดเลือกตั้งชื่อความว่

เพียงต้องการสร้างเวที ให้คนทำงานศิลป์ เวทีแสดงออกคนเหล่านั้น มีตั้งแต่ ครูอาจารย์ ศิลปิน นักศึกษาจนกระทั่งถึง ศิลปินอิสระ ที่บางคนยากจนขัดสนจาก ต่างจังหวัด จนคุณอาจคาดไม่ถึง พวกเขา (คณะกรรมการ)เคารพความสามารถ ประสบการณ์ พื้นฐานการดำเนินชีวิตโอกาส ฯลฯ ที่แตกต่างกัน

แน่นอน ผลงานที่แสดงจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความแตกต่างกันเกิดขึ้น...

(ความอัปยศของนักวิจารณ์. 2524:95)

ในบทความเรื่อง "การสร้างนักวิจารณ์" อานาจ เป็นสบาย มีความเห็นเกี่ยวกับการสร้างนักวิจารณ์ศิลปะนี้มีความเกี่ยวข้องกับ การเมือง-การปกครอง ดังข้อความว่า

...ประเด็นที่ชี้ขาดอีกประเด็นหนึ่งก็คือบรรยากาศทาง การเมืองถ้าสังคมเป็นเผด็จการ นักวิจารณ์ นักหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ที่มีความเห็นแตกต่างไปจากอำนาจรัฐก็ต้องสงบเสงี่ยมเจียมตัว จะเขียนบทวิจารณ์สักคนหนึ่ง ก็ต้องเซ็นเซอร์ ตัวเอง ครั้งแล้วครั้งอีก จะใช้นามจริงเพื่อแสดงความรับผิดชอบอย่างจริงจังบทเรียนมันก็สอนแล้วว่า ความจริงใจจะ ใช้กับธรรมนั้นไม่ได้ ชะตากรรมของนักวิจารณ์ นักหนังสือพิมพ์ เจ้าของโรงพิมพ์ ฯลฯ ต่างก็เคยลิ้มรสกันมากแล้ว

แต่ถ้าสังคมเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ การเกิดของนักวิจารณ์ก็จะมีแนวโน้มที่ดีกว่า

ดังนั้น เงื่อนไขทางการเมืองจึงถือว่า เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างนักวิจารณ์ที่อาจมองข้ามได้...

(การสร้างนักวิจารณ์. 2523 :13)

จากบทความดังกล่าวข้างต้น จะเห็นแนวคิดของอานาจ เป็นสบาย ที่มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง เป็นเหตุให้วงการทัศนศิลป์ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นให้เห็นว่า ถ้าบรรยากาศทางการเมืองเป็นประชาธิปไตย กระแสการวิพากษ์วิจารณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เป็นไปอย่างอิสระเสรีทั้งการกระทำและความคิด แต่ถ้าบรรยากาศทางการเมืองเป็นเผด็จการ การแสดงความคิดเห็นและการกระทำใด ๆ มักจะถูกปิดบังซ่อนเร้นไว้ ไม่อาจเปิดเผยให้เห็นความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ดังนั้น การเขียนบทวิจารณ์ในช่วง

เหตุการณ์การเมืองเป็นเผด็จการ รวมทั้งศิลปินผู้สร้างสรรค์ก็ต้องปิดบังซ่อนเร้น มิอาจเปิดเผย
ได้ ซึ่ง อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นถึงเงื่อนไขทางการเมืองต่อการศิลปะที่เป็น
ปัจจัยสำคัญ

บทที่ 4

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของ อานาจ เป็นสหาย ที่ปรากฏในบทความตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530 สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาและผลการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาแนวคิดที่มีต่อศิลปะของ อานาจ เป็นสหาย ที่ปรากฏในบทความศิลปะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะงานเขียนประเภทบทความ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะของ อานาจ เป็นสหาย ที่ตีพิมพ์แล้ว ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530 จำนวน 79 บทความ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการ ศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของ อานาจ เป็นสหาย ที่ปรากฏใน บทความ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2530 โดยศึกษา แนวคิดด้านเนื้อหา แนวคิดด้านรูปแบบ แนวคิดด้านเทคนิค กลวิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน แนวคิดด้านการสัมพันธ์ระหว่าง ศิลปินกับผลงานศิลปะ แนวคิดด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการสร้างงานศิลปะ สรุปผลได้ดังนี้

1. แนวคิดด้านเนื้อหา

อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดที่ สังคมไทยในช่วงระยะเวลาหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ศิลปินมีอิสระเสรีภาพในการผลิตและทำงานศิลปะเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย มีการขยายตัวพัฒนาไปสู่สังคมในระดับหนึ่ง ดังนั้นผลงานศิลปะจะมีลักษณะของการแสดงออกที่เป็นไปเพื่อรับใช้สังคม ตอบสนองให้กับประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผลงานที่มีเนื้อหาครอบคลุมและเกี่ยวพันไปยังชีวิตมนุษย์ของผู้คนภายในประเทศและสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่จริงในขณะนั้น ดังนั้นจึงพบว่า อำนาจ เย็นสบาย จะแสดงแนวคิดในลักษณะของการเห็นด้วยกับศิลปินที่แสดงออกในด้านเนื้อหาทางศิลปะที่มีความเกี่ยวพันและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น

ดังนั้นการสร้างสรรคผลงานทางศิลปะ ศิลปินจะต้องแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ดี และมีความจริงใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยลงไปศึกษาค้นคว้าถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมในขอบเขตที่พึงกระทำได้ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสภาพปัญหาและความจริงที่เป็นอยู่ในสังคม เพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวด้านเนื้อหา และเป็นเนื้อหาที่ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจได้ง่าย ตามสภาพความเป็นจริง โดยสอดคล้องความศรัทธาธรรม ส่งเสริมความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างจิตสำนึกที่ดีงามในความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้น

ในเรื่องของการแสดงออกด้านเนื้อหาทางศิลปะจะต้องมีผลดีต่อคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการรับใช้ชีวิตรับใช้สังคม แม้ว่าจะมีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน ด้วยเงื่อนไขทางสังคมในแต่ละช่วงเวลาก็ตามยังเป็นเรื่องควรแก่การยกย่องและควรแก่การสนับสนุน จะมีลักษณะมีความเห็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบซึ่งเรื่องของการแสดงออกในด้านเนื้อหานั้น มีลักษณะที่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ของประชาชน ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความสามัคคี ความโหดร้ายของผู้มีอำนาจต่อประชาชน ความโหดร้ายและภัยของสงคราม เรื่องราวชีวิตที่เกิดขึ้นและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ในแง่มุมต่าง ๆ เป็นการแสดงออกมาให้เห็น 2 ลักษณะ คือ

การแสดงออกด้านเนื้อหาส่วนตัว ศิลปินจะแสดงออกในเฉพาะเรื่องราวที่ศิลปินสนใจเฉพาะเหตุการณ์ อาจไม่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง แต่เป็นเรื่องราวที่ศิลปินจะสะท้อนออกมาให้เห็นถึงส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวพันและศิลปินสัมผัสได้ เช่น ความเชื่อความศรัทธาส่วนตัว

ความรักความผูกพัน และเป็นไปเพื่อจะตอบสนองกับความต้องการของศิลปินเอง

การแสดงออกด้านเนื้อหาทางสังคม ศิลปินจะแสดงออกให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นสื่อนำเสนอให้เห็นภาพสะท้อนที่อับลัทธิ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลุกเร้าให้คนในสังคมได้ตระหนักในปัญหา มีสำนึกและส่วนร่วมในการรับผิดชอบ เพื่อมุ่งเสนอแนะประชาชนไปสู่สังคมที่ดีกว่า

2. แนวคิดด้านรูปแบบ

อำนาจ เป็นสหายได้แสดงแนวคิดให้เห็นในเรื่องการแสดงออกด้านรูปแบบทางศิลปะดังนี้

2.1 รูปแบบที่เหมือนจริง การแสดงออกรูปแบบทางศิลปะที่สามารถจะช่วยสร้างให้รับรู้และเข้าใจได้ง่ายต่อผู้ชม คือ รูปแบบศิลปะแบบเหมือนจริง ซึ่งเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับความจริงที่ศิลปินแสดงออก สามารถสื่อความหมายที่ทั้งศิลปินและผู้ดูสามารถตีความหมายหรือทำความเข้าใจร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพ

ในการแสดงออกทางรูปแบบเหมือนจริง ซึ่งเป็นการเรียนแบบจากธรรมชาติและสิ่งที่ปรากฏให้เห็นตามความเป็นจริงที่ศิลปินใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดนั้นไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพราะเป็นการเลียนแบบและเป็นพันนาการที่ทำให้ศิลปินไม่มีอิสระเสรีในการสร้างงาน แต่ถ้ามีการสร้างสรรค์จากเนื้อหา และเทคนิคสอดคล้องกับการแสดงออกด้านรูปแบบ ก็จะทำให้ได้รับความรู้ลึกซึ้งก่อให้เกิดความสะเทือนใจได้ถึงแม้ว่าจะไม่มีอะไรแปลกใหม่เพราะศิลปินยอมรับว่าศิลปะกับสังคมมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน ดังนั้นรูปแบบทางศิลปะมักจะปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบเหมือนจริง และการที่ศิลปินนำเรื่องราว และชีวิตความเป็นจริงของคนส่วนใหญ่ออกมาแสดงด้วยสำนึกที่มีต่อสังคมซึ่งบางครั้งก็ขัดต่อความรู้สึกเดิม ๆ ที่ว่าศิลปะควรมีแต่ความสวยงามควรจะเป็นเรื่องของความบันเทิง หรือควรจะเป็นเรื่องของ การพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้ดูหรือสำหรับศิลปินจำนวนหนึ่ง แต่เหตุผลของศิลปินแนวทางเพื่อชีวิตก็มีเหตุผลว่า การสร้างผลงานที่สะท้อนปัญหาสังคมเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่ออย่างหนึ่งของศิลปิน การเสนอความจริงของชีวิตคนส่วนใหญ่ออกมา ก็เพื่อให้คนในสังคมรู้ว่าปัญหาเหล่านี้มีอยู่จริง เป็นปัญหาที่ควรได้รับการเปลี่ยนแปลง

แก้ไขซึ่งถ้าหากปล่อยทิ้งไว้ ปัญหาดังกล่าวก็จะมีแต่จะลุกลามแผ่ขยายไปถึงขั้นวิกฤติได้การแก้ปัญหาเสียแต่เนิ่น ๆ ด้วยการยอมรับนอกจากจะเป็นผลดีในระยะสั้นแล้วก็จะก่อผลดีต่อสังคมในระยะยาวอีกด้วย

2.2 รูปแบบนามธรรม ในการแสดงออกทางรูปแบบนามธรรมส่วนใหญ่สร้างความมั่นคงให้กับผู้ดู และผู้ดูกับศิลปินอาจจะตีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากศิลปินมีการแสดงออกตามความรู้สึกส่วนตัวของศิลปินมากกว่า และเป็นไปในลักษณะเฉพาะความงามทางกฎเกณฑ์และทฤษฎีทางศิลปะ ศิลปินปฏิเสธศิลปะต้องผูกพันกับสังคม ดังนั้นในการมองปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่จะนำเสนอและถ่ายทอดลงในผลงาน แต่ยอมรับว่าศิลปะเกี่ยวกับศิลปะเท่านั้นทำให้ศิลปินมีการพัฒนา ศิลปินสร้างสรรค์เฉพาะเรื่องของน้ำหนัก ช่องว่าง ความสมดุล พื้นผิว ทิศทาง จังหวะ องค์ประกอบ เทคนิควิธีการ เพื่อก้าวไปสู่ศิลปะอันบริสุทธิ์ ดังนั้นในการสร้างสรรค์งานศิลปะศิลปินจึงมักแสดงออกในแนวรูปแบบนามธรรมมากกว่าแนวเหมือนจริง

3. แนวคิดด้านเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน

อำนาจ เป็นสบาย ได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่า รูปทรงหรือสื่อในการถ่ายทอดนั้น มักจะมีความสอดคล้องไปกับเนื้อหา รูปแบบและเทคนิควิธีการในการแสดงออกเป็นไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดกับเทคนิค วิธีการใด ๆ เป็นความอิสระเสรีในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ที่ศิลปินสามารถที่จะสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้เกิดขึ้น รวมไปถึงจนถึงการจัดวางภาพเรื่องราว เนื้อหาในงานศิลปะ ซึ่งแต่ละคนต้องอาศัยหลักการมากมายตามความเหมาะสมของศิลปิน

ในการแสดงออกให้เห็นความแปลกใหม่ ก็มีลักษณะแปลกใหม่เห็นแนวคิดว่ามีการยอมรับผลงานที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นมา แต่จะต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนไปทั้งขบวนการ เนื้อหา และรูปแบบทางศิลปะด้วย

4. แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ

อำนาจ เป็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวคิดว่า บุคลิกภาพของศิลปินและสภาพแวดล้อมมี

ความผสมผสานให้เห็นความผูกพันกับเรื่องราวที่ศิลปินต้องการนำเสนอ ในด้านเนื้อหา รูปแบบทางศิลปะมีความสอดคล้องกลมกลืนไปกับแนวคิดของศิลปิน

นอกจากนั้น ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้กับศิลปินก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความสนใจในการสร้างงาน เช่น ปัจจัยที่เกิดจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ปัจจัยด้านปัญหาความคิดและวัสดุอุปกรณ์ในการที่จะนำมาใช้ในงานศิลปะ ก็มีลักษณะให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับศิลปินในการแสดงออกทางศิลปะ

5. แนวคิดทางสังคม

การขยายตัวทางอิทธิพลตะวันตกทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม และความเชื่อทางศิลปะ อานาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่า การแสดงออกทางศิลปกรรมได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคของการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก ประเทศไทยในสมัยนั้นได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ในราชสำนัก การส่งบุคคลไปศึกษาต่อในประเทศตะวันตกเพื่อผลทางการเมืองเมื่อกลับมาได้นำศิลปวัฒนธรรมแบบตะวันตกมาเผยแพร่ด้วย การแสดงออกทางด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งถึงยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองรูปแบบทางศิลปะได้มีลักษณะทางตะวันตกมากขึ้น

อิทธิพลทางการเมืองและการปกครอง อานาจ เย็นสบาย มีความคิดว่าการเมืองและการปกครองเปลี่ยนแปลงไป ศิลปินควรแสดงและสร้างงานที่สอดคล้องและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตนเองถนัดออกมา ไม่ควรเป็นศิลปะเพื่อศิลปะ แต่ควรเป็นศิลปะเพื่อชีวิต

ในการเรียนการสอนศิลปะ อานาจ เย็นสบาย เห็นว่าในสมัยเผด็จการเด็กมักได้รับการฝึกให้ลอกเลียนแบบอย่างขาดการสร้างสรรค์ ความถูกต้องดีงาม เด็กเคยชินแต่การทำตามคำสั่งครู เคยชินกับการใช้คำสั่งแต่เมื่อวิธีสอนได้เปลี่ยนไปตามสภาพการเมืองการปกครอง ดังนั้นเด็กมีเสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้น แต่เป็นลักษณะที่ขาดเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายแยกตัวออกจากชีวิตและสังคม ทำให้เกิดการเพาะนินยัสส่วนตัว มีความฉลาดต่อสภาพสังคมที่

สลับซับซ้อน และเห็นด้วยกับหลักสูตรศิลปะที่วางจุดประสงค์ได้สมสมัย เช่น ให้เด็กมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ให้เด็กมีจิตสำนึกในคุณค่า และประโยชน์ของศิลปะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ซึ่งเมื่อมีผลงานที่เด็กแสดงออกมา ส่วนตนเองจุดประสงค์ได้อย่างดีทั้งสิ้น

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการแสดงออกทางด้านศิลปะด้วย ซึ่งผลงานที่ออกมาทำให้เห็นว่า แนวความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อรับใช้สังคมนับวันจะเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น ศิลปินแต่ละคนได้พัฒนารูปแบบที่ง่ายแก่การรับรู้และอาศัยศิลปะมากขึ้น ส่วนทางด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมไปยังชีวิตของผู้คนในประเทศอย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของ อานาจ เย็นสบาย ที่ปรากฏในบทความ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530 จะเห็นว่า ด้านเนื้อหา อานาจ เย็นสบาย ให้ความสำคัญในเรื่อง เนื้อหาศิลปะต้องสอดคล้องกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ เนื้อหาที่สะท้อนสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบัน เป็นข้อเท็จจริงของชีวิตและสังคม โดยต้องยกระดับความคิดคุณธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น เนื่องจากอานาจ เย็นสบายเห็นว่าการเสนอผลงานที่เข้าใจง่ายต่อการรับรู้ของประชาชน ให้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ และเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้คนตระหนักถึงปัญหาในสังคม และช่วยกันแก้ไข เพื่อให้สังคมมีสภาพที่ดีขึ้น นั่นก็คือ ศิลปะจะต้องสร้างความเข้าใจง่ายต่อการรับรู้ของประชาชนที่มีเนื้อหา มาจากข้อเท็จจริงของชีวิต...สังคม โดยได้ยกระดับความคิด และคุณธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น

ส่วนทางด้านรูปแบบนั้นอานาจ เย็นสบาย เห็นว่าศิลปะแนวเหมือนจริงเป็นการเลียนแบบ และเป็นพันนาการที่ทำให้ศิลปินยึดติด ไม่มีเสรีภาพและไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อาจเนื่องมาจากการสร้างงานศิลปะแนวเหมือนจริง เป็นเพียงการมองสิ่งที่มีอยู่ในโลกและลอกเลียนแบบออกมา ถ้ามีทักษะก็สามารถลอกเลียนได้เหมือนและเป็นงานที่ง่ายในการสร้างสรรค์เพราะศิลปินไม่จำเป็นต้องหาแนวคิดที่ไกลเกินไปกว่าความเป็นจริงในสังคม และสภาพแวดล้อมที่ศิลปินพำนักอยู่ก็สามารถที่จะสร้างสรรค์งานออกมาได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเนื้อหา

ทางสังคม ปัญหารอบ ๆ ตัว โดยอาศัยรูปแบบมาเน้นสื่อเพื่อมุ่งเสนอให้สอดคล้องกับเนื้อหาของความจริงในสังคมได้ดี การเกิดแนวความคิดทางศิลปะแบบเหมือนจริงแนวสังคมนิยมกับการคลี่คลายความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมซึ่งเป็นอย่างสอดคล้องนั้น นั่นก็คือถ้าสภาพสังคมการเมือง อำนาจตกอยู่ในมือใครศิลปกรรมก็จะเป็นไปเพื่อสนองรับอำนาจนั้น ดังนั้นความคิดคลี่คลายของศิลปะกับสภาพของสังคม จึงมีความประสานกลมกลืนกันอย่างสอดคล้อง จะต่างกันก็เฉพาะเพียงเนื้อหาของสังคมแต่ละช่วงแต่ละตอนเท่านั้น เพราะศิลปะแนวเหมือนจริงไม่เพียงแต่เฉพาะจะมีบทบาทในโลกสากลเท่านั้น ในสังคมไทยก็ถือว่าศิลปะแนวนี้ได้หยั่งรากลึกฝังมาเป็นเวลานาน มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เห็นเป็นช่วง ๆ กระทั่งปัจจุบันก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่นอกจากนั้นในเรื่องของการใช้สื่อก็น่าจะเป็นสื่อเพื่อให้ผู้รับรู้ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้นก็น่าจะเป็นสื่อที่เป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นนามธรรม จากข้อเท็จจริงรูปแบบที่เป็นรูปธรรม คือ รูปแบบที่คนส่วนใหญ่รับรู้ได้ง่าย รวดเร็วและบรรลุเป้าหมายเป็นเอกภาพที่สุดนั้น เพราะว่า "รูปแบบนี้เป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดปัญหาในสังคมได้ชัดเจนกว่ารูปแบบนามธรรม สามารถเชื่อมโยงถ่ายทอดไปยังผู้ซึ่ง เป็นประชาชนส่วนใหญ่ได้ง่ายที่สุดนั่นเอง"

ในด้านเทคนิควิธีการแสดงออกของศิลปิน อำนาจ เย็นสบาย เห็นว่าศิลปินย่อมมีเสรีภาพในการเลือกใช้เทคนิควิธีการและการแสดงออกได้อย่างเต็มที่โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามวิธีการดั้งเดิมอาจเป็นเพราะ อำนาจ เย็นสบาย เห็นว่า ถ้าศิลปินมีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่ จะทำให้ผลงานศิลปกรรมมีการพัฒนาไปตามกาลสมัยไม่ย่ำอยู่กับที่ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการแสดงออกทางด้านเนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการแสดงออกทางศิลปะ เช่น การใช้เส้น สี แสง เงา องค์ประกอบ ฯลฯ และจากความก้าวหน้าทางสังคม ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความทันสมัยเท่าเทียมอารยะประเทศ รวมไปถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศิลปินได้นำเสนอให้เห็นความแปลกใหม่และเหมาะสมกลมกลืนไปกับรูปแบบและเนื้อหาที่ศิลปินต้องการนำเสนอด้วย

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับศิลปะ อำนาจ เย็นสบาย มีความเห็นว่าเรื่องราวที่ศิลปินบางคนนำเสนอออกมามีความเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับศิลปิน และสภาพแวดล้อมที่ศิลปินอยู่ อาจเป็นเพราะศิลปินส่วนใหญ่มักถ่ายทอดสิ่งที่ฝังอยู่ในความคิดของตนเอง หรือสิ่งที่ตนมองเห็นในสภาพแวดล้อมที่ตนเองอยู่ และโดยความเป็นจริงแล้ว สภาพแวดล้อมมักมีอิทธิพลต่อการแสดง

ความคิดของผู้คนเสมอ นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องเฉพาะตัวตามปัจเจกบุคคลด้วยที่จะนำเสนอให้เห็นความงามทางศิลปะ

การขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม และความเชื่อทางศิลปะ อำนาจ เป็นสบาย มีความเห็นว่า การแสดงออกทางศิลปกรรมได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคของการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก ประเทศไทยในสมัยนั้นได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ในราชสำนัก การส่งบุคคลไปศึกษาต่อในประเทศตะวันตกเพื่อผลทางการเมืองเมื่อกลับมา ได้นำศิลปวัฒนธรรมแบบตะวันตกมาเผยแพร่ด้วย การแสดงออกทางด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งถึงยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองรูปแบบทางศิลปะได้มีลักษณะทางตะวันตกมากขึ้น ซึ่งการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกได้ส่งผลตึงแนวความคิดในด้านต่าง ๆ ของอำนาจ เป็นสบาย ดังนี้

1. ด้านวัฒนธรรม ประเพณี, ค่านิยม ความเชื่อทางศิลปะ

อำนาจ เป็นสบาย มีแนวความคิดว่า ในเรื่องการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและการแสดงออกของศิลปินในอดีต ยังคงมีความผูกพันกับศาสนาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นิยายโบราณ และเป็นไปเพื่ออุทิศให้กับผู้มีอำนาจปกครองรัฐ หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ และอุดมการณ์ของศิลปินเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นมนุษย์ที่อิสระเสรี และยอมรับว่าเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่รับใช้ชีวิตรับใช้สังคม เป็นแนวทางที่ถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตามอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลให้ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อทางศิลปะต้องเปลี่ยนแปลงไป อำนาจ เป็นสบาย มีความคิดว่า อันเนื่องมาจาก การหันไปนิยมของใหม่ละทิ้งของเก่า จึงไม่ว่าจะเป็นในด้านความก้าวหน้าของเทคนิควิธีการในการสร้างงานของศิลปิน และการทํางานศิลปะ ก็เป็นไปเพื่อสนองคุณตัวเองมากขึ้นโดยมิได้มุ่งให้เห็นว่าศิลปะเป็นไปเพื่อรับใช้สังคม และประชาชนในชาติ

2. การขยายตัวด้านการศึกษา อำนาจ เป็นสบาย มองเห็นว่า บรรยากาศทางการศึกษามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ๆ ซึ่งเป็นการเปิดรับวิทยาการใหม่ ๆ จากโลกตะวันตก เข้ามาศึกษาและปฏิบัติอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในระบบโรงเรียน และมี

ความแตกต่างไปจากเดิม รวมไปถึงจนถึงการจัดระบบการศึกษาในเรื่องหลักสูตรศิลปะ และการจัดการเรียนการสอนด้วย ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ส่วนมีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยด้วย

3. การขยายตัวของอิทธิพลศิลปะสมัยใหม่ อานาจ เย็นสบาย มีแนวความคิดว่าจากการขยายตัวของโลกตะวันตก เข้ามาสู่ประเทศไทย โดยการปฏิบัติของกลุ่มศิลปินหัวก้าวหน้าสมัยใหม่ได้ส่งผลและมีบทบาทต่อศิลปกรรมไทยค่อนข้างชัดเจน ทั้งแนวคิด รูปแบบ การแสดงออก วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ เป็นเหตุ ให้ศิลปกรรมไทยก็เริ่มทวีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่นเดียวกับขบวนการอื่น ๆ

4. อิทธิพลทางด้านการเมืองการปกครอง อานาจ เย็นสบาย มีความคิดว่าการเปลี่ยนแปลงเรื่องราวของศิลปกรรมของไทยนั้น เป็นเพราะได้รับอิทธิพลศิลปกรรมจากโลกตะวันตกด้วยเพราะมีความเกี่ยวข้องกับสภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสภาพสังคม เจื่อนไขภายในและภายนอกประเทศ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

อานาจ เย็นสบาย ได้แสดงให้เห็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลทางสังคม ต่อความคิดทางศิลปะ โดยแยกให้เห็นได้ดังนี้

1. อานาจ เย็นสบาย เชื่อว่าเจื่อนไขภายนอกประเทศ การแผ่ขยายตัวของโลกตะวันตก ในการเปิดรับศิลปะวัฒนธรรมของโลกค่ายเสรี การแผ่ขยายลัทธิทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจที่ครอบงำในระบบการเมืองการปกครองระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ด้อยกว่า และหากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ศิลปกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและแนวคิดของผู้คนในสังคมด้วย ซึ่งการได้รับอิทธิพลของศิลปินแต่ละคนก็มีมากบ้างน้อยบ้างตามแต่ละกรณี รวมทั้งการรับอิทธิพลนั้นก็มี ตั้งแต่การรับแบบไม่เข้าใจจนเนื้อแท้ของความเชื่อปรัชญา จนกระทั่งถึงเข้าใจเนื้อแท้ของความเชื่อเหล่านั้นอย่างแท้จริง (อานาจ เย็นสบาย. 2524 : 246)

2. เจื่อนไขภายในประเทศ เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง 16 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ก็เป็นเจื่อนไขที่เกิดขึ้นและเป็นสาเหตุที่มีผลกระทบต่อ การคลี่คลายศิลปกรรมด้วยเช่นกัน อันเนื่องมาจากประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดด้านรูปแบบ และเนื้อหา เทคนิควิธีการของผู้สร้างงานศิลปะ ก็มีการแสดงออกอย่างหลากหลาย ซึ่งอานาจ

เย็นสบาย ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในประเทศนี้ด้วย ระหว่างตอนที่สำคัญอันมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางศิลปะที่สำคัญคือก่อน เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น สภาพภายในสังคมเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ความขัดแย้งจากสังคมที่ไร้สิทธิเสรีภาพความไม่พึงพอใจต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล ปัญหาเศรษฐกิจความอดอยากยากจน ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบของต่างชาติ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้มีผลทำให้เกิดแรงผลักดันที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขสังคมและแสดงออกด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ อย่างมากมาย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะของอาณาจ เย็นสบาย ที่ปรากฏในบทความ ผู้วิจัยพบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจควรจะศึกษาเพิ่มเติม ในด้านการวิเคราะห์แนวคิด เกี่ยวกับศิลปะของนักวิจารณ์ทางศิลปะคนอื่น ๆ เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นแนวความคิดของนักวิจารณ์ทางศิลปะที่ร่วมสมัยกันในด้านความเหมือนหรือความแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล คงทอง. วิวัฒนาการศิลปะภาพพิมพ์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2536. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา
- กระแสร์ มลายาภรณ์. วรรณคดีวิเคราะห์ : หลักบางประการ ทพม: แผนกการพิมพ์ โรงเรียนสตรีในศึกษา, 2522.
- เกษร จิตะจारी. ศิลปะขั้นนำ, โครงการตำรา.เอกสารทางวิชาการครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ; ม.ป.ป.
- "คานา" ศิลปะ.เอกสารประกอบการนิเทศการศึกษา หน่วยการศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู. 2519.
- ครูวาดเขียน. (นามแฝง); "ความอัปยศของนักวิจารณ์," สยามรัฐ. 18 พฤศจิกายน 2524.
- _____. "ศักดิ์ศรีของงานศิลปกรรมแห่งชาติ," สยามรัฐ. พฤศจิกายน 2524.
- _____. "ศิลปกรรมแห่งชาติในรอบ 33 ปี," โลกศิลปะ. กรกฎาคม - กันยายน 2525.
- _____. "ศิลปินลัทธิครั้งที่ 6 :เบื้องหลังชีวิตของคนทำงานศิลปกรรม," มติชน. 30 มกราคม 2526.
- _____. "ระหว่างศิลปินกับครูศิลปะ," สยามรัฐ. มีนาคม 2526.
- _____. "เมื่ออาร์ สุธิพันธุ์ ประชันกับ สุชาติ เถาทอง," มาตุภูมิ. 2 มีนาคม 2526.
- จันอับ." นิทรรศการบนถนนราชดำเนิน," สยามรัฐรายวัน. 15 ตุลาคม 2518.
- เจตนา นาควัชร. "ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์," กรุงเทพฯ;ดวงกมล 2524, 305 หน้า
- _____. "วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา," ใน "วรรณไวทยาการ" สาขา วรรณคดีโครงการอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สหามคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ; 2520.
- _____. "วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์," ป๋ายจารย์สาร. 101-120 เมษายน - มิถุนายน 2526.
- เฉลิมชัย กรับทอง. (นามแฝง); "ศิลปะแนวเหมือนจริง," มาตุภูมิ. 30 พฤษภาคม 2526.

- _____ . "เสรีภาพของศิลปินและนักวิจารณ์," สยามรัฐ. ตุลาคม 2522.
- _____ . "โลกส่วนตัวของศิลปิน ใครคือผู้ชื่นชม," มติชน. 3 เมษายน 2523.
- _____ . "เสียงสะท้อนจากมุมหนึ่งของการแสดงศิลปกรรม," สยามรัฐ. 2 กันยายน 2523.
- _____ . "ความคิดพิศมัย'ศุภ' : นักวิจารณ์แห่งทศวรรษ," โลกศิลปะ. เมษายน - มิถุนายน 2524.
- _____ . "ศิลปกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3," มาตุภูมิ. 3 ธันวาคม 2524.
- _____ . "คุยเรื่องงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ," มาตุภูมิ. 26 มกราคม 2526.
- _____ . "ศิลปะแนวเหมือนจริง ฤาจะทวนกลับมา," มาตุภูมิ. 30 พฤษภาคม 2526.
- ชาตรี พนเจริญสวัสดิ์ "วิเคราะห์การชุมนุม ชัยราชวัตร" ชุดผู้ใหญ่มากับทุ่งหมาเมิน ช่วงปี พ.ศ. 2521-2523, "ปริญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา
- ชลูด นิยมเสมอ. องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2531.
- ช่างสิบหมู่. (นามแฝง) "เส้นทางของศิลปะเด็กในประเทศไทย," โลกศิลปะ. ตุลาคม - ธันวาคม 2525.
- _____ . "ก้าวเส้นทางของศิลปะเด็กในประเทศไทย," โลกศิลปะ. ตุลาคม - ธันวาคม 2525.
- ชัยสิริ สมุทรวณิช. วรรณกรรมการเมืองไทย 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519. สร้างสรรค์, 2524.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3 บรรณกิจ 2523, 377 หน้า
- ชลอ พงษ์สามารถ. ศิลปะสำหรับครุฑมัยม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526.
- ชลธิชา ลัทยาวัฒนา. การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้ในการวิจารณ์วรรณคดีไทย. ปริญานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.
- ศรีศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2523

บุญเรือง เนียมหอม. "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมือง," ใน เอกสาร
การนิเทศนการศึกษา ฉบับที่ 204 โรงพิมพ์สุรสภา, 2512.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "แนวการศึกษาและวิเคราะห์วรรณคดีไทย," ในสรุปผล
การสัมมนาวรรณคดีไทย, กรมศิลปากร. 2521. หน้า 71-79.

_____. ม.ล. แนะแนวทางการอ่านนวนิยาย. อนุสารกรมวิชาการภาษาไทย
ท. 2/25 ท. นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2511

บรรจง บรรเจอดศิลป์. ศิลปะวรรณคดีกับชีวิต. กรุงเทพฯ: ประดิษฐ์การพิมพ์, 2524
กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์, 2521-87

ประเทือง เอมเจริญ. "จิตรกรผู้มีไฟในหัวใจ," เคลวินส์ 2 (3), 87 กรุงเทพฯ : ศรี
เมืองการพิมพ์, ธันวาคม 2521.

_____. "การแสดงภาพเขียนครั้งที่ 1 ของกลุ่มธรรม," กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์,
2514: ไม่มีเลขหน้า.

ประเสริฐ ศิลรัตน. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

_____. จิตรกรรม. ม.ป.ท., ม.ป.ป. อัดสำเนา.

นคินี วิฑูรศาสตร์. "วิเคราะห์วรรณกรรมแห่งประเทศไทย," กรุงเทพมหานครการพิมพ์. 2519:6-8

พรภิรมย์ เอียวธรรม. "พัฒนาการขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
ถึง พ.ศ.2526," เศรษฐศาสตร์การเมือง. 1: 109-121 ตุลาคม 2528 -
มีนาคม 2529.

ศิริยะ ไกรฤกษ์ และเผ่าทอง ทองเจือ. ศิลปกรรมหลัง พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ: สถาบัน
ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

พิษณุ สุภูมิมิตร. "ความเห็นของศิลปิน ศิลปกรรมกับการเมือง," โดยพิษณุ สุภ. (นามแฝง)
สยามรัฐรายวัน. 21 พฤษภาคม 2520.

_____. "การวิจารณ์ทัศนศิลป์," บทนำ. กรุงเทพฯ: 2524: 10-19

_____. "ข้อคิดสำหรับนักศึกษาศิลปะ:หนุ่มสาว," อันดามันปริทัศน์. กรุงเทพฯ : สัตยการ
พิมพ์. 2515.

_____. "การวิจารณ์ทัศนศิลป์," เอกสาร ท.1 เสนอในงานสัมมนาการวิจารณ์ศิลปะ :
8-13 พฤษภาคม 2523 หน้า 19

ไพโรจน์ บุญประกอบ. "การวิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม

2516 - 6 ตุลาคม 2519," ปริทัศน์พนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

วงศ์ใหม่ เมืองสำเนา. "สายธารตำนานศิลปะแนวร่วมศิลปินแห่งประเทศไทย," สร้างงาน

สายธารตำนานศิลปะ 20 ปี : ศิลปินแห่งประเทศไทย 2517-2537.

รัฐจวน อินทรกำแหง. "วรรณกรรมวิจารณ์," กรุงเทพฯ ; ดวงกมลการพิมพ์, 2521.

_____. "ถนนการประพิมพ์," โลกหนังสือ 1 (11) สิงหาคม 2522. กรุงเทพฯ :
ศรีเมืองการพิมพ์.

วลิดา อินสอนลา. (นามแฝง) : "ทางเลี้ยวระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะกับศิลปะเพื่อประชาชน,"

สยามรัฐ. ฉบับวันที่ 25 ตุลาคม 2521: 9

_____. "ข้อสังเกตจากอดีตถึงปัจจุบัน," สูจิบัตรทัศนศิลป์นอกแบบ, 2517.

_____. "ช่างแกะไม้: ศิลปะที่ไร้เบิกทาง," สยามรัฐ. ตุลาคม 2521.

_____. "นิทรรศการศิลปกรรมศิลปากร 20 ความสำเร็จที่ต้องมีการพัฒนา," สยามรัฐ.

มีนาคม 2522.

_____. "การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในสายตาของประชาชน," สยามรัฐ.

กุมภาพันธ์ 2522.

_____. "แต่เมื่อที่สะอาดและจิตใจที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา," สยามรัฐ. พฤษภาคม 2525.

_____. "การประกวดศิลปกรรมร่วมสมัยประจำปี 2522 การเวลาจะพิสูจน์ คำของคน

2522," มติชน. พฤษภาคม 2522.

_____. "มีเยี่ยม ยิบอินซอย: เหนือสิ่งอื่นใด ฉันรักเด็ก ๆ," สยามรัฐ. กรกฎาคม 2522.

_____. "ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา," สยามรัฐ. 2522.

_____. "ความคิดมาจากสภาพชีวิตและสังคมปัจจุบัน," มติชน. สิงหาคม 2522.

_____. "แต่ครูผู้สร้างเยาวชน," สยามรัฐ. กันยายน 2522.

_____. "ศิลปิน: ก้าวอย่างที่ต้องอาศัยเวลา," มติชน. กันยายน 2522.

_____. "ศิลปะแห่งเดือนตุลาคม," มติชน. ตุลาคม 2522.

_____. "ความเข้าใจวงการศิลปะเด็ก," มติชน. พฤศจิกายน 2522.

_____ . "ก้อนหินที่ไว้แต่ยงสา," มติชน. สิงหาคม 2522.

_____ . "ระลึกถึงความหลังครั้งอดีตกับงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ," มติชน.

11 กุมภาพันธ์ 2523.

_____ . "การสร้างนักวิจารณ์ศิลปะ," สยามรัฐ. 4 มีนาคม 2523.

_____ . "ลมหายใจของนาฏศิลป์ไทย," มติชน. 3 เมษายน 2523.

_____ . "พาซิดา อะบาด : กับภาพเขียนชุด ผลของสงครามกัมพูชา," มติชน

18 เมษายน 2523.

_____ . "การย่ำรอยและการแสวงหาของศิลปิน," มติชน. 19 มิถุนายน 2523.

_____ . "กมล ทัศนาญชลี : สำนึกที่แผ่เร้น," มติชน. 13 สิงหาคม 2523.

_____ . "การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย," มติชน. 1 กันยายน 2523.

_____ . "ครูคือผู้สร้างสรรค์," โลกศิลปะ. 1 (1) ตุลาคม - ธันวาคม 2523.

_____ . "ขวลิต เสริมปรุงสุข ศิลปินไทยของเนเธอร์แลนด์," มติชน.

4 ธันวาคม 2523.

_____ . "ภาระที่มีเกียรติของครูศิลปะ," มติชน. 22 ตุลาคม 2523.

_____ . "ก้าวให้ทันตะวันตก หรือผลประโยชน์ของประชาชนในชาติ," มติชน.

27 พฤศจิกายน 2523.

_____ . "ครบรอบ 68 ปี 7 มกราคม จากปีนั้นจนถึง 7 มกราคม ปีนี้,"

มติชน. 22 มกราคม 2523.

_____ . "ศิลปกรรมบุรุษวัย 23," มติชน. มกราคม 2523.

_____ . "ประเทือง เอมเจริญ," โลกศิลปะ. ปีที่ 1 (2): 2524.

_____ . "มองศิลปกรรมร่วมสมัยครั้งที่ 5 ด้วยสายตาของคนธรรมดา," มติชน.

22 พฤษภาคม 2526.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา พิมพ์ครั้งที่ 5,

2518.

วิทยากร เชียงกุล. การวิจารณ์หนังสือในบ้านเรา. ในคนเขียนหนังสือ กทม : มิตรนรา

การพิมพ์ 2513.

วิรุณ ตั้งเจริญ. "จิตวิทยาและศิลปิน," ในเอกสารประกอบการสอน สุนทรียศาสตร์ ภาควิชา
ศิลปและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
หน้า 6.

_____. "ความคล้อยคลาทางศิลปะ," ทัศนะ. ฉบับที่ 2 มีนาคม 2516 . กรุงเทพฯ :
สารวิทยาการพิมพ์, 2516:45

_____. "บนแนวทางการศึกษาจิตรกรรมที่ประสานมิตร," ทัศนศิลป์นอกแบบ .
(10-20) กุมภาพันธ์ 2516. กรุงเทพฯ: สารศึกษาการพิมพ์.

_____. สุจิตต์. "ศิลปกรรมประสานมิตร ครั้งที่ 1," กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523:3-6.

_____. "วิวัฒนาการสุนทรียศาสตร์," ในเอกสารประกอบการสอน สุนทรียศาสตร์
ภาควิชาศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
หน้า 44-45.

_____. "ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย," ในหนังสือชุดอารี สุทธิพันธุ์:60 ปี อารี สุทธิพันธุ์.
กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2534. 55.

_____. ศิลปะ 2522. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์ ,2522:72

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. "การวิเคราะห์ทัศนศิลป์ เพื่อชีวิตในประเทศไทย ตั้งแต่เหตุการณ์
14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึง พ.ศ.2533," ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. ถ่ายเอกสาร

สน สีมাত্রัง. "เกณฑ์การวิเคราะห์วิจารณ์งานศิลปะ," มณฑลศิลป์ 27: รวมบทความวิชาการ.
กรุงเทพฯ : พลพันธ์การพิมพ์, 2527.

ลิขิต อีระเวคิน. วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

"โลกหนังสือ"ปีที่ 3 (7) :32-33, 7 ตุลาคม 2522.

_____. ปีที่ 2 (4) : 72, 4 มกราคม 2522.

สมบัติ จันทรวงศ์ และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. บรรณาธิการ.รักเมืองไทยภาคปรัชญาและ
การเมืองในวรรณคดีสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2519, 194 หน้า

เสนีย์ เสาวพงศ์. "เวทีชีวิต," คุรุปริทัศน์. 4 (3) : 49 มีนาคม 2522. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย์.

อารี สุทธิพันธุ์. ศิลปนิยม. พิมพ์ครั้งที่ 3 กทม : สำนักพิมพ์กระดาศสา, 2528.

_____. ศิลปนิยม. กรุงเทพฯ:วัฒนาพานิช, 2516.

อิทธิ คงคากุล. "วิจารณ์ศิลปะ," คำแถลงปริทัศน์ ฉบับประติมากรรม. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
สัถยการพิมพ์

_____. "มหาวาจาจากการเปลี่ยนแปลงของศิลปกรรมไทยในอดีต," ในการแสดง
ศิลปกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 1. กทม : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2522.

เอกสาร. "แนวร่วมศิลปินแห่งประเทศไทย," (แผ่นปลิว) "คำประกาศของแนวร่วมศิลปินแห่งประ
เทศไทย", 2517:2

_____. การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางความคิดที่ปรากฏในผลงานการวิจารณ์ของ
วงการทัศนศิลป์ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - 2531. ปรินต์งานพิมพ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อดิศานา.

_____. อิทธิพลของศิลปกรรมตะวันตกที่มีต่อศิลปกรรมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492-2522.
หน่วยการศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู คุรุสภาการพิมพ์, 2522; 27-28

_____. ประวัติศาสตร์ของศิลปกรรมร่วมสมัยของรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : หน่วย
การศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู, 2514.

_____. "แรงปะทะ ผลสะท้อน," ทัศนะ. สารศึกษาการพิมพ์, 2516.

_____. "การเดินทางของลัทธิ," มติชน. 21 กุมภาพันธ์ 2526.

_____. "ภาษาแห่งสี ของสมศักดิ์ เขาวงศาตพงศ์," สยามรัฐ. มีนาคม 2526.

_____. "ก่อนจะผ่านประตูชีวิตศิลปิน," มติชน. 21 มีนาคม 2526.

_____. "ศิลปะเด็กแห่งประเทศไทยครั้งที่ 4," มติชน. พฤษภาคม 2526.

_____. "พิชัย นิรันดร์ : จากชีวิตคนสามัญสู่ศิลปินผู้สร้างสรรค์," นิตยสารโฮมไลฟ์
1 (11): 2527.

_____. "จักรพันธุ์ โปษยกฤต : ผู้สร้างอาณาจักรแห่งความงาม," โฮมไลฟ์
2 (1): 2527.

- _____ . "นนทิวรรณ จันทระพะลิน : จากวัสดุที่ไร้ชีวิตสู่ความงามของลมหายใจ," โฮมโลฟ. 2 (2): 2527.
- _____ . "กลุ่ม "ตะวัน"มีไข่ตะวันรวมเป็นกลุ่ม," โฮมโลฟ. 2 (15): 2527.
- _____ . "กลุ่มวาท จากสีขาวสู่พราวสี," โฮมโลฟ. 2 (16) : 2527.
- _____ . "อารี สุทธิพันธุ์:ผู้ปฏิเสธรการเป็นศิลปิน," โฮมโลฟ. 3 (30) : 2528.
- _____ . "ไพรวัลย์ คาเกลี้ยง ศิลปินผู้สร้างอำนาจทางความรู้สึก," โฮมโลฟ. 3 (29) : 2529.
- _____ . "เพื่อ หริพิทักษ์:ผู้เห็นแบบแผนและผู้สร้างแบบแผน," โฮมโลฟ. 4 (34) : 2529.
- _____ . "เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์," โฮมโลฟ. 2 (29) : 2529.
- _____ . "วิรุณ ตั้งเจริญ มือหนึ่งถือปากกา อีกมือหนึ่งถือพู่กัน," โฮมโลฟ. 3 (32): 2529.
- _____ . "สวัสดี ดันดิสุข:ผู้ไม่ยอมแพ้แก่กาลเวลา," โฮมโลฟ. 3 (26) : 2529.
- _____ . "วินัย ปราบริปู กับความงามอันเป็นสมบัติของมนุษย์," โลกสวย. 1 (10) : 2529.
- _____ . "จำเริญสุชาติ วงษ์ทอง:จากอาหารนอกแถวกลายเป็นศิลปิน," โฮมโลฟ. 4 (27): 2529.
- _____ . "มิเชียม ยิบอินซอย:ใครคือศิลปินชั้นเยี่ยม," โฮมโลฟ. 3 (31): 2529.
- _____ . "กมล ทัศนาญชลี:แผ่นดินทั้งศิลปินไทย," โฮมโลฟ. 4 (27) : 2529.
- _____ . "ประเทือง เอมเจริญ : แบบอย่างที่ถูกกล่าวขานแต่ไม่มีใครเลือกใช้ชีวิตตาม," โฮมโลฟ. 2 (21) : 2529.
- _____ . "ประหยัด พงษ์คำ:กับภาพชีวิตสัตว์โลก," โฮมโลฟ. 4 (37) : 2529.
- _____ . "74 ปีเพาะช่าง กับการเดินที่ยาวไกล," มติชนสุดสัปดาห์ 7 (334) : 2530.
- _____ . "การประเมินค่าศิลปะเด็ก," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (336) : 2530.
- _____ . "การพึ่งพาอาศัยทางศิลปะศึกษา," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (337) : 2530.

- _____. "สันติอโศก กับทัศนะทางศิลปะ," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (340) : 2530.
- _____. "โฉมแตกหน่อ หรือก่อหญ้าพิษ," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (334) : 2530.
- _____. "องค์กรศิลปะ: ความไม่ผันและตำนานการต่อสู้," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (349) : 2530.
- _____. "ศิลปะไทยๆ," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (349) : 2530.
- _____. "พุทธศิลป์ กับพุทธธรรม," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (375) : 2530.
- _____. "ชีวิตเลือกได้: พันธะที่อิสระ," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (369) : 2530.
- _____. "การรุกไปยังหน้า ๆ และการล่าถอยของศิลปะแนวเหมือนจริง," มติชนสุดสัปดาห์. 7 (251) : 2530.
- _____. "การพลัดพรากของความงามและชีวิตที่โดดเด่นของความดี," มติชนสุดสัปดาห์. 8 (377) : 2530.
- _____. "จาก พ.ศ.2475 ถึง พ.ศ.2530 : 10 ความเคลื่อนไหวที่โดดเด่นในวงการทัศนศิลป์," มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 8 (381) : 2530.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวภาพร วีระปรียาบุตร

เกิด วันที่ 4 พฤษภาคม พุทธศักราช 2498

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักอาจารย์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นครราชสีมา

ตำแหน่งที่ทำงานในปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 5

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นครราชสีมา 30000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2518

บวช. โรงเรียนกรุงเทพวิจิตรศิลป์

กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2520

บวส. (ศิลปกรรม สาขาภาพพิมพ์)

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2522

ศศ.บ. (ศิลปกรรม สาขาภาพพิมพ์)

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2538

กศ.ม. (ศิลปศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร กรุงเทพฯ

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ ของ อ.นาง เย็นสหาย
ที่ปรากฏในบทความ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ.2530

บทคัดย่อ
ของ
สุภาพร วีระปรียาณูร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา

มีนาคม 2539

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดที่มีต่อศิลปะของ อานาจ เย็นสบาย ที่ปรากฏในบทความศิลปะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2530 จำนวน 79 บทความ โดยทำการศึกษาแนวคิดในประเด็น ดังนี้ ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ ด้านเทคนิควิธีการแสดงออกของผู้สร้างงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผลงานศิลปะ และแนวคิดด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการสร้างงานศิลปะ ผลการศึกษาปรากฏว่า อานาจ เย็นสบาย มีแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะใน 5 ประเด็น ดังนี้

1. เนื้อหาศิลปะจะต้องสอดคล้องกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ และสะท้อนสภาพปัญหาสังคมที่เป็นจริง โดยต้องยกระดับจิตสำนึกด้านคุณธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น
2. ศิลปะแนวเหมือนจริงเป็นการเลียนแบบและเป็นพันธนาการที่ทำให้ศิลปินยึดติด ไม่มีอิสระภาพและเสรีภาพและไม่ได้แสดงให้เห็นความคิดสร้างสรรค์ มากเท่ากับศิลปะประเภทนามธรรม
3. ศิลปินย่อมมีเสรีภาพในการเลือกใช้เทคนิควิธีการในการแสดงออกได้อย่างเต็มที่ โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามวิธีการดั้งเดิม
4. เรื่องราวที่ศิลปินนำเสนอมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับศิลปินและสภาพแวดล้อมที่ศิลปินอยู่มากกว่าที่จะเป็น เรื่องของความเพ้อฝันและจินตนาการ
5. การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศและการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตกเข้ามามีผลให้ศิลปินไทยได้รับผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในด้านเนื้อหา รูปแบบ เทคนิควิธีการในการแสดงออกของศิลปิน

**A STUDY OF AMNARD YENSABYE' IDEAS ABOUT
ART IN HIS ARTICLES SINCE 1973 - 1987**

AN ABSTRACT

BY

SUPAPORN VEERAPREEYAKUL

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
March 1996

The purpose of this research is to study Amnard Yensabye' ideas about art in his 97 art articles since 1973 - 1987. Five aspects studied were content, form, Technique, artist's expression and the relation between artist and his works including social influence.

The findings are :-

1. Art contents have to be related to the majority people's sake, reflect social problems and raise moral standard of people.
2. Realistic art is an imitation which blocks the artist's creative idea while Abstract art give more freedom.
3. Artist could select any techniques to create his work without following the traditional rules.
4. The content in painting related with artist's life and his environment rather than his imagination.
5. The Changing of foreign policy and expansion of Western influence including social structure in Thailand; all affected Thai arts in terms of content, form and technique.